Sint-Christoffelkerk Pollare

Ontwerpend haalbaarheidsonderzoek inzake de transformatie van het kerkgebouw voor her- en nevenbestemming.

Opdrachtgever
Stadsbestuur Ninove
Projectbegeleiding
Projectbureau Herbestemming Kerken

Ontwerpbureau
TV urbain architectencollectief + s t u d i o b o n t

Eindrapport
april 2019

TV urbain architectencollectief - studiobont
zuidstationstraat 38 9000 Gent
studiobont@urbain-ac.be

Inhoudstafel

1 kerk en architectuur

cultuurhistorische waarde 5
historiek 7
erfgoedwaardenstelling 9
bouwkundige en ruimtelijke staat 11
interieur - fotoreportage 13
planmateriaal 17
ruimtelijke opbouw en oppervlaktestaat 25

2 kerk en omgeving

historiek 27
luchtfoto 31
situering 33
fotoreportage 39

3 kerk en bestemming

opgave 45
ambitie 47
ruimtelijke mogelijkheden 61

4 kerk en scenario

scenario 1 - veelzijdig gordijn 63
scenario 2 - mobiele kastenwanden 77
scenario 3 - foyer als connectie 91
droomscenario - de kerk als dorpshuis 103
samenvatting 114

5 concluderend model

scenario 2 : feedback 119
scenario 2 : uitwerking 121
plan, snedes en gebruik 131
indicatieve prijsraming 137
projectdefinitie 145

1 Kerk en Architectuur
cultuurhistorische waarde

De Sint-Christoffelkerk is gelegen op een helling omringd door een ommuurd kerkhof. Het is een laatgotische kruiskerk (14de - 16de eeuw) waarvan de zuidzijde in 1840 werd hersteld. De toren en voorgevel werden verbouwd in 1852 met een neogotisch koor en sacristie uit 1858 naar een ontwerp van architect Schoonjans.

De plattegrond ontvouwt een vierkante westtoren, een driebeukig schip: een hoofdbeuk van drie traveeën, zijbeuken van twee traveeën, een uitspringend transept en een koor met twee rechte traveeën en een driezijdige sluiting. Er is een flankerende noordelijke- en zuidelijke sacristie.

Het is een voorbeeld van baksteenbouw, waarbij zandsteen werd toegepast voor de afgeschuinde plint, hoekblokken, kordons en vensteromlijstingen. Zowel het schip, het koor en het transept zit onder zadeldaken (bedekt met leien). De zijbeuken worden gekenmerkt door kapelgevels, onder haakse zadeldaken (eveneens bedekt met leien) met aandaken.

In de oksel van hoofd- en zijbeuken (ten westen) zitten resten van steunberen met muur in klein en onregelmatig verband. De vierkante toren maakt deel uit van de westgevel en heeft een ingesnoerde spits (bedekt met leien). Deze toren groeit uit boven twee lessenaarsdaken van afgeronde zijkapellen, in het verlengde het dak van de hoofdbeuk. Aan weerszijden van de deurtravee zitten bouwnaden.

De classicistische segmentboogdeur met kwarthol beloop, neuten, imposten en gegroefde sleutel zit ingeschreven in de rechthoek onder druiplijst en bekronend kruis met opschrift in de zwikken: anno 1761. Daarboven zit een 19de-eeuws rondboogvenster met metalen roedeverdeling. De bovenliggende galmgaten zijn rondboogvormig.

In noordelijke- en zuidelijke wanden zitten segmentboogvensters. De noordelijke- en zuidelijke kapelgevels hebben spitsboogvensters met vernieuwde tweelichttracering van arduin. De noordelijke kapelgevels met laatgotisch korfboogdeurtje vervat in een omlijsting van zandsteen met hoekblokken, een geprofileerde archivolt op consooltjes en een grafmonument van 1868 voor Eerwaarde Heer Joannes Karolus Boeykens. Daarboven zit een neogotisch nisje van zandsteen met Ecce Homo beeldje. Transeptarmen worden gestut door middel van zware overhoekse steunberen met versnijding - eveneens met spitsboogvensters in vernieuwd maaswerk.

De noordzijde en de transeptgevels typeren zich door de (grotendeels oorspronkelijke) vensteromlijstingen. Het glas-in-loodraam in het linkertransept is van de hand van Joost Maréchal en dateert uit 1957. De koorsluiting van het neogotische koor met spitsboogvensters is gemarkeerd door steunberen met versnijding en calvarie tegen de oostwand.

Talrijke 18de- en 19de-eeuwse grafplaten zitten ingewerkt in de plint. Het schip wordt geritmeerd door spitsboogarcaden op bepleisterde zuilen met achterzijdige sokkel en lijstkapitelen. De brede middenbeuk en het koor zijn overkluisd door spitstongewelven met bepleisterde ribben. In de zijbeuken zitten kruisribgewelven, in de noordelijke transeptarm en de zuidelijke zijbeuk uit 1663 zijn 19de-eeuwse aanpassingen doorgevoerd.

Bij het meubilair valt het kruisbeeld (vermoedelijk 17de-eeuws) met nieuw kruishout te onderscheiden, naast het 18e eeuws houten altaar en de lambrisering met ingewerkte biechtstoelen uit de tweede helft 18de eeuw.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen - deel : Door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent, 1978.)

Photo Auyons.

Panorama de Pollaere

1 Kerk en Architectuur
historiek

Sint-Christoffelkerk, Pollare

van het Romaanse kerkje - vermoedelijk gebouwd in de 11e - 12e eeuw - blijft niets gespaard

14e- 16e eeuw	laatgotische kruiskerk
1843	zuidelijke zijbeuk werd aangebouwd
1852-1853	de toren en de voorgevel werden verbouwd
1858	neogotisch koor en sacristie van 1858 naar ontwerp van architect Schoonjans
18e eeuws	houten altaar
2e helft 18e eeuw	lambrizering met ingewerkte biechtstoelen (vermoedelijk van Jen-Baptist de Cunsel)
18e en 19e eeuwse	grafplaten in de plint ingewerkt
19e eeuws	aanpassingen in noordelijke transeptarm en zuidelijke zijbeuk
19e eeuws	rondboogvenser met metalen roedeverdeling
1868	grafmonument voor Eerwaarde Heer Jonnes Karolus Boeykens
1957	glas-in-loodraam in het linkertransept van de hand van Joost Maréchel
1980	kerk ligt in beschermd dorpsgezicht, maar is niet beschermd -
heden	eigendom van de stad Ninove

Romaanse kerk 11e -12e eeuw
vernieling
heropbouw 14e - 15e eeuw

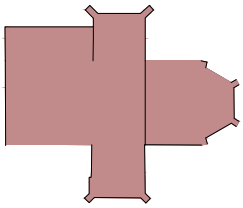

Laatgotische kruiskerk 11e -12e E

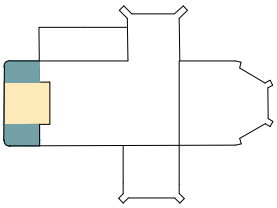

toren en portaal aangebouwd 1761

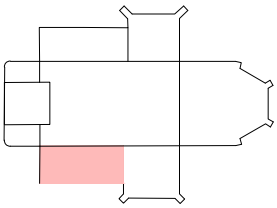

zuidelijke zijbeuk 1842-1843

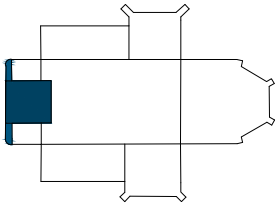

1852: verbouwing toren en voorgevel

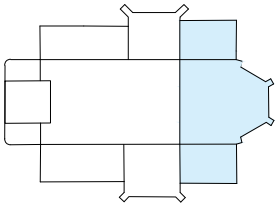

1858: verbouwing neogotisch koor en sacrestie
architect Schoonejans

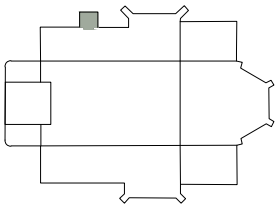

1868: grafmonument eerwaarde Karolus Boeykens

1 Kerk en Architectuur
erfgoedwaardenstelling

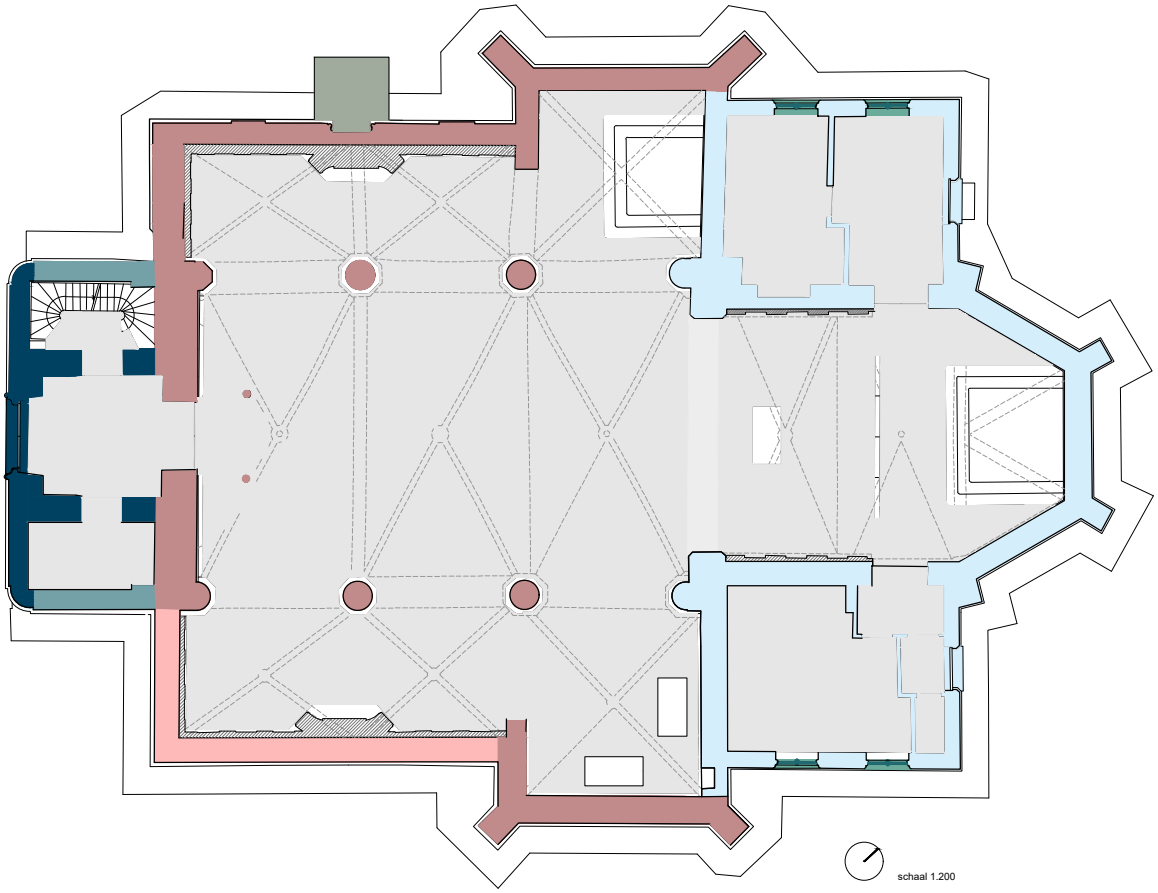

oudste elementen 11e - 12e eeuw

1842 - 1843

1852

1858

1868

1957-1961: nieuwe glasramen

2e helft 18e eeuw

4 1 3
4 1 0
4 1 8

1 Kerk en Architectuur
bouwkundige en ruimtelijke staat

Het interieur van de kerk is niet echt indrukwekkend te noemen. Het portiekvormig hoofdaltaar dateert uit de 18e eeuw. De koorlambrisering (1772-74) is vermoedelijk van Jan-Baptist de Cunsel en de biechtstoel uit dezelfde periode van J.B. de Cunsel en de Ninoofse beeldhouwer Jan Paternot.

Interessante artefacten zijn het grote houten St.Kristoffelbeeld uit ±1600, het 17e -eeuwse kruisbeeld, het beeld van de H.Anna-ten-Drieën uit de 16e eeuw en een reliekschrijn van St.Kristoffel, met buste van de heilige uit het eind van de 18e eeuw. Het schilderij "De aanbidding der Wijzen " uit 1652 is van de hand van Antoon van den Heuvel.

De voorzieningen zijn technisch in goede staat : er is verwarming, elektriciteit, een licht- en geluidsinstallatie, een kleine sanitaire ruimte. Het gebouw is toegankelijk voor mindervaliden.
Het luiden van de klokken gebeurt automatisch (via Clock-O-Matic). Maar er is geen torenverlichting.

De bouwfysische toestand is zeer goed. Monumentenwacht werd in het voorjaar aangesteld om de kerk te inspecteren. Dit gebeurde uiteindelijk op 31 juli en 16 augustus 2017.

Zie voor een uitgebreid verslag de rapporten van monumentenwacht :
42172/2017/B - interieurinspectie monumentenwacht
42172/2017/B - bouwkundige nspectie monumentenwacht.

Onze Vader,
die in de hemel zijt,
uw naam worde geheiligd,
uw rijk komme,
uw wil geschiede
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons
dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij vergeven
aan onze schuldenaren,
en breng ons niet in beproeving,
maar verlos ons
van het kwade.

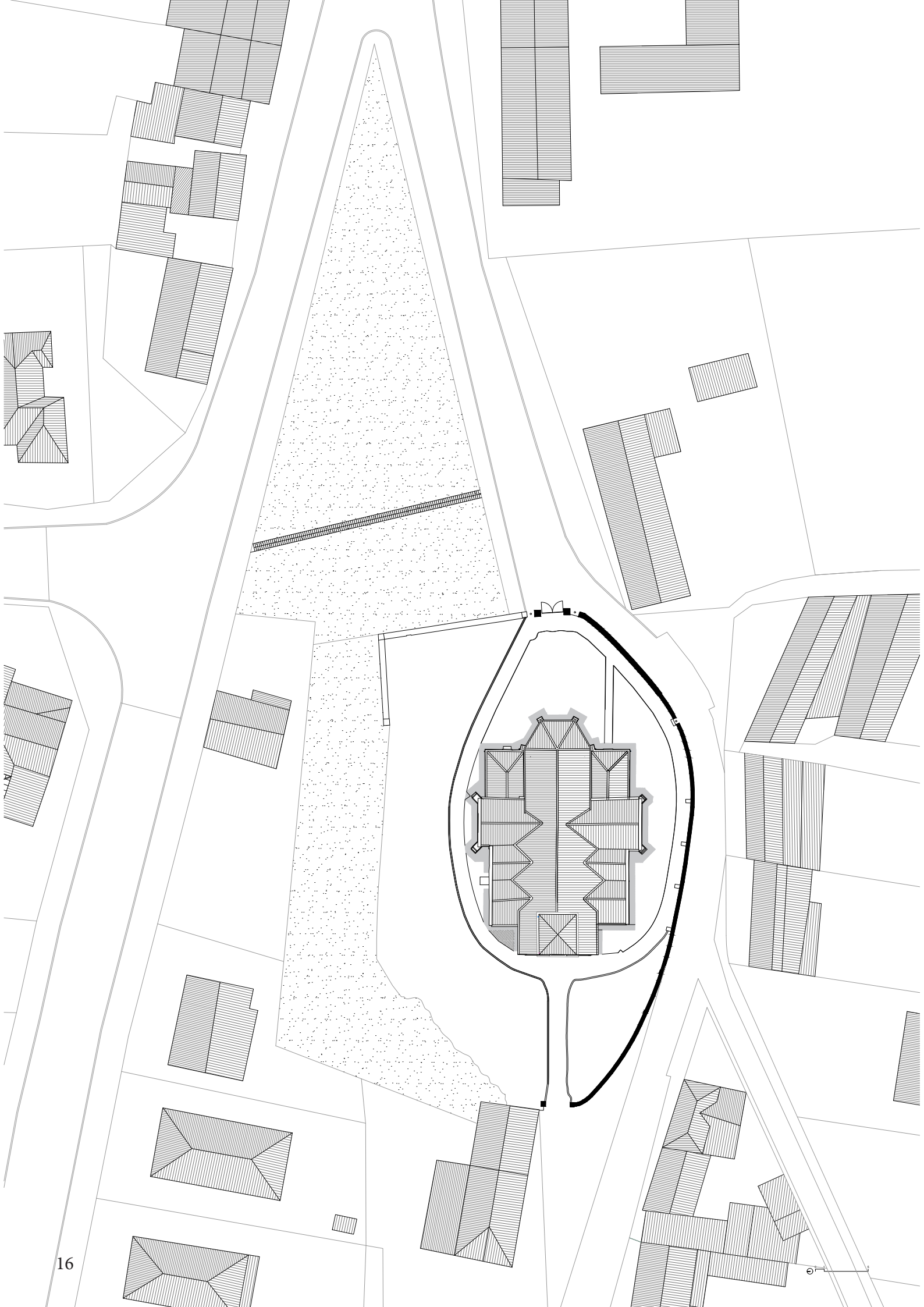

1 Kerk en Architectuur
planmateriaal

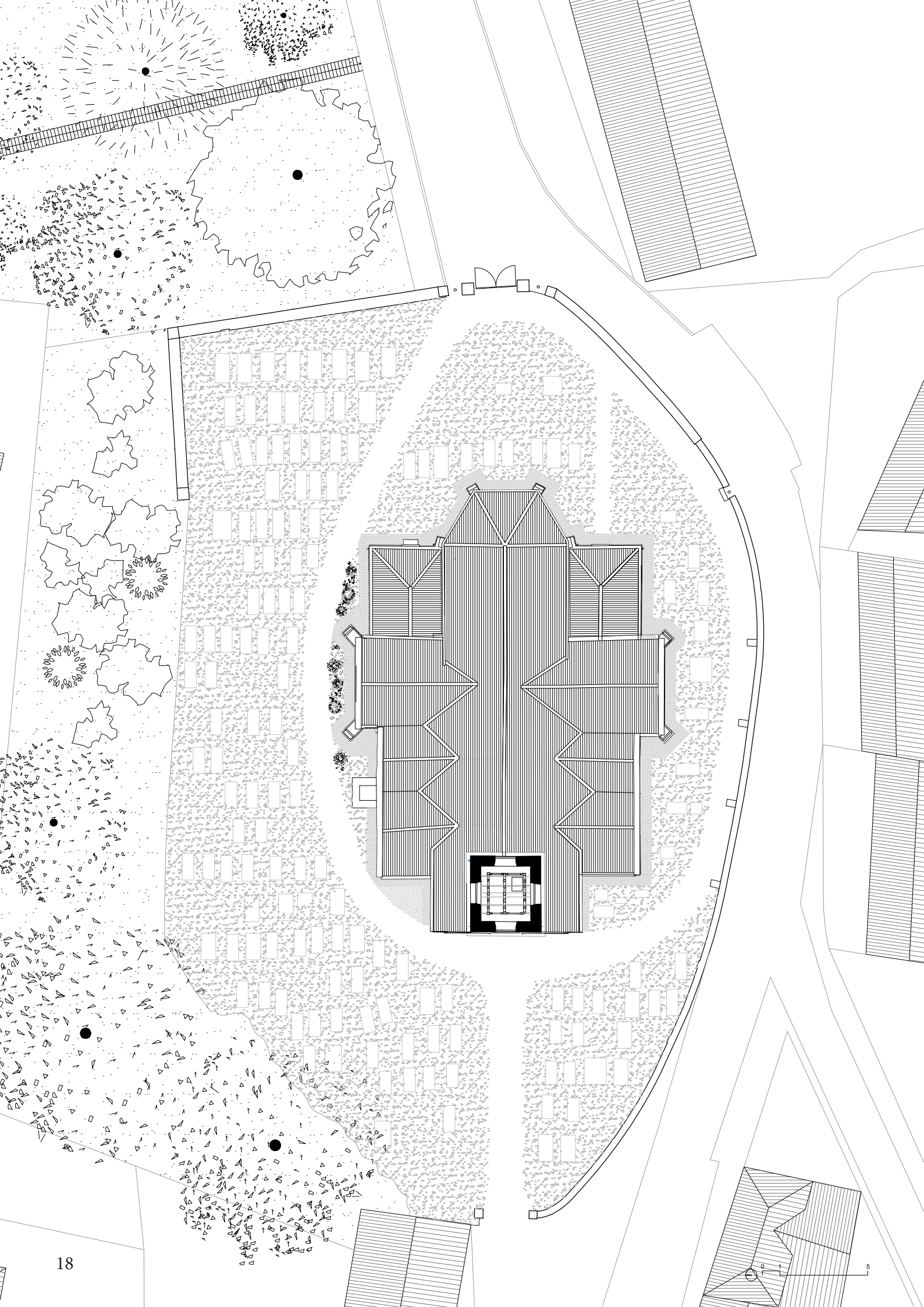
0
1
5

1 Kerk en Architectuur
planmateriaal

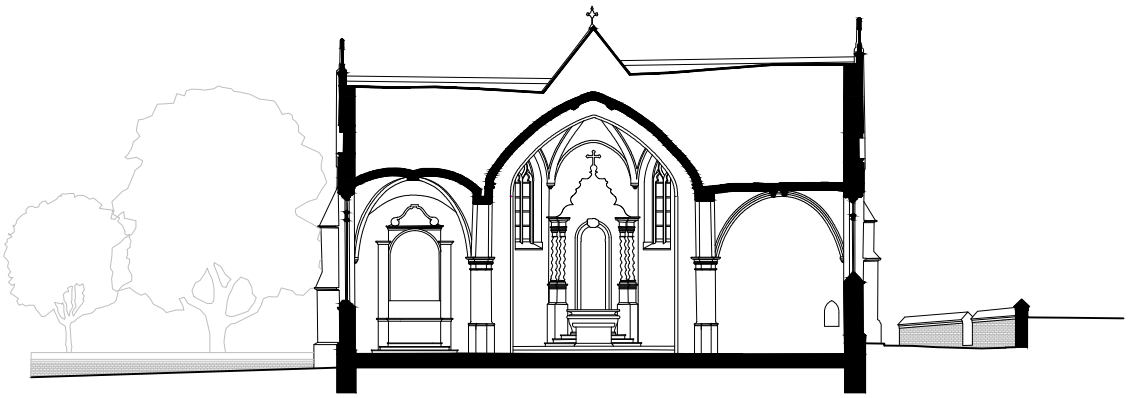

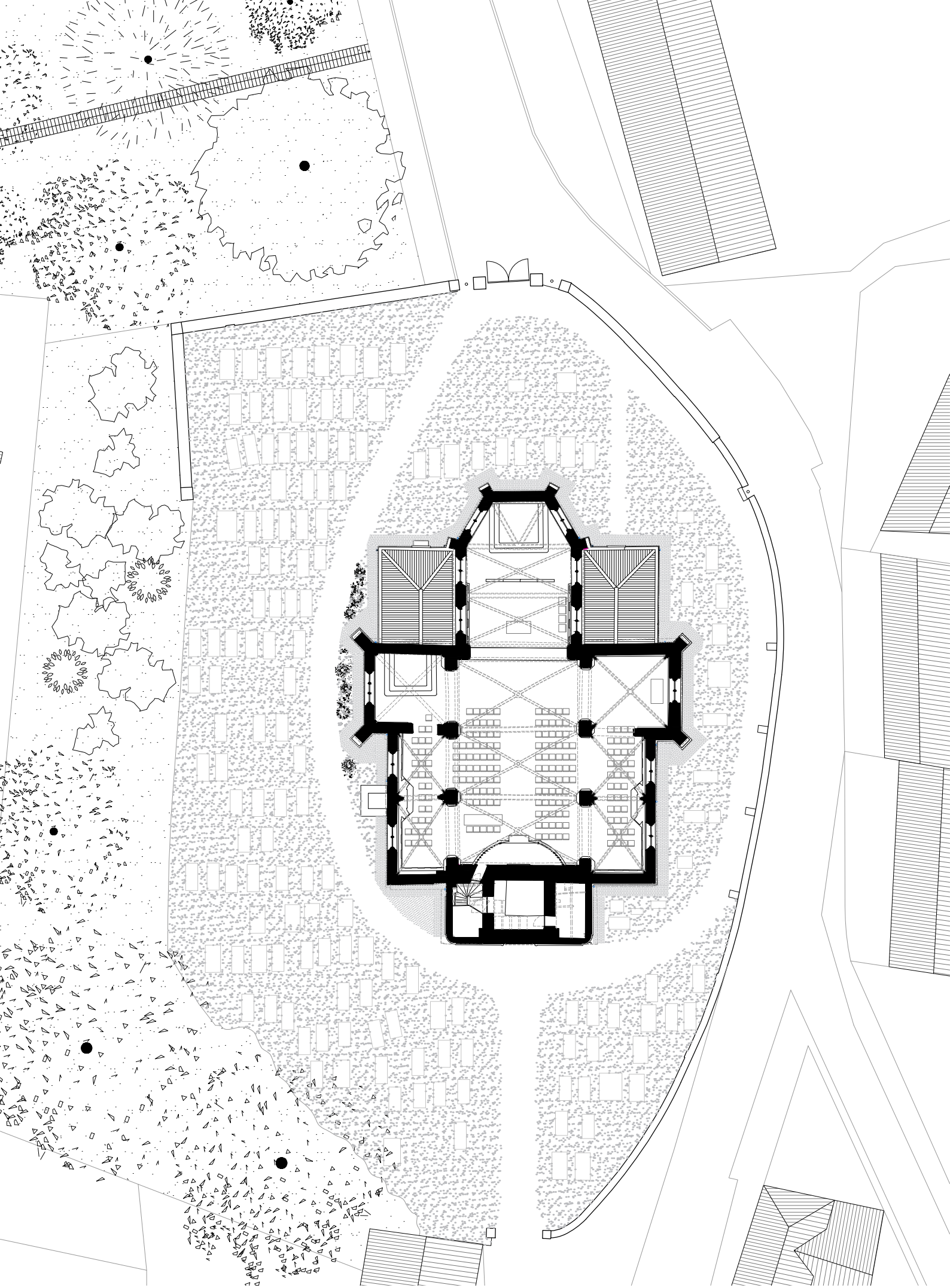
0
1
5

1 Kerk en Architectuur
planmateriaal

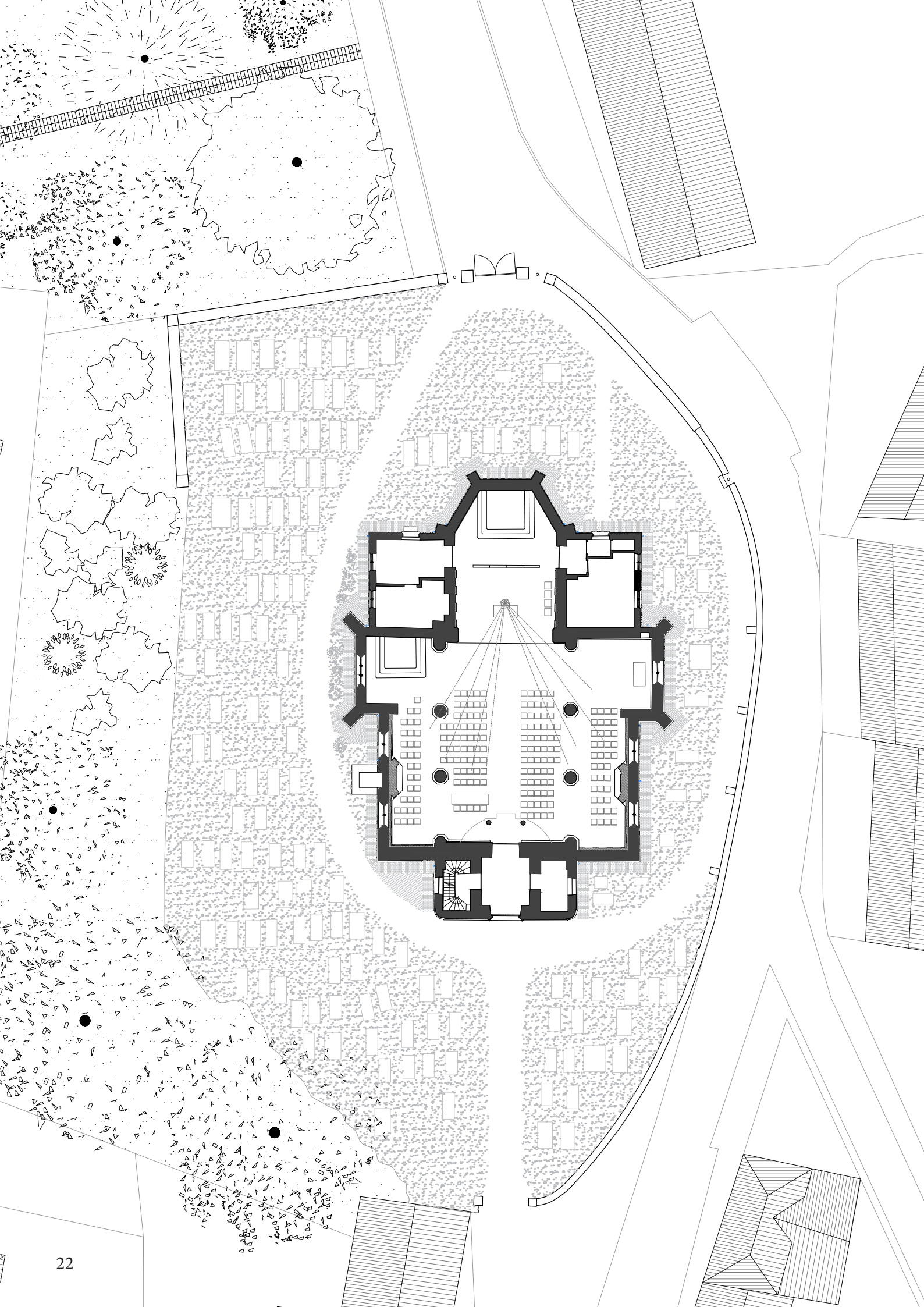

1 Kerk en Architectuur
planmateriaal

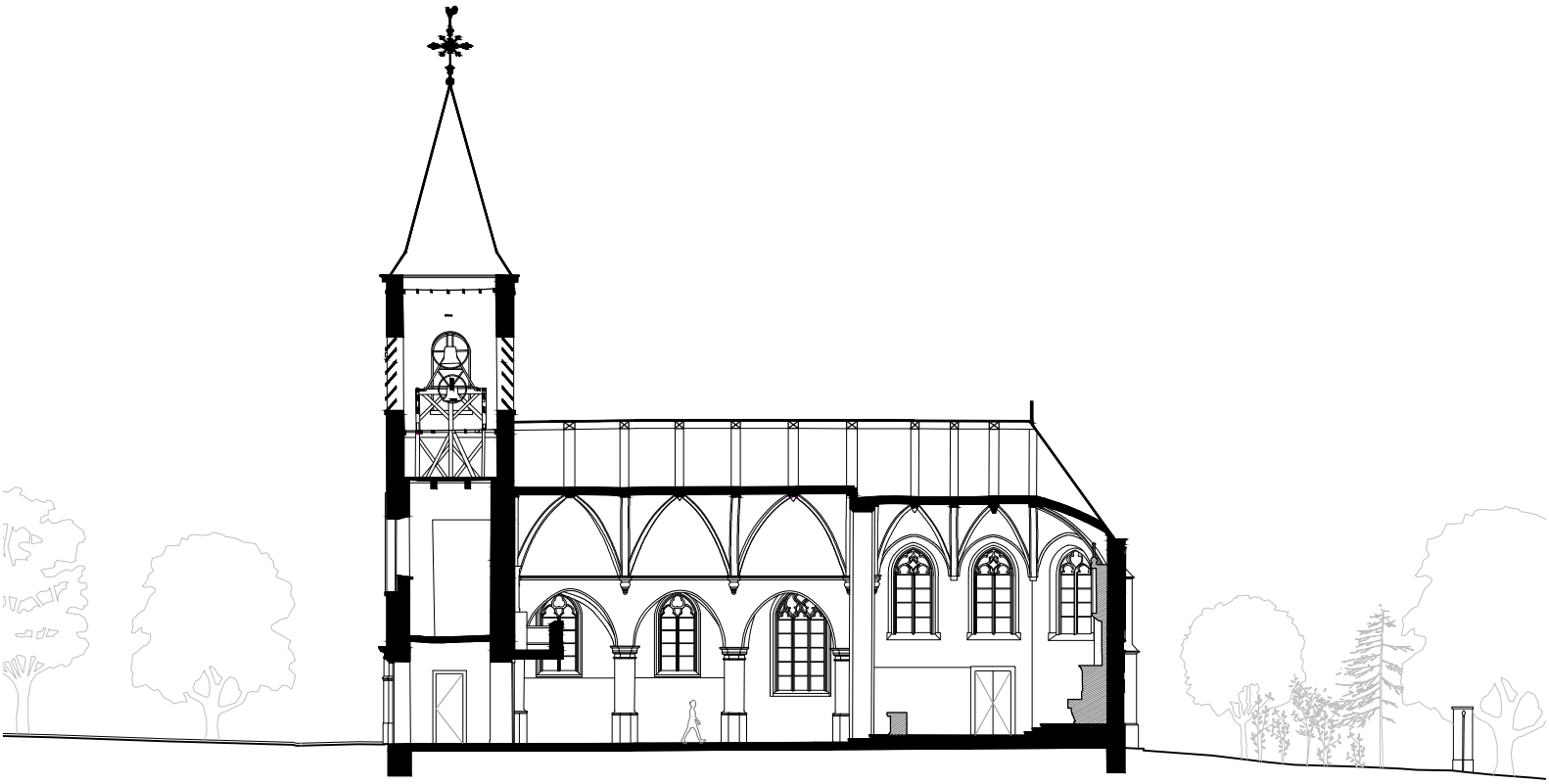

tweezijdige benadering

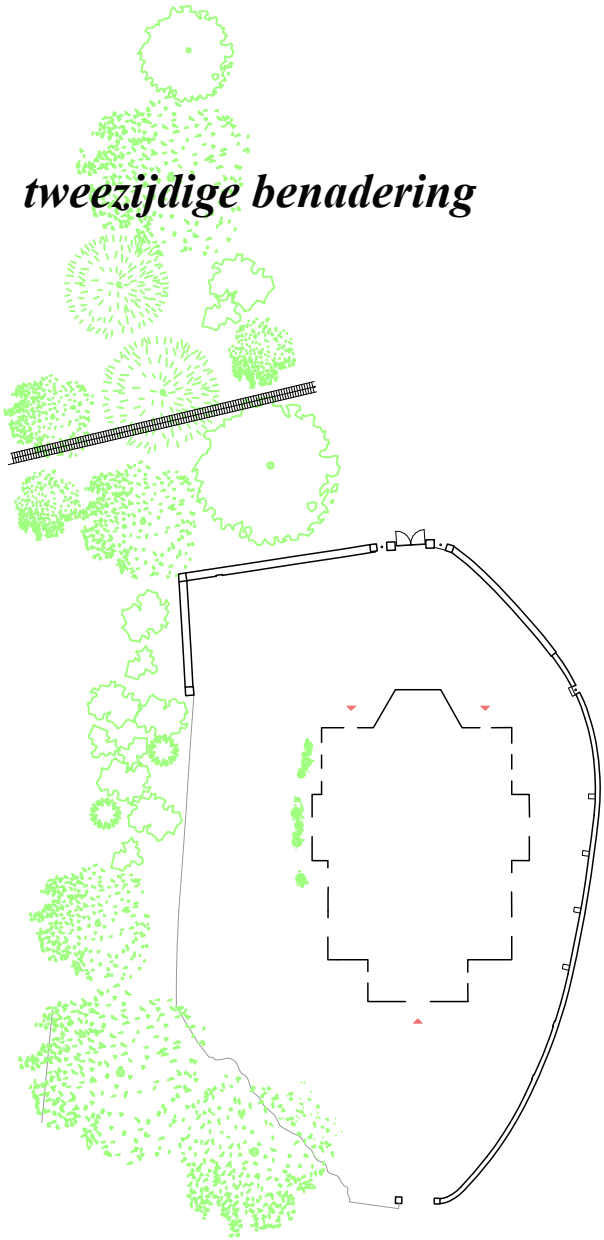

kerkhof + muur

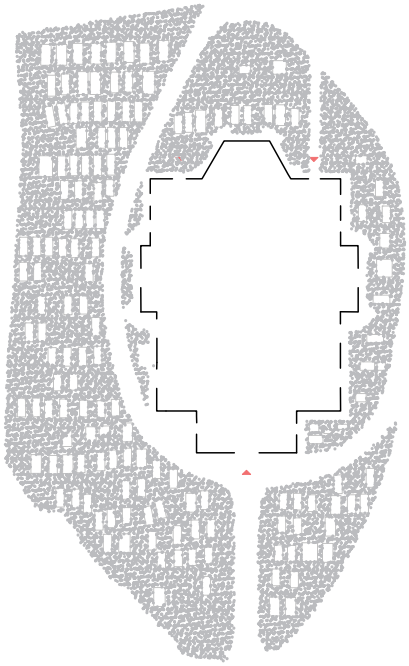

1 Kerk en Architectuur
ruimtelijke opbouw en oppervlaktestaat

driebeukig schip

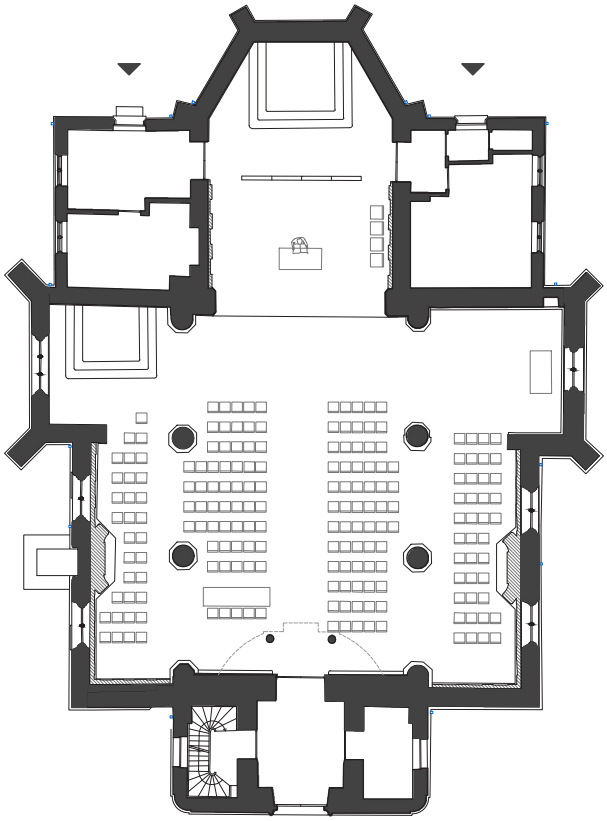

222 kerkstoelen

dienende ruimtes

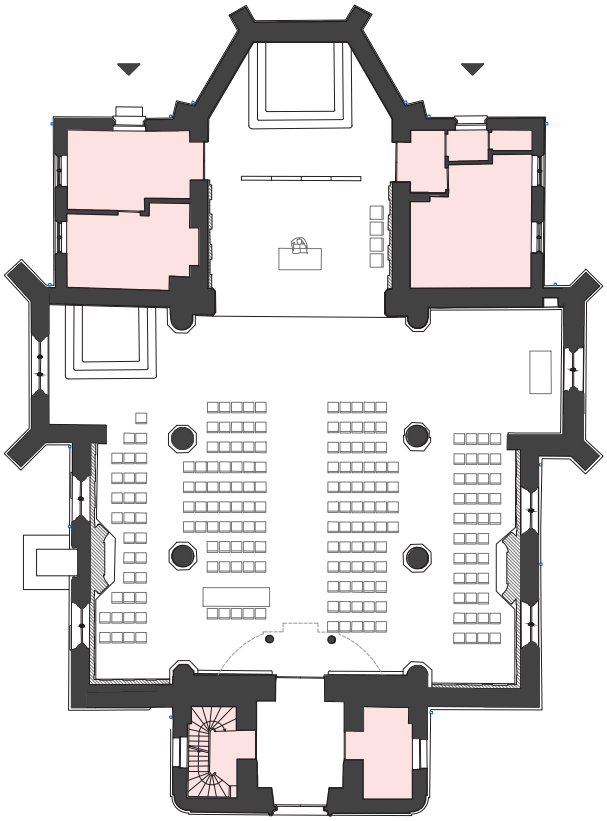

1. driebeukig schip 234 m² **2.** koor 61m² **3.** portaal **4.** sacristie 26m² **5.**berging en technieken 28m² **6.** trap naar de klok 6.5m² **7.** portaal 12m² **8.** ruimte naast portaal 6.5m²

www.delcampe.net

2 Kerk en Omgeving
historiek

1712

1846 - 1854

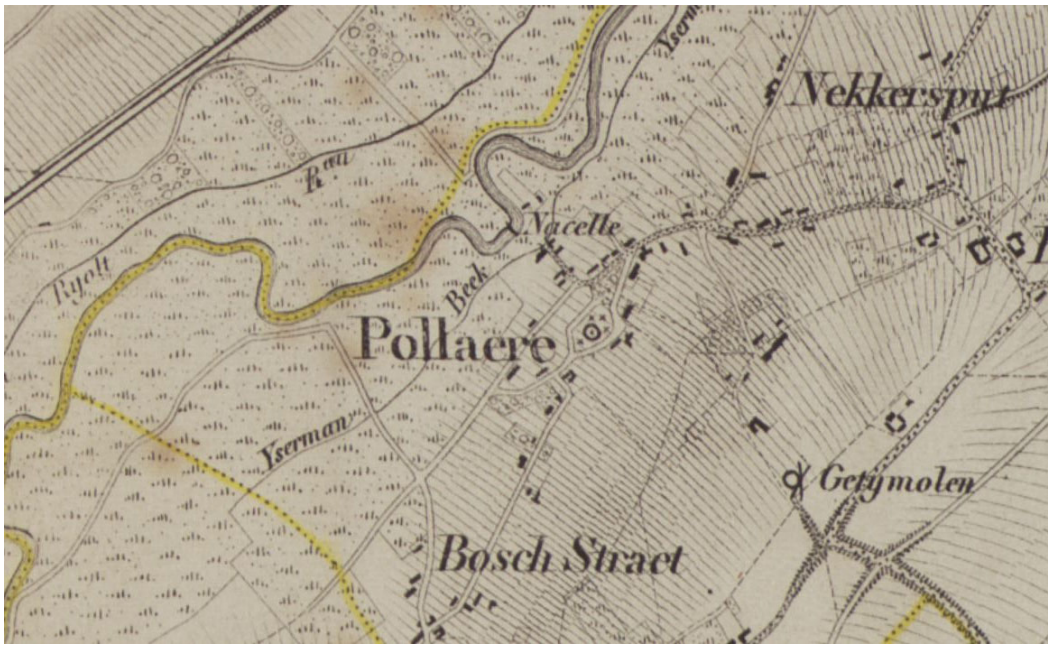

1842 - 1879

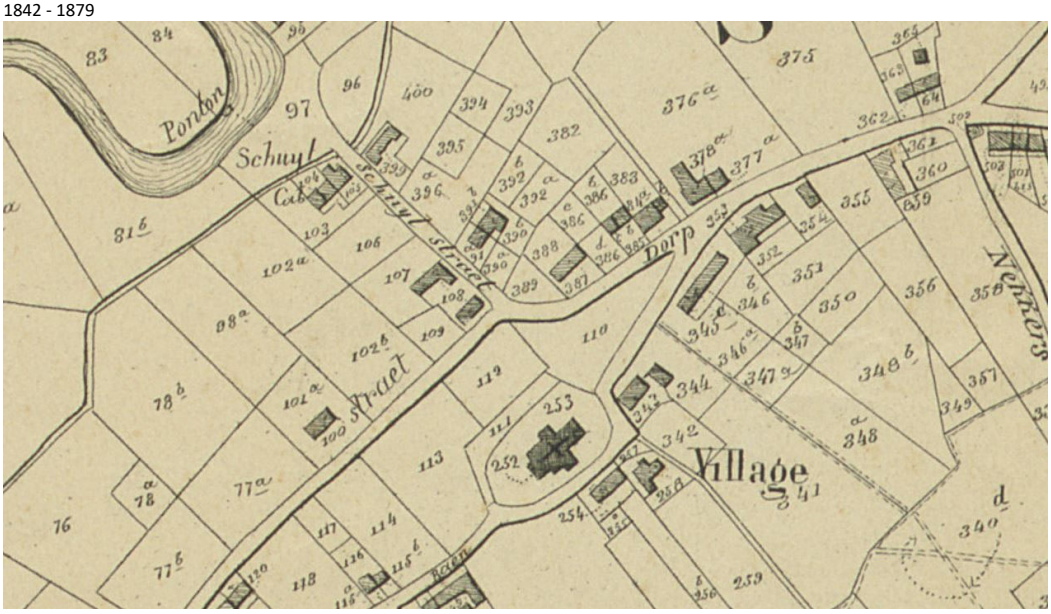

1841

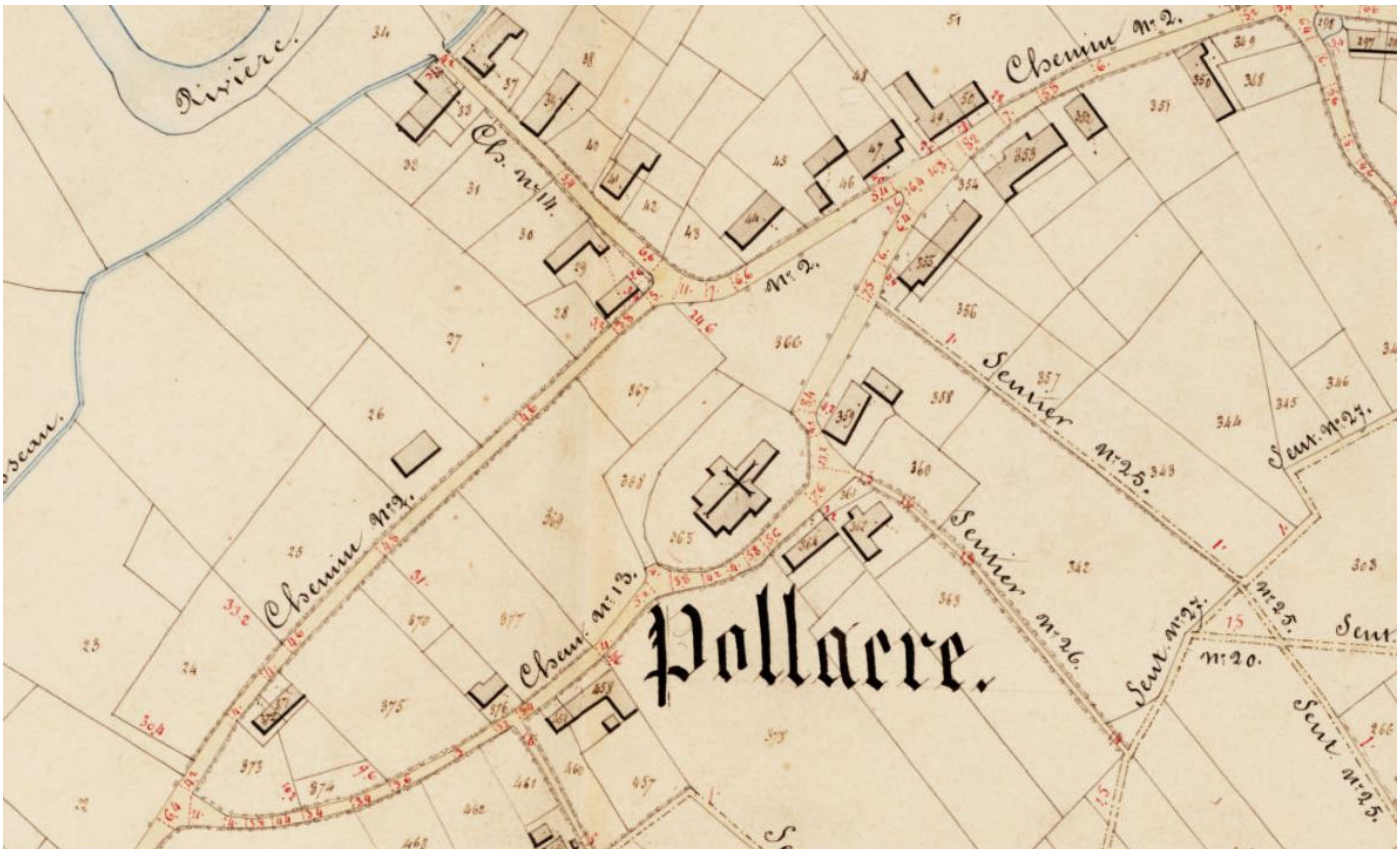

1771 - 1778

1979 - 1990

2 Kerk en Omgeving
luchtbeelden

heden

beleefbare Dendervallei

beleefbare Denderruimte

2 Kerk en Omgeving
situering

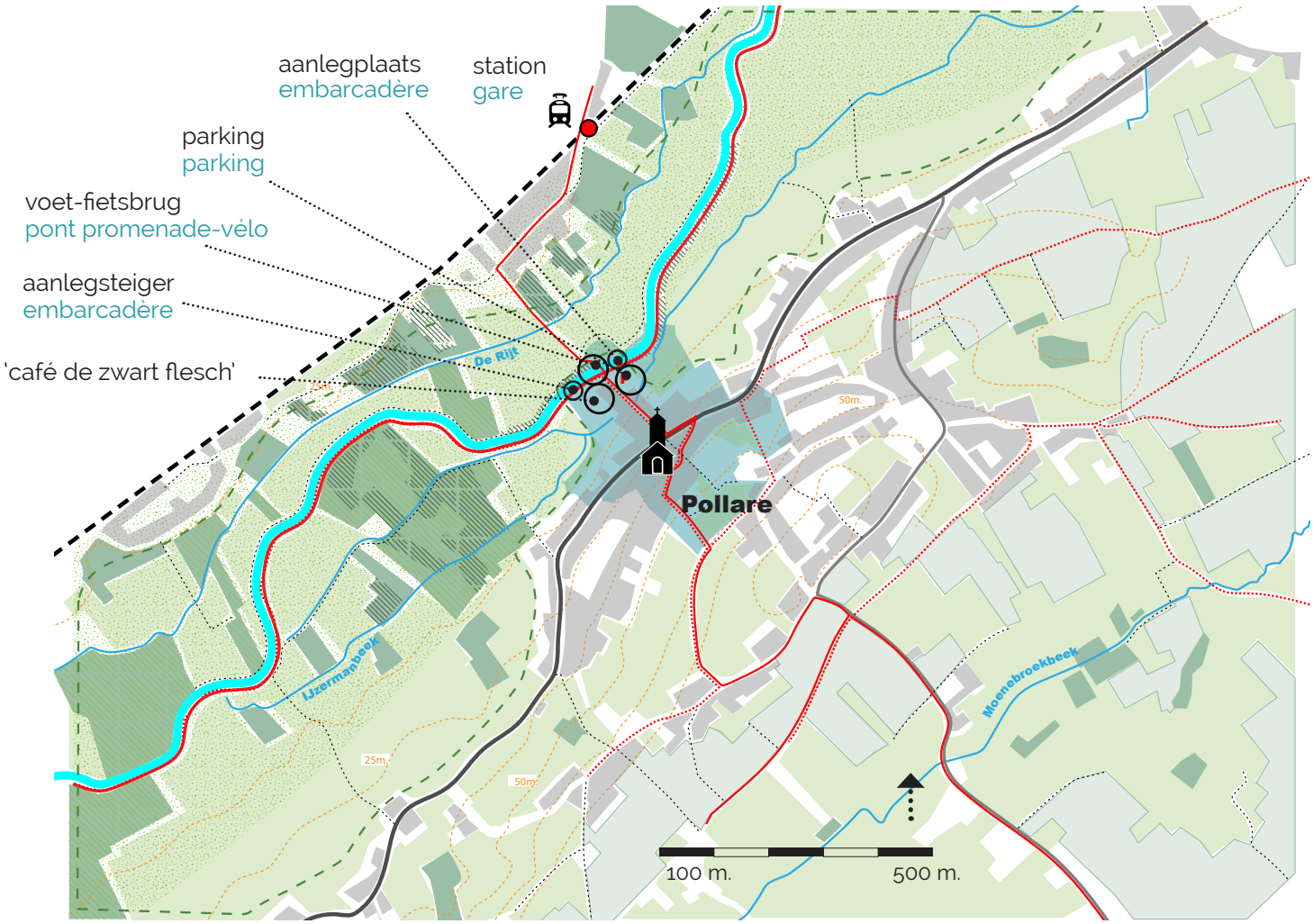

DNA & aanbod - ADN & offre

- Dender / la Dendre
- jaagpad / chemin de halage
- waterlopen / cours d'eau
- natte weiden / prés humides
- agrarisch gebied / zones agricoles
- bos / bois
- VEN gebied / zones naturelles protégées
- habitatwaardig gebied / zones valeurs habitat
- overstromingsgebied / zones inondables
- beschermd dorpsgezicht / ensemble du village protégé
- bebouwing / zones bâties
- fietsnetwerk / réseau vélo à noeuds
- wandelnetwerk / réseau pédestre à noeuds
- trage wegen/landbouwwegen / connexions douces/voies agricoles
- hoogtelijnen / courbes de niveau

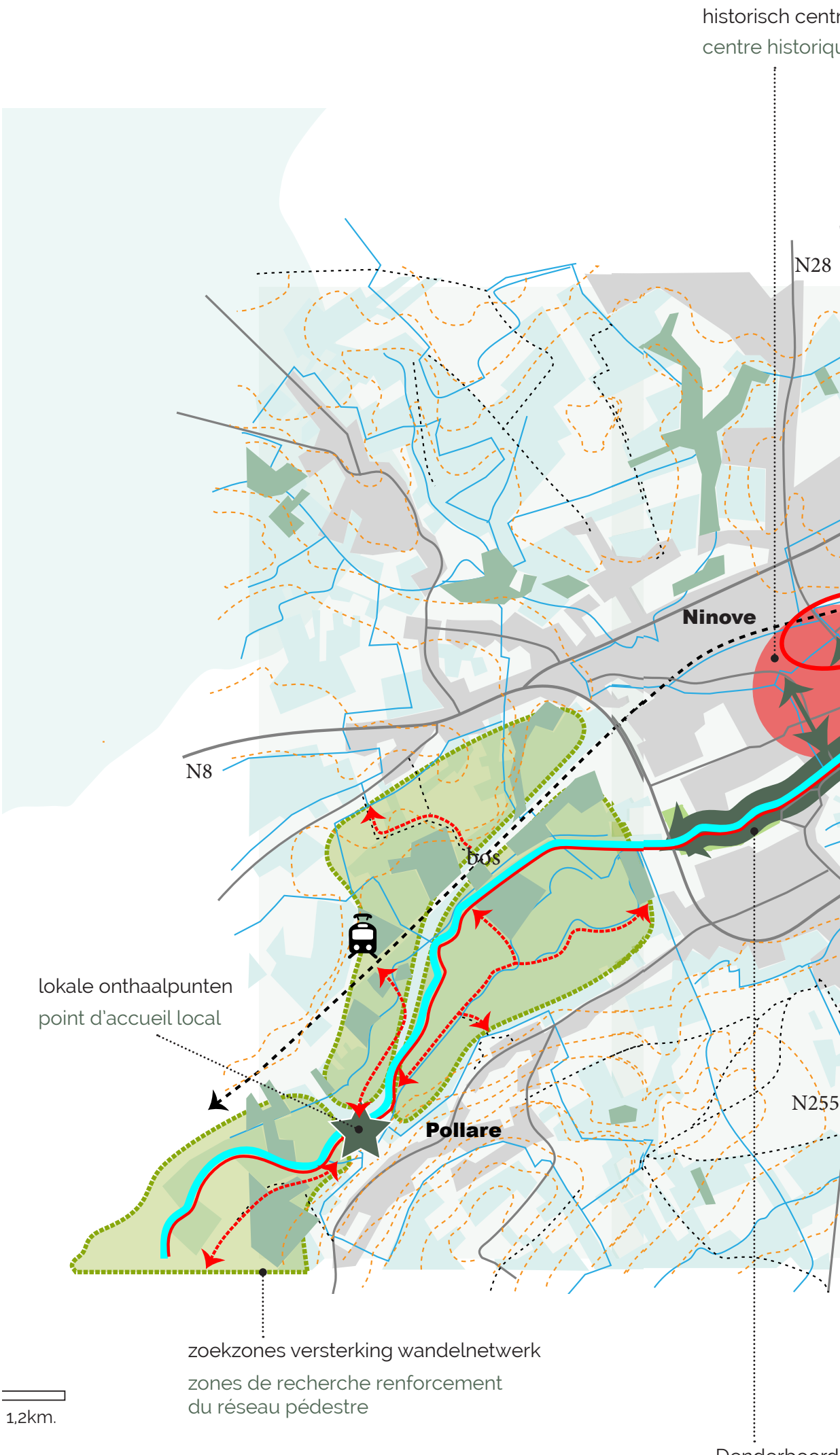
historisch centr
centre historiqu
N28
Ninove
N8
bos
lokale onthaalpunten
point d'accueil local
Pollare
N255
zoekzones versterking wandelnetwerk
zones de recherche renforcement
du réseau pédestre
1,2km.

2 Kerk en Omgeving
situering

rum Ninove
ue Ninove

stationsomgeving - Site abdijkerk
zone de la Gare - Site église abbatiale

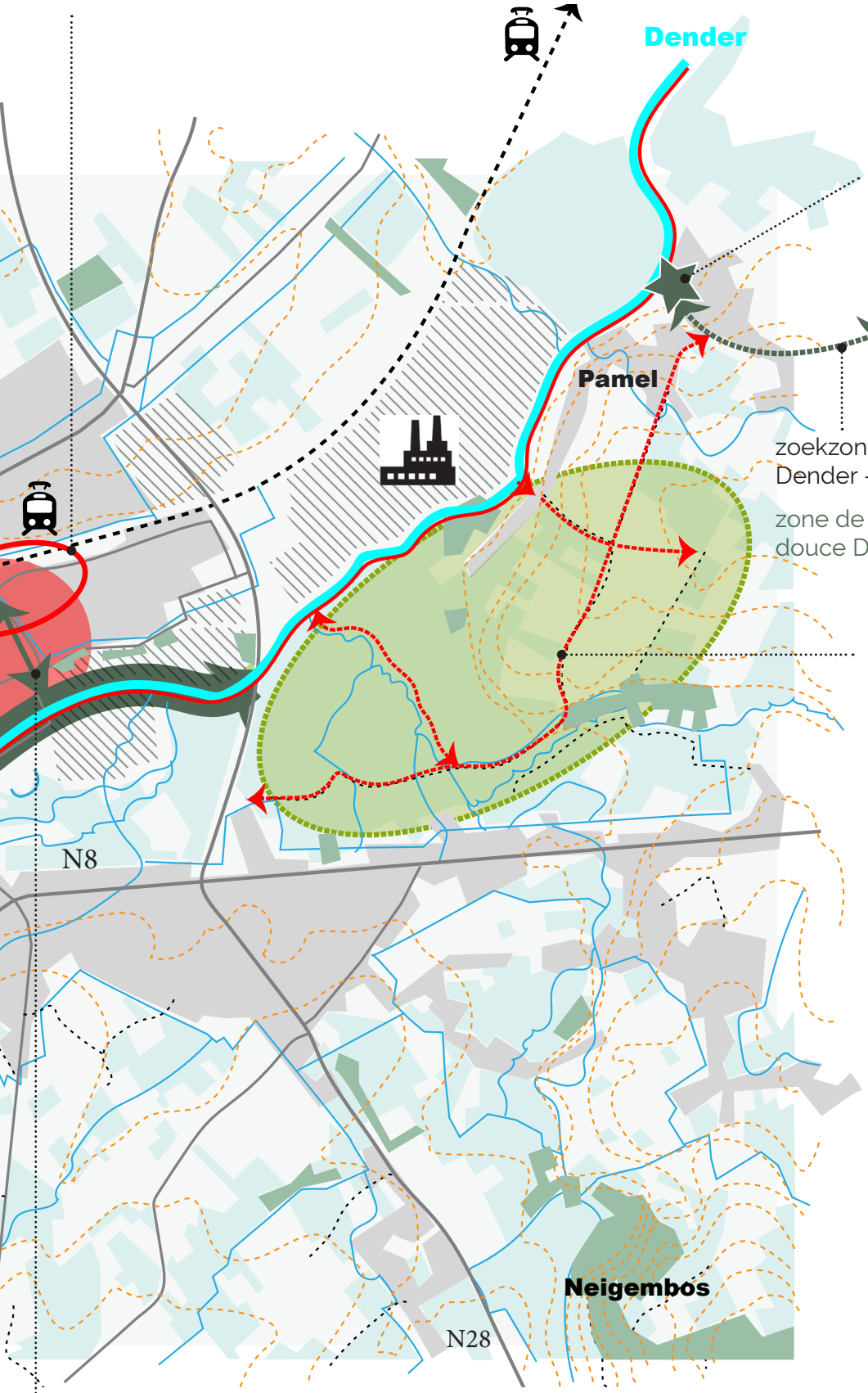

zoekzone zachte verbinding
Dender - Koetshuissite

zone de recherche de connexion
douce Dendre - site Koetshuis

zoekzones
wandelverbindingen

zones de recherche de
connexions pédestres

koppeling Dender met
centrum en stationsomgeving

liaisons Dendre avec centre et
zone de la gare

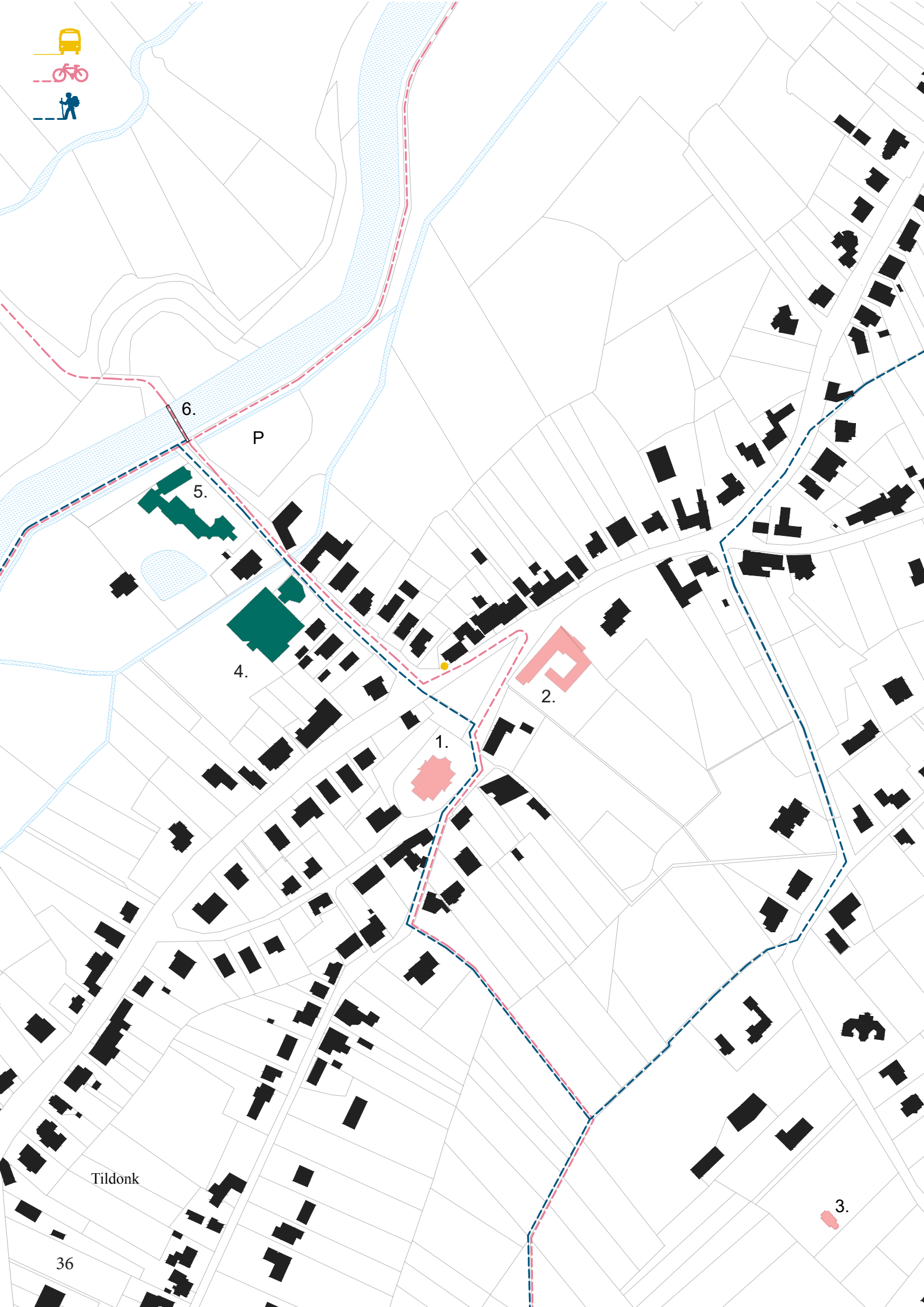
6.
P
5.
4.
2.
1.
3.
Tildonk

2 Kerk en Omgeving
situering

De kerk is prachtig gelegen, middenin het beschermde dorpsgezicht en op wandelafstand van de Dender met de ijzeren voetgangersbrug, beschermd als monument sinds 16-07-1987. Dicht bij de Dender is horeca voorzien. Het Denderpad wordt druk bezocht door toeristen, ook de aanlegsteiger voor plezierboten vormt een publiekstrekker.

Vlakbij is een parochiaal centrum (oude klooster) met ruime parking. Hier vinden wekelijks activiteiten plaats. Op wandelafstand was de oude school omgebouwd tot buurthuis door de stad. De pastorie werd verkocht.

Pollare is heel populair als wandel- en fietsgemeente. Zij werd voorgesteld als pilootproject binnen de studie van 'Beleefbare Dendervallei' van de provincie Oost-Vlaanderen (2017).

Behalve de belbus is er geen openbaar vervoer.

Wekelijks is er op maandag een eredienst met ruim 25 aanwezigen. Verder zijn er ook doopsels, huwelijken en uitvaarten. Elke 2e en 3e zondag van juni is er de traditionele bedevaart ter ere van Sint-Christoffel met bijhorende autowijding.

De kerk wordt momenteel eveneens ingezet als ruimte voor lokale activiteiten zoals concerten, en voordrachten.

Jaarlijks wordt er een kerstmarkt georganiseerd in het kader van de kerststallententoonstelling met een bovenlokaal bereik van 1500 bezoekers.

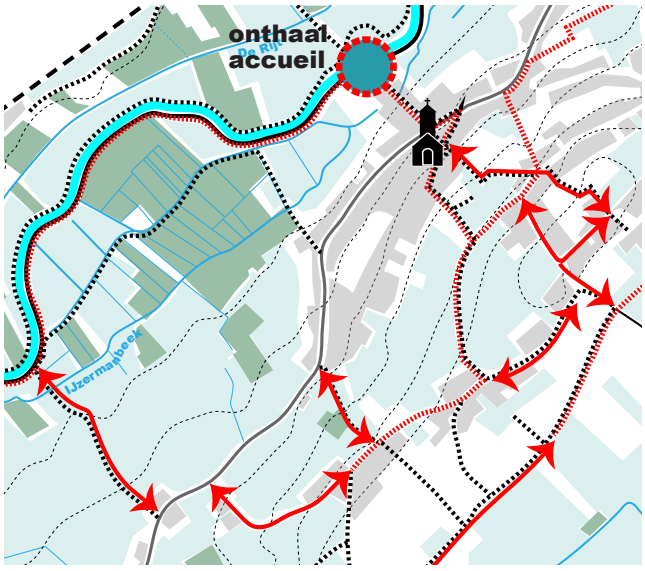

1. Sint-Christoffelkerk **2.** voormalige school **3.** Onze-Lieve-Vrouwe kapel **4.** sportaccomodatie (tennisclub)
5. Zwarte Flesch (horeca) **6.** ijzeren brug

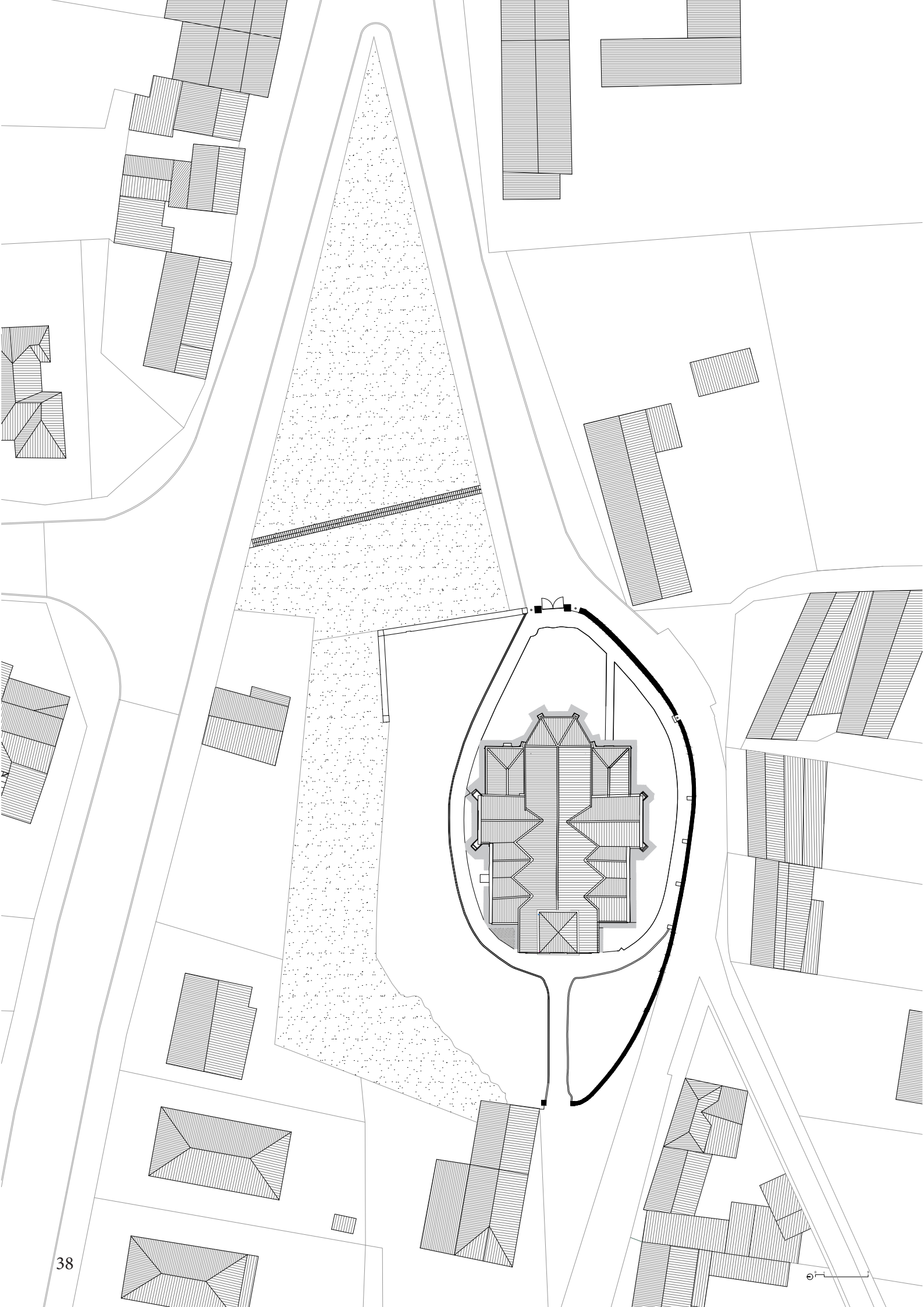

2 Kerk en Omgeving
fotoreportage

2 Kerk en Omgeving

1-LRK-826

2 Kerk en Omgeving
fotoreportage

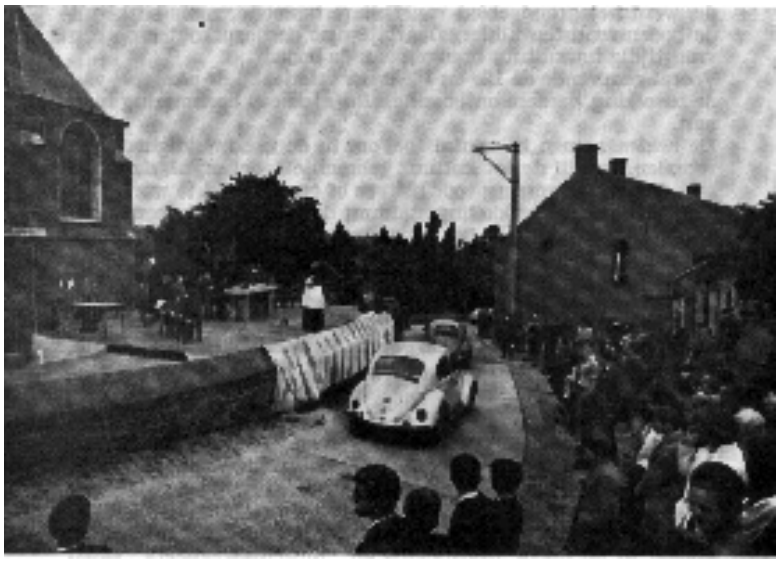

Is jouw hart open?
Kerststallententoonstelling 2017
Kerst in Pollare
tentoonstelling in de Sint-Christoffelkerk
allerhande knappe kersttaferelen...
Maak jij jouw hart klaar voor kerstsfeer?
zondag 10 december van 15 tot 21 uur
en vanaf 11 tot en met 29 december van 14 tot 17.30 uur
of volgens afspraak met Jean-Paul Pletinckx (054/ 33 75 31)

waardevolle rituelen en tradities

Het behoud van occasionele erediensten staat voorop, want er blijft veel vraag voor bruiloften, doopsels. Daarnaast is er een jaarlijke kerstmarkt en een kerststallententoonstelling met meer dan 1500 bezoekers. In juni wordt jaarlijks sinds 1937 een autowijding in en rond de kerk georganiseerd.

toeristische ontsluiting

In het ontwerp van het finale rapport van IDEA en JNC worden specifieke acties voorgesteld voor de Ninoofse strategische zone. De testcase van Pollare wordt besproken op p. 132-169. Daarbij neemt de kerk een prominente plaats in als (toeristisch) baken.

de kerk als buurthuis.

Tot voor kort had de stad nog een buurthuis (het oude schoolgebouw) in Pollare ter beschikking voor verenigingen.
Maar de zaal was te klein en zorgde voor geluidshinder bij de omwonenden. Het buurthuis van Pollare is momenteel niet langer beschikbaar voor verenigingen. Daarmee is Pollare, samen met Neigem, de enige deelgemeente waar de stad geen vergaderaccommodatie ter beschikking kan stellen.

de kerk als hall voor concerten en/ of tentoonstellingen.

De kerk wordt momenteel ook gebruikt voor concerten, voorstellingen, tentoonstellingen (kerststallen) en voordrachten. Het succes van deze evenementen vormt een voorbeeld dat verder uitgebouwd kan worden - eventueel in combinatie met nieuwe initiatieven.

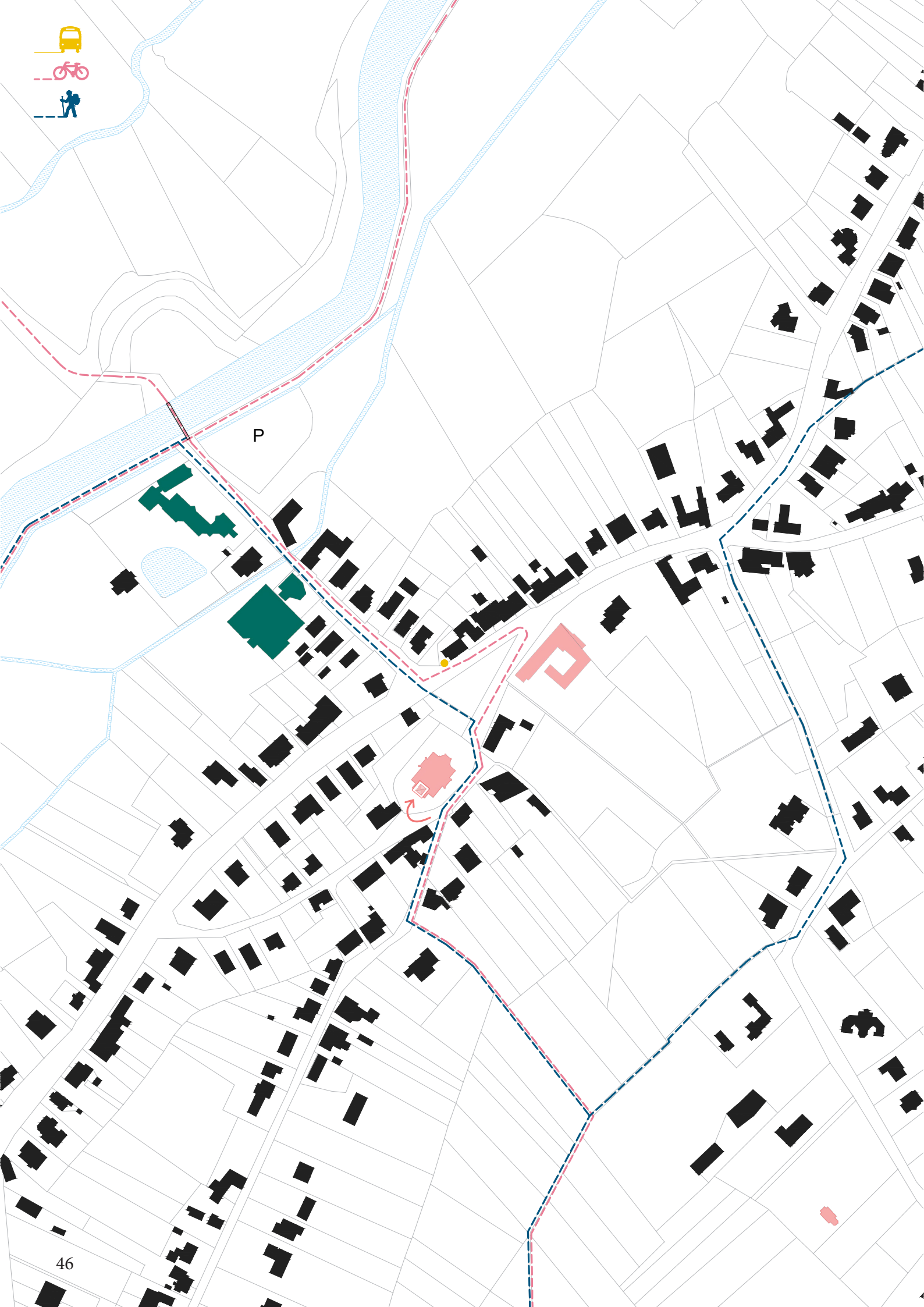
P

een baken langs de Dender

Pollare vormt een startpunt op het wandelnetwerk en een stopplaats voor toeristen. Vlak aan de ijzeren brug en met de kerk van Pollare als troef, draag Pollare de potentie in zich om een bestemming te vormen op regionale schaal.. Daarbij kan ook de rol van lokaal onthaalpunt versterkt worden. Pollare als belevingspool aan de dendervallei dus.

In het rapport Dendervallei van IDEA en JNC - een eindrapport van het onderzoek dat in opdracht van de procincie werd verricht om de dendervallei te ontsluiten - wordt het belang van Pollare als toeristische ontsluiting onderstreept.

Het dorp vormt net als Pamel een strategische pool die zich kan profileren als pleisterplek met onthaal- en verblijfsfuncties.

In het rapport worden enkele specifieke actiepunten aangegereikt:

1. onthaal- en verblijfsplek langs de Dender
2. verbindingen onthaal - station / onthaal - dorpskern
3. uitbreiden en versterken wandelnetwerk
4. beeldkaliteit Vallei en Valleirand
5. Biodiversiteit en waterkwaliteit

Langs de Dender zijn relatief weinig plekken waar men op een angename en kwaliteitsvolle manier kan verblijven aan de rivier zelf. Dank zij zijn locatie is Pollare een plek waar dit net wel zou kunnen.

Het rapport noteert de amitie om de locatie daadwerkelijk te laten functioneren als lokaal onthaal- en verblijfsruimte en formuleert daartoe ook enkele duidelijke actiepunten.

Met dit onderzoek complementeren we deze studie met een overkoepelende visie en ambitie voor de kerk van Pollare.

een onthaal en ontmoetingsplek

Terwijl de kerktoren kan ingericht worden als uitkijkpunt, kan de kerk de rol opnemen als ontmoetingsplaat met accommodatie voor lokale verenigingen met een zaal en eventueel extra repetitie- en vergaderlokaal.

Pont du gare, Xaveer De Geyter en Maarten Van Severen

een samenhangend geheel van bakens en verschillende (rust-) plekken

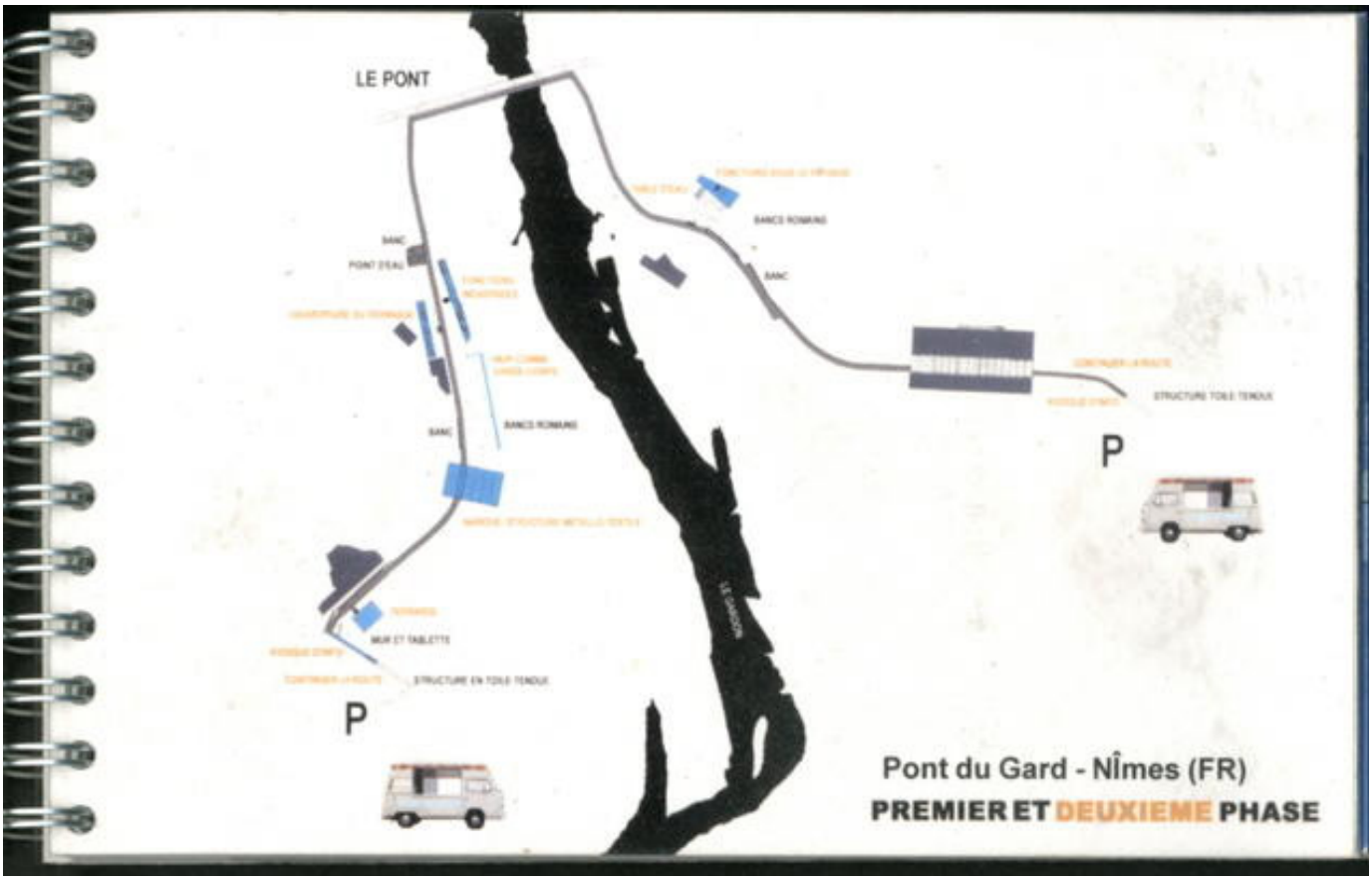

Roze picnic-banken in parken en op publieke plaatsen te Gent.

basis uitrusting op lokaal en regionaal niveau

Jan mInne - gardenist

een aanééngesloten landschappelijk parcours

STUDIOBONT tuin bij woning met atelier GANDA

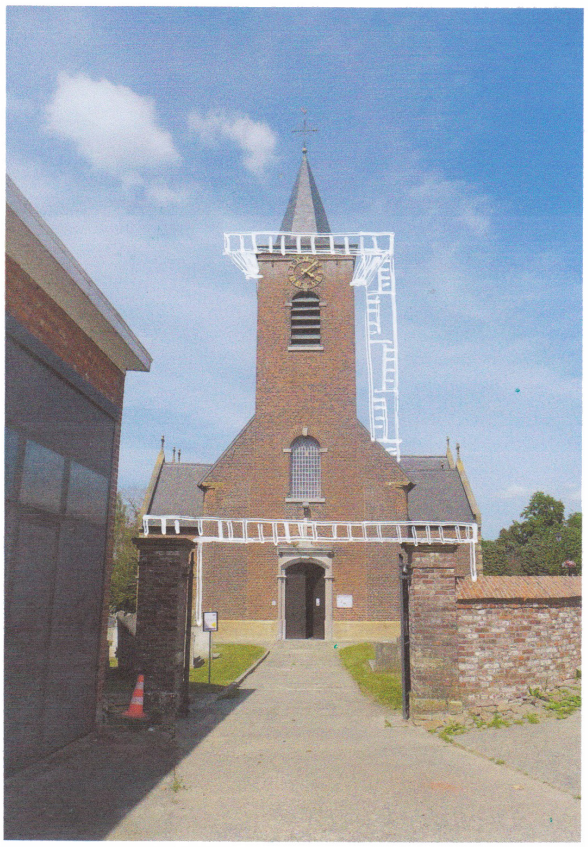

uitkijkpunt en baken

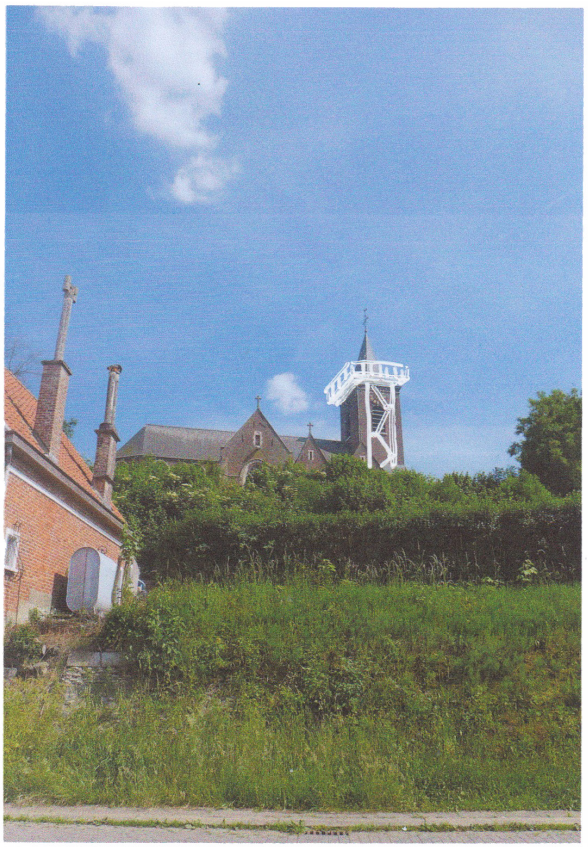

Verbouwing van een historisch monument tot toeristisch onthaal en belevingsmuseum Hoge Mote Ronse, Murmuur.

Uitkijktoren, De Gouden Lineaal.

referenties

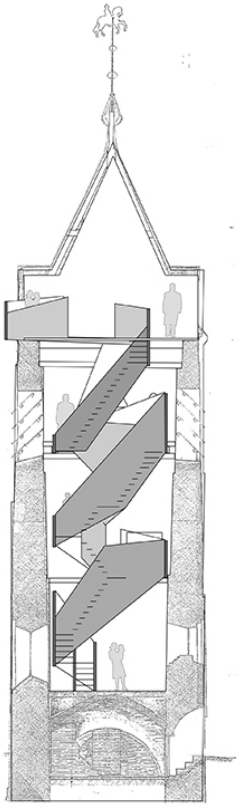

Doorsnede 1

Belvedere in het groen, Arnhem.

Toren Uitwierde, belevingstrap, Onix.

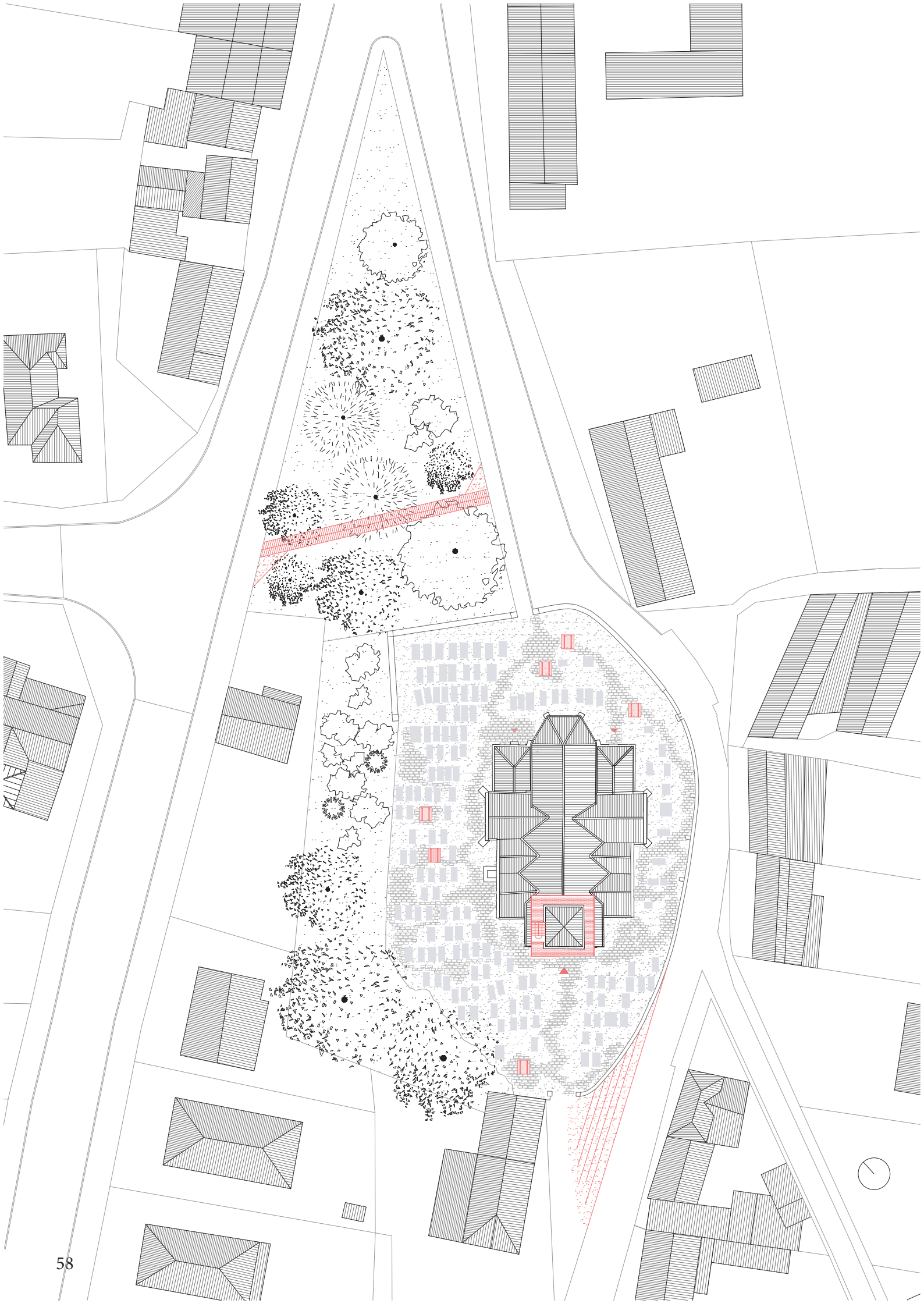

een plek voor het dorp en zijn bezoekers in samenhang met de plek

De locatie heeft een geklasseerde voet- en fietsbrug als verbinding tussen de twee oevers. Ze is een kenmerkend element op de Dender dat zich al vanop een afstand toont. Een ware troef!

Maar bij aankomst vervalt de aantrekkingskracht van de plek Pollare in een veelheid met weinig samenhang.
Er is de site van de Zwarte flesch, de voet-fietsbrug, beide oevers met aanpalende open ruimtes, aanmeerplekken haven en een parking. De uitdaging zit in het creëren van één samenhangende plek aan de Dender waarbij beide zijden van de brug integraal worden bekeken. Daarbovenop zou de Sint-Christoffelkerk met zijn in het landschap uittorende spits een sterkere oriënterende rol kunnen spelen.

De kerk markeert niet enkel een plek - die aan samenhang kan winnen via een sterker uitgewerkt parcours - maar biedt ook uitzicht over de site dankzij het nieuwe uitkijkpunt dat reikt tot de kroonlijst van de ingesnoerde spits.

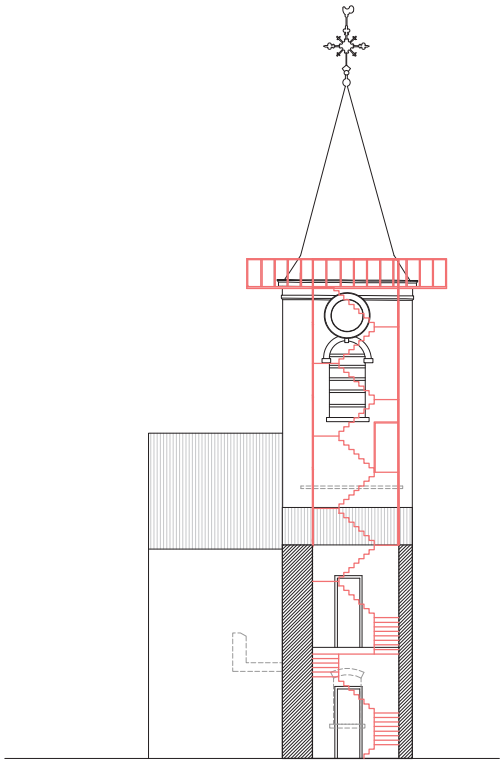

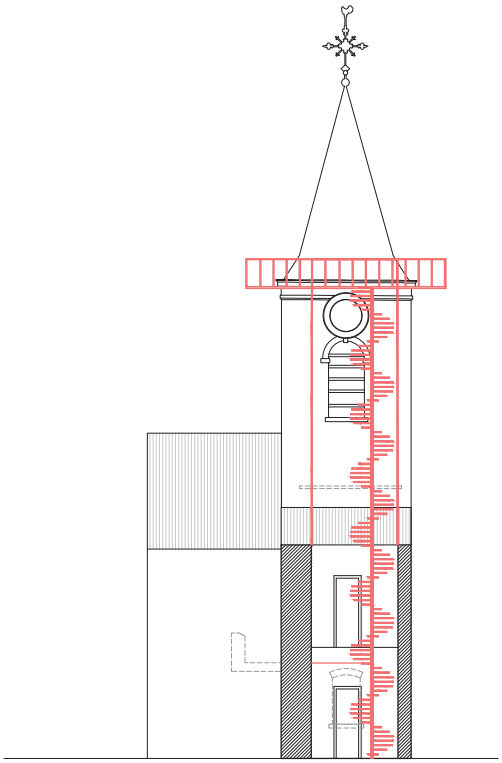

kerkhof(muur)

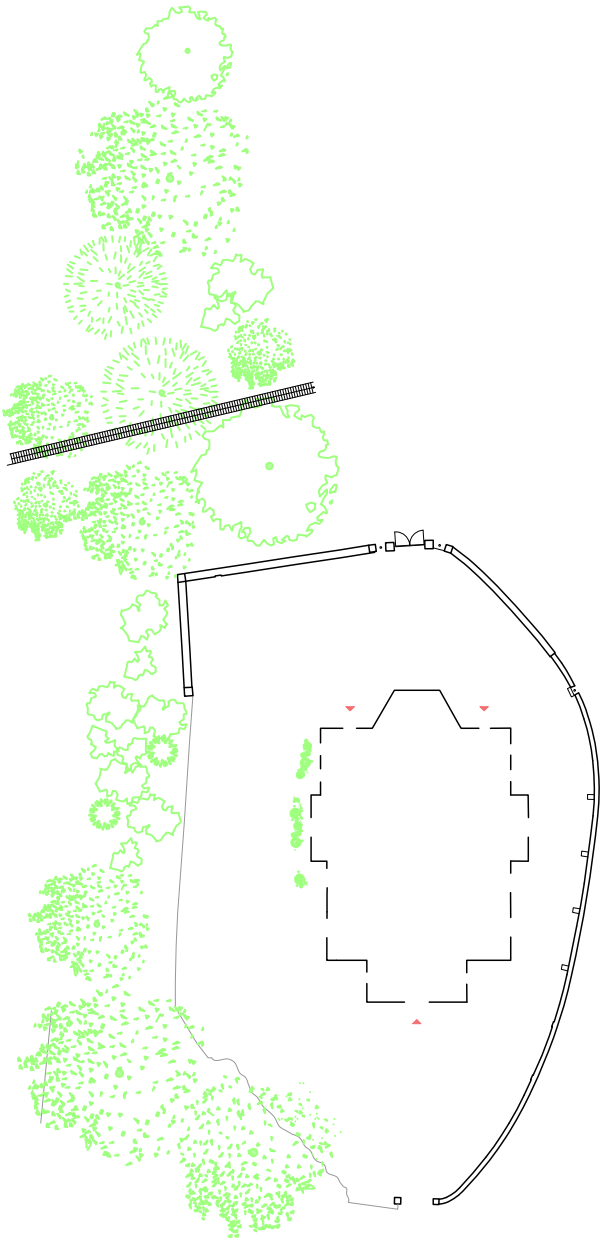

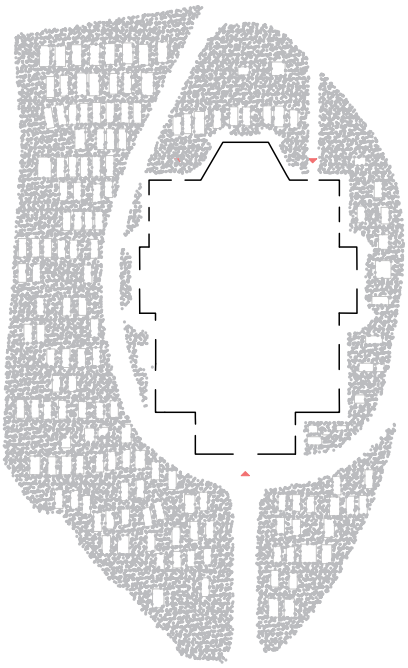

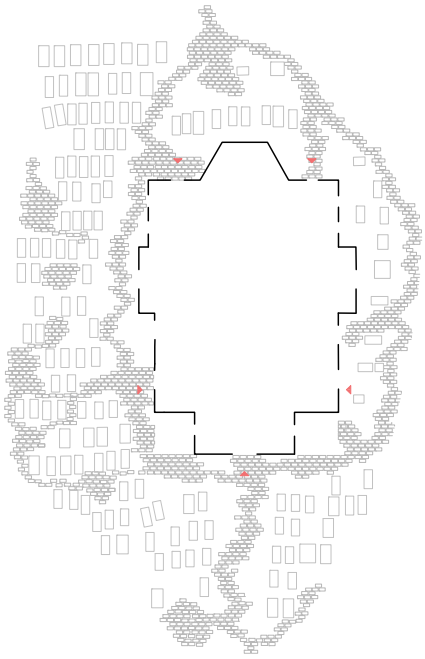

interieur

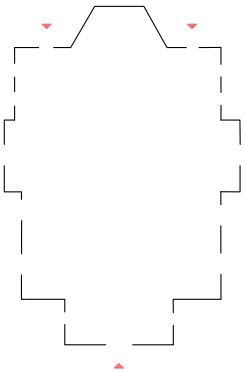

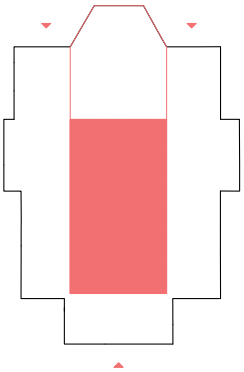

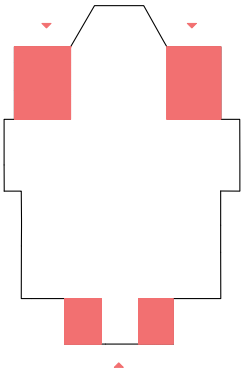

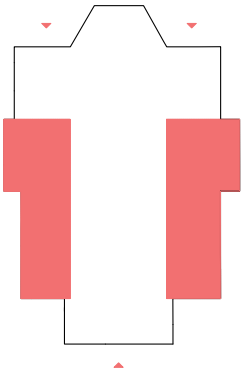

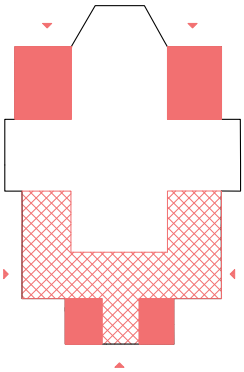

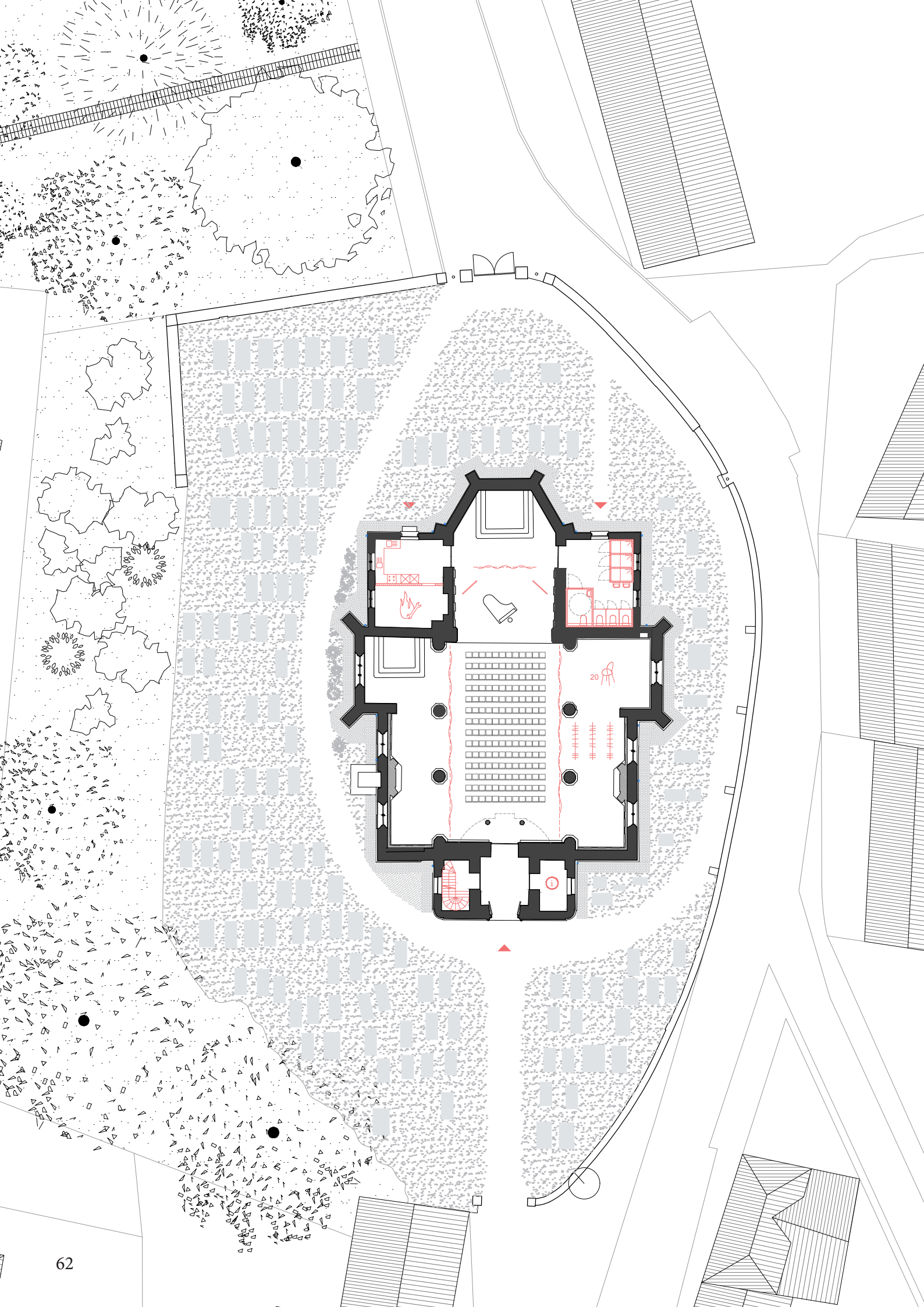
20

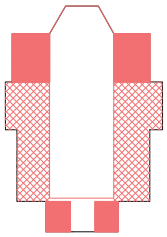

***scenario 1** - veelzijdig gordijn*

De vraag om de kerk te kunnen verduisteren krijgt een tweevoudige inzet. Aan weerszijden van de middenbeuk wordt een gordijn bevestigd boven de gewelven van de zijbeuken. Dit gordijn laat toe om de kerk volledig te verduisteren en gaat tegelijk ook de kerk compartimenteren. Het gordijn vormt daarbij een esthetische en akoestische meerwaarde voor de kerk.

De centrale ruimte wordt polyvalent inzetbaar. Naargelang de programmatie kunnen de zijbeuken afgescheiden worden als diendende ruimtes. Denk daarbij aan een foyer, een vestiaire, opbergruimte voor stoelen of andere objecten. De kerk kan naargelang de activiteiten opgedeeld worden in deelruimtes.

De toevoeging van een gordijn aan weerszijden van de middenbeuk wordt in dit scenario gecombineerd met sanitaire voorzieningen in de voormalige sacristie enerzijds en een keuken naast de stookruimte in combinatie met een ruimte die dienst doet als sacristie anderzijds. Beide zijn zowel toegankelijk vanuit de kerk als van buitenaf wat gebruik door externen zoals (dagjes-)toeristen, passanten, recreanten of lokale verenigingen mogelijk maakt

Het koor is deels afsluitbaar via een gordijn. De flexibiliteit van deze “coulissen” laat - naast culturele activiteiten - ook nog steeds een liturgische viering toe. Daarbij stellen we een mobiele versie van het huidige altaar voor.

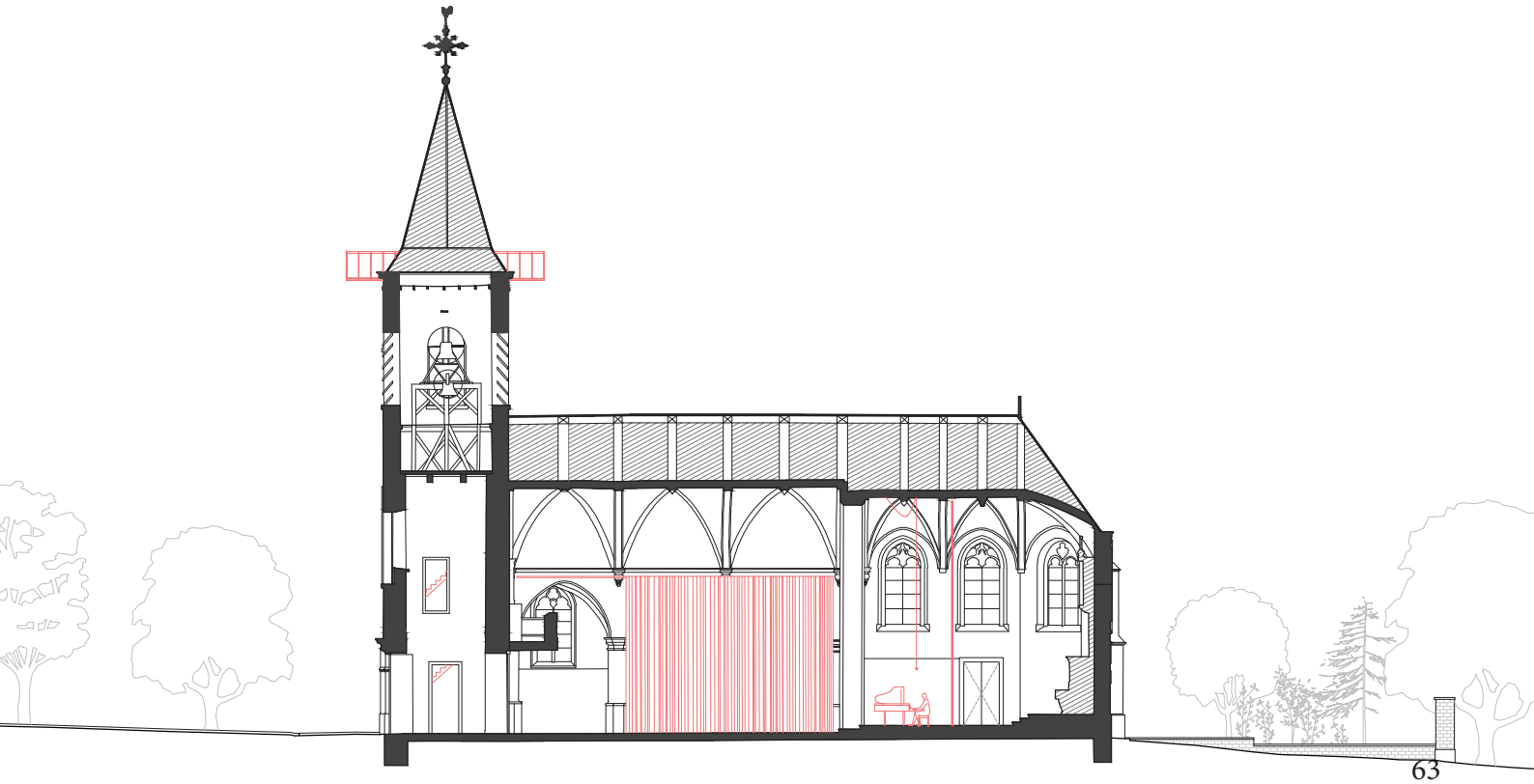

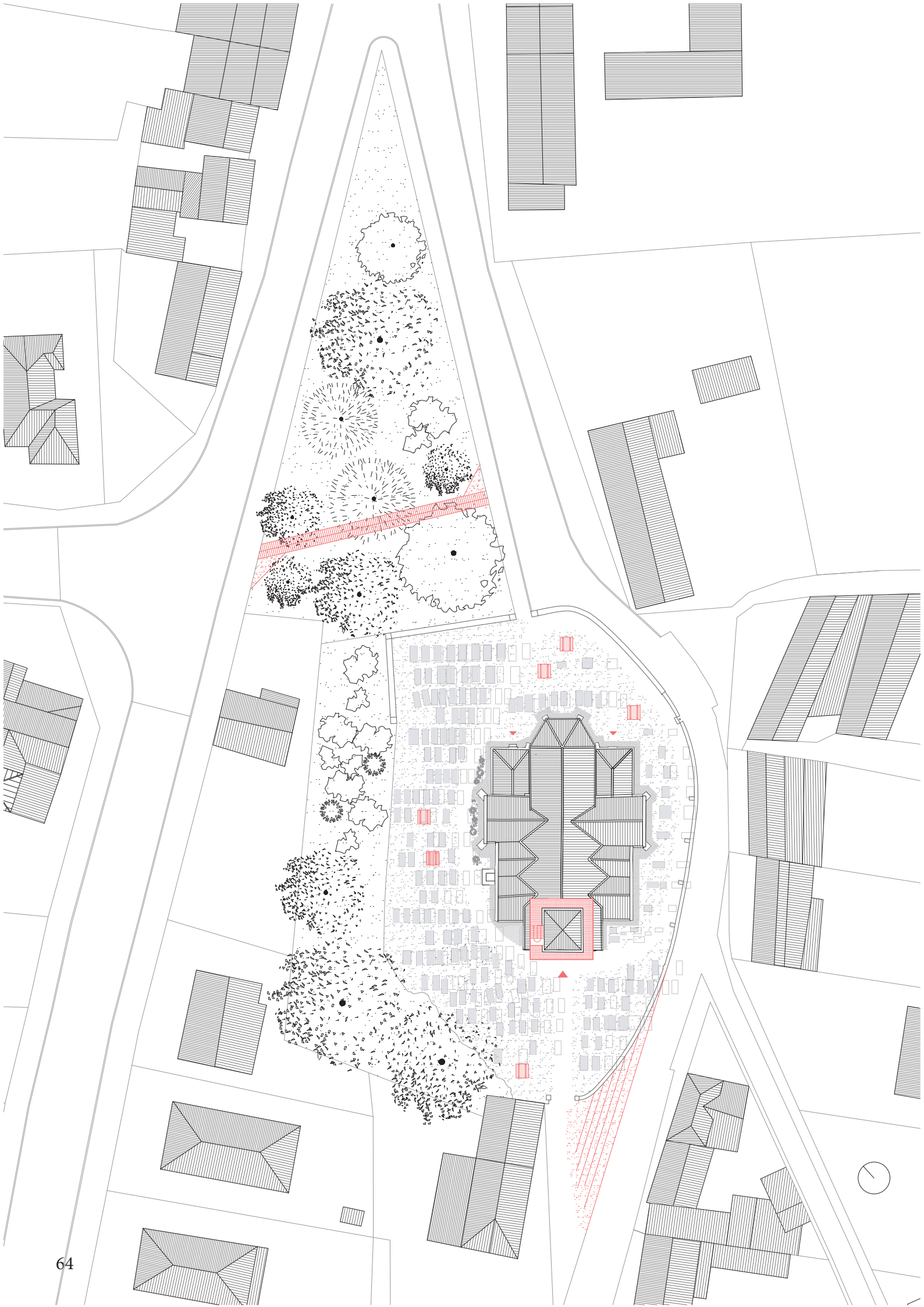

4 Kerk en Scenario
scenario 1 *- planconcept*

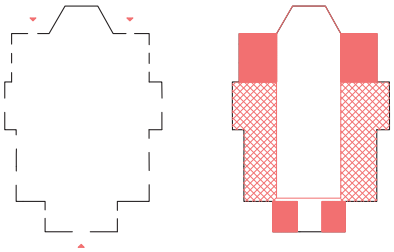

Samen met deze interne “lichte” ingreep wordt de kerk lett. op de “kaart” geplaatst door de toren als uitkijkpunt uit te werken met een trap die vanuit de kerk te bereiken is. De toegang tot de trap zit in het portaal dat georganiseerd kan worden als een infopunt voor fietstoeristen e.a. over Pollare en omgeving.

De trap start aan het portaal, en takt aan op het oksaal. Dit laat toe om portaal en oksaal toegankelijk te maken zodat het interieur van de kerk bezichtigd kan worden zonder de volledige ruimte open te stellen. Op eenzelfde wijze kan het sanitair en de kitchenette opgesteld worden, zelfs als de kerk zelf gesloten blijft.

De verschillende ruimtes die uitgeven op de “kerkhof” nodigen uit om het gebruik van de ommuurde buitenruimte te versterken als rustplaats met pic-nicbanken en eventueel kampeerplekken op de rand.

4 Kerk en Scenario
***scenario 1** - beeld*

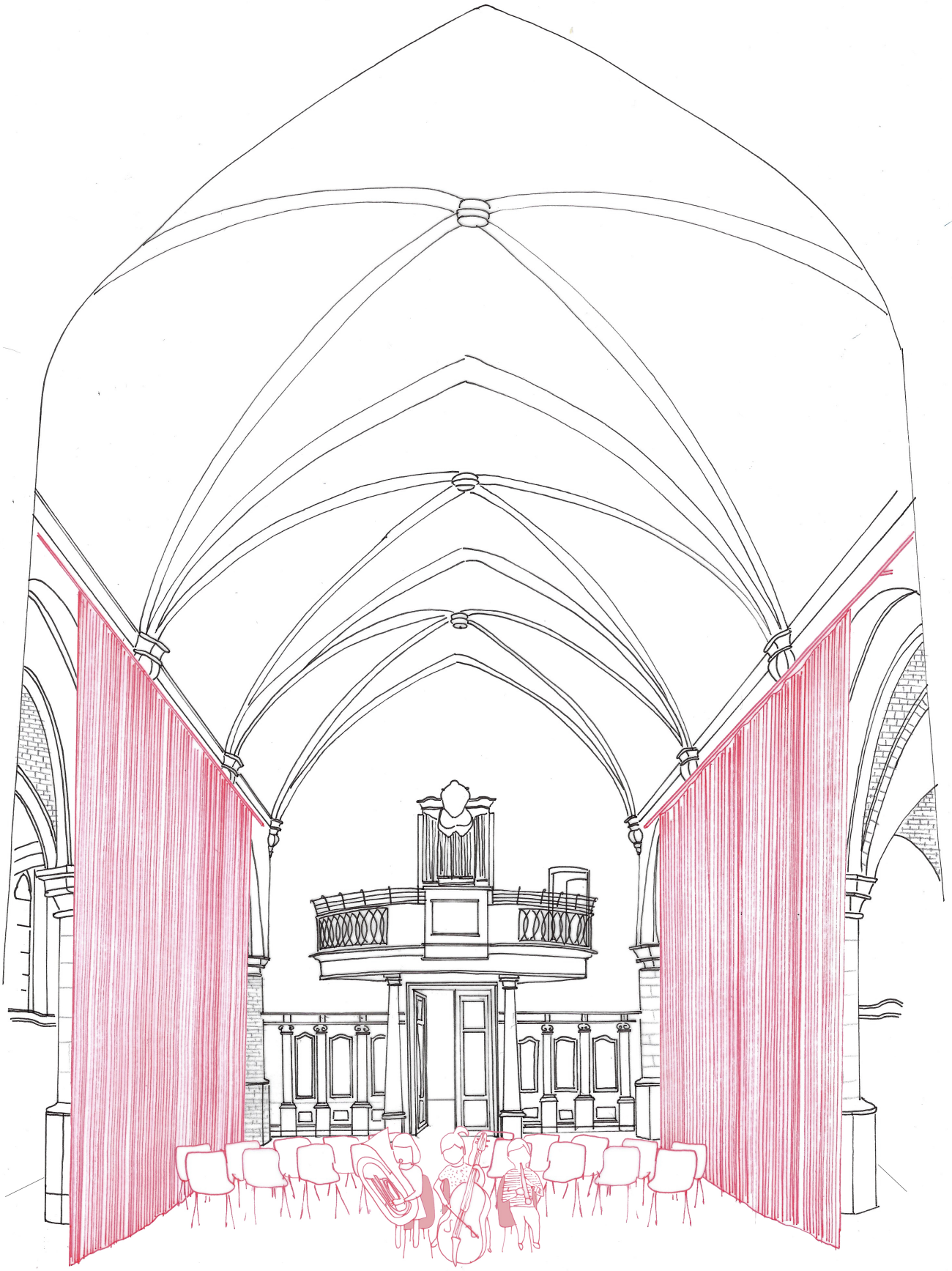

de kerk als liturgische ruimte

in combinatie met sanitair, onthaal-,
infopunt en uitkijkpunt.

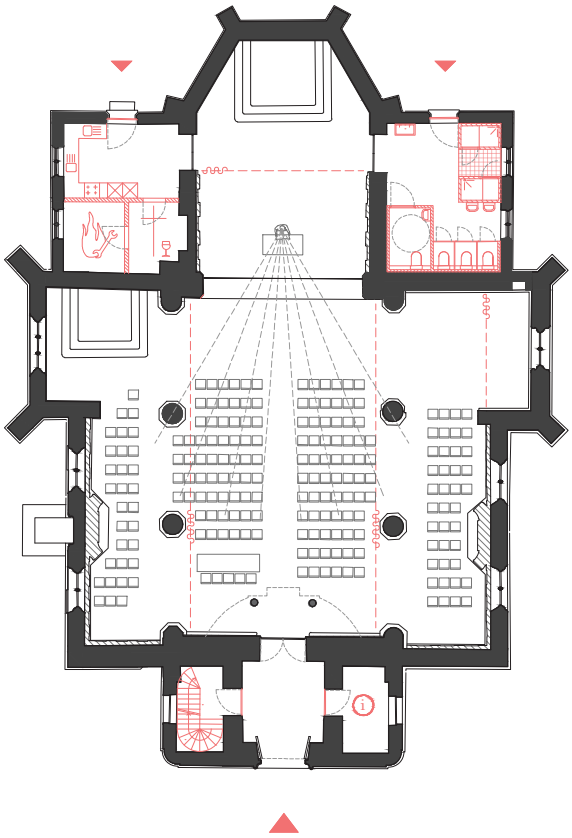

de kerk als tentoonstellingruimte

in combinatie met sanitair, onthaal-,
infopunt en uitkijkpunt.

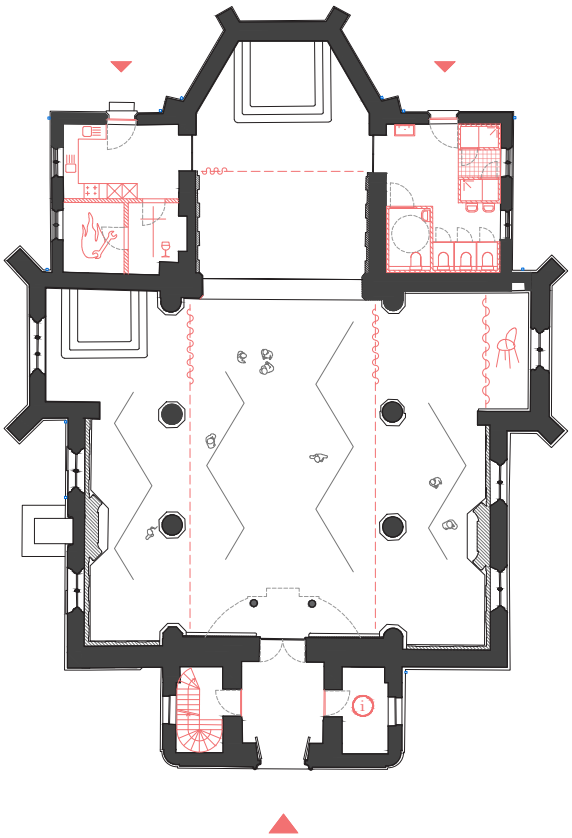

sanitaire ruimte = 26m²
stookruimte + keuken = 28m²
kerk = 274 m²
infopunt = 6.4 m²

4 Kerk en Scenario
scenario 1 - opstellingen

de kerk als toeristische accommodatie of “champing”
met een gedeelde keuken en sanitair in combinatie met onthaal-, infopunt en uitkijkpunt.

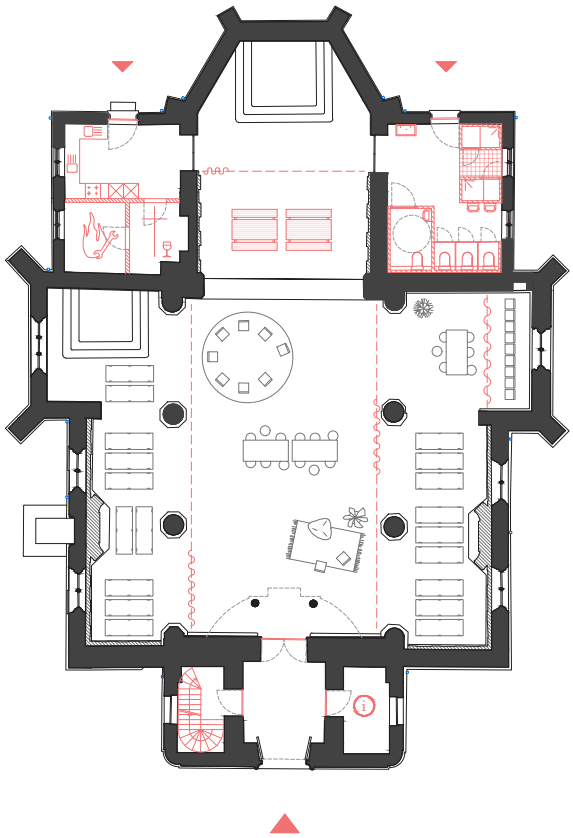

de kerk als concert- of theaterzaal

in combinatie met sanitair, onthaal-, infopunt en uitkijkpunt.

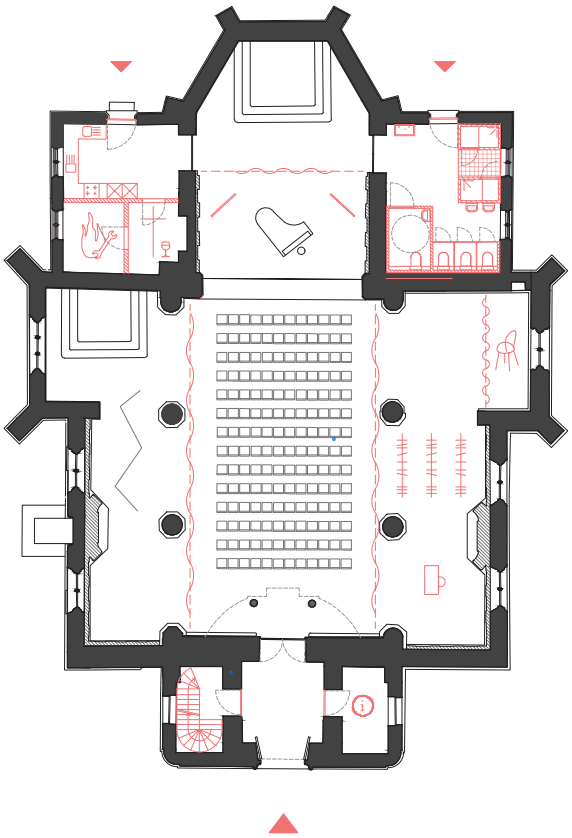

Muziekcentrum Amuz Augustinuskerk, Antwerpen

Sint-Niklaaskerk, Gent

Thomas Ruff, VG Bildkunst, Bonn.

Velvet Silk Café, Mies & Reich.

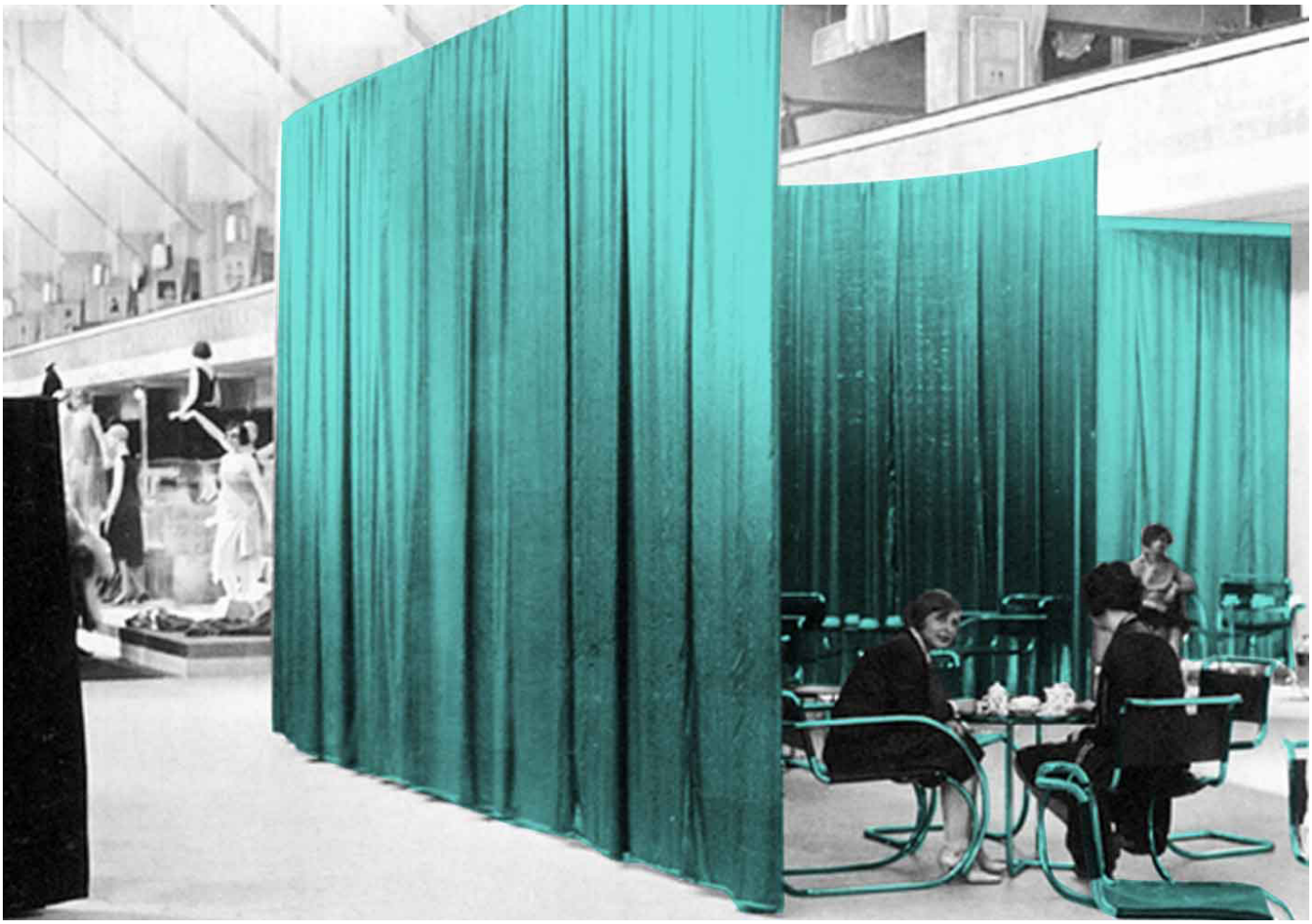

Nationalgalerie Berlijn, Tomas Demand.

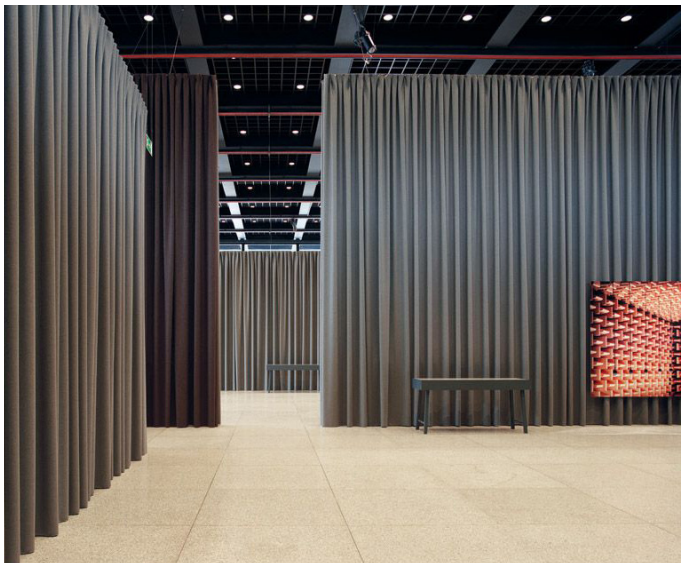

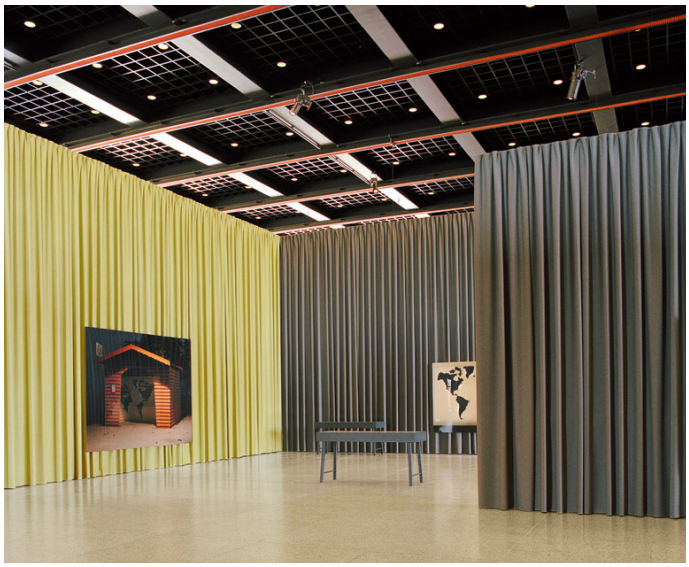

Champing UK.

Haus der Kunst Bonn, Petra Blaisse, Inside/Outside.

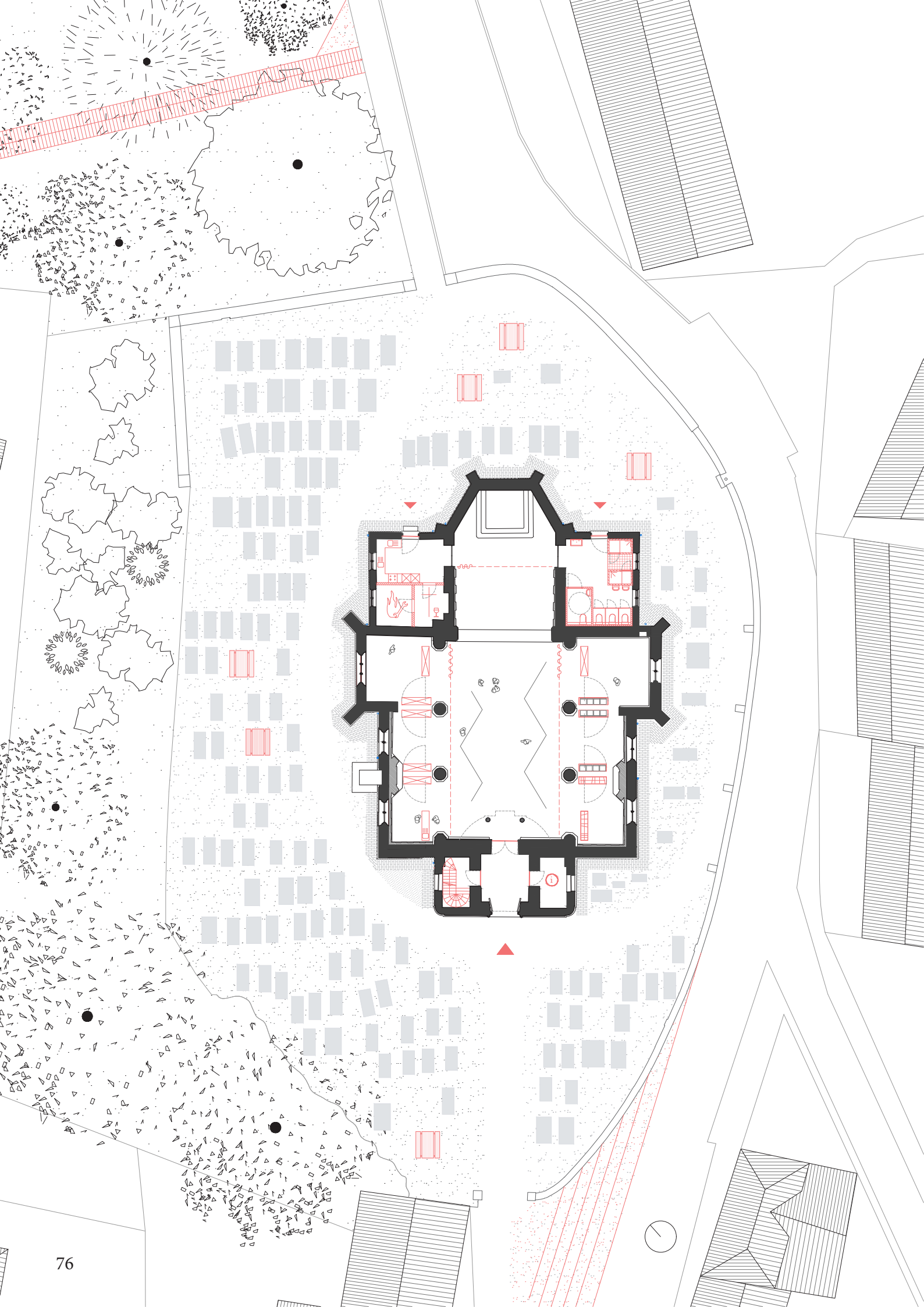

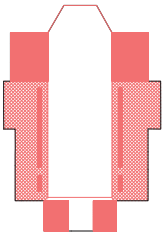

scenario 2 - mobiele kastenwanden

Het veelzijdig gordijn wordt gecombineerd met een wand van pivoterende kasten. De mobiele kasten structureren de zijbeuken en bieden functionele mogelijkheden. Denk aan vitrinekasten, zitelementen, een balie, een mobiel barmeubel of opbergmogelijkheden als vestiaire, of voor gestapelde stoelen, ea.

De kasten nemen de hoogte over van de huidige lambrisering en sluiten de zijbeuken af achter de zuilen als ze op één rij gepositioneerd worden, de kasten vormen op die manier een visuele herneming van de lambrisering en passen zich in het interieur van de kerk in.

De combinatie van een gordijn met kastenwanden verhoogt het gebruiksgemak en het comfort in de kerk. De variatie in positie en invulling van de verschillende kastelementen laat diverse toepassingen en gebruiken toe. Materiaal en bekleding staan in functie van de vereiste afscherming en zijn bedacht met het oog op akoestische verbetering.

“Champing” blijft nog steeds een optie, maar wordt eerder “glamping” met kastenwanden die de verschillende logeerplekken comfort en privacy bieden.

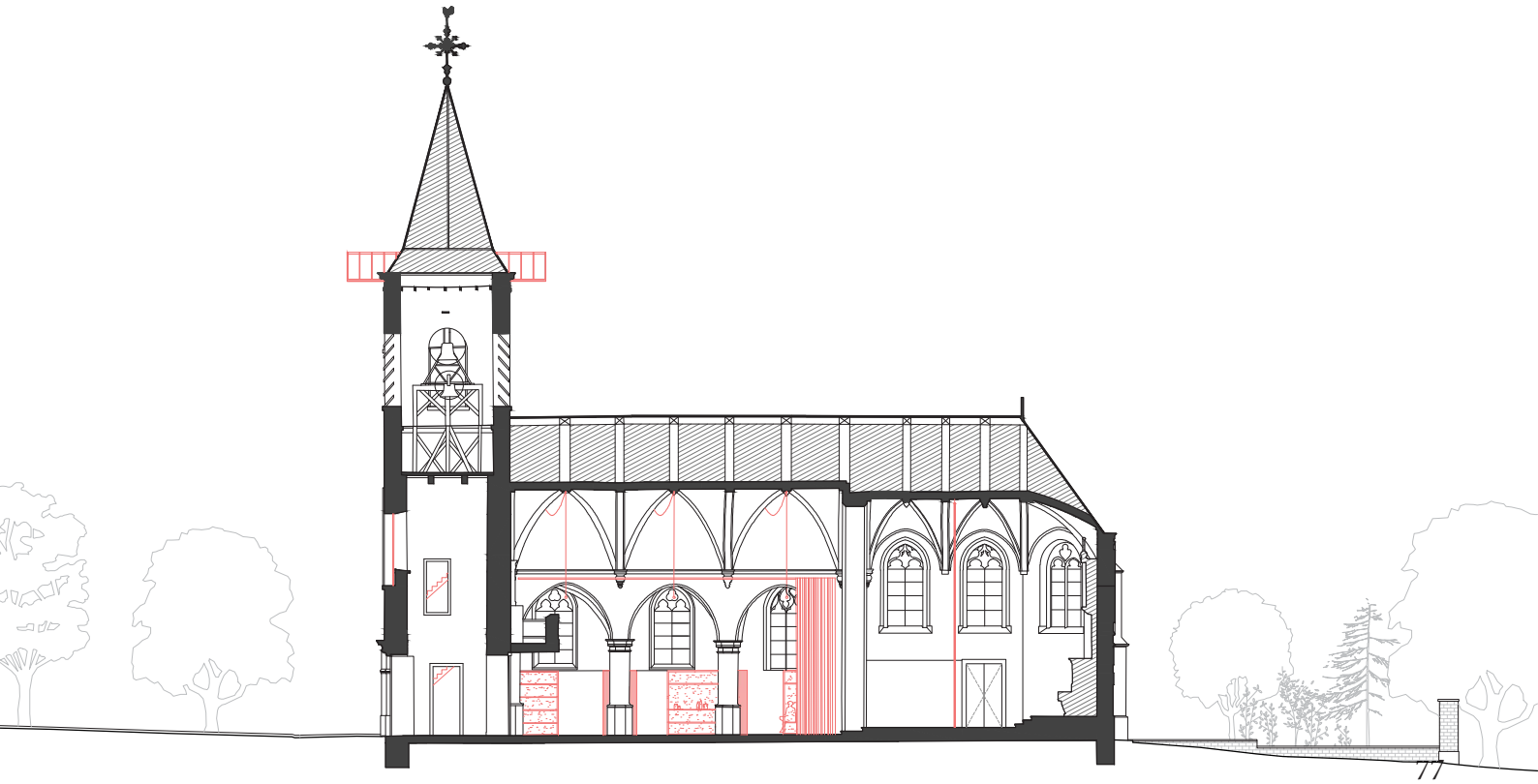

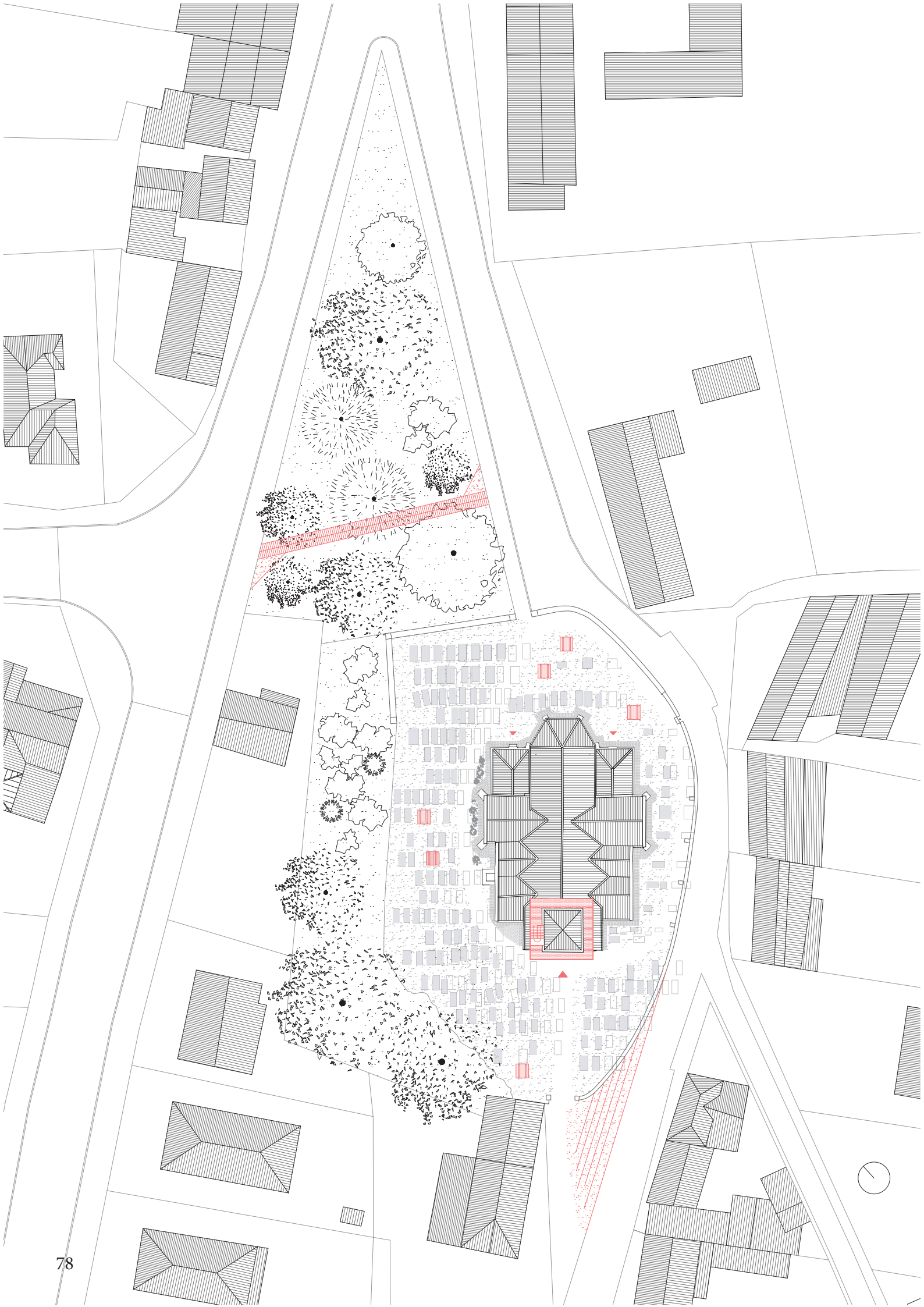

4 Kerk en Scenario
scenario 2 *- planconcept*

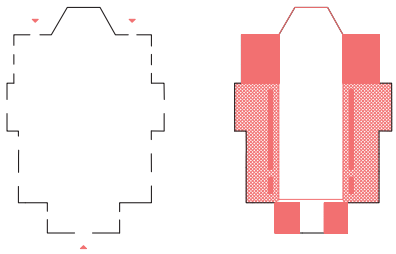

De kasten bieden de mogelijkheid om de zijbeuken en het koor te compartimenteren zonder in te boeten aan flexibiliteit. Afhankelijk van de activiteiten kunnen grotere en kleinere compartimenten gevormd worden. De kerk blijft polyvalent inzetbaar. Naargelang de programmatie kunnen de zijbeuken afgescheiden worden als dienende ruimtes (foyer, een vestaire, opbergruimte voor stoelen of andere objecten) of als extra ruimte waar andere activiteiten kunnen georganiseerd worden los van het koor.

De verduistering van het koor is mogelijk dankzij het overgordijn dat de mogelijkheid biedt om het koor akoestisch, thermisch en visueel af te scheiden van de zijbeuken.

De kerktoren wordt op eenzelfde wijze uitgewerkt als uitkijktoren in combinatie met een infopunt in het portaal. Sanitaire ruimtes zitten in de voormalige sacristie. Er blijft een ruimte voorzien als sacristie in combinatie met een keuken en een technische ruimte.

4 Kerk en Scenario
***scenario 2** - beeld*

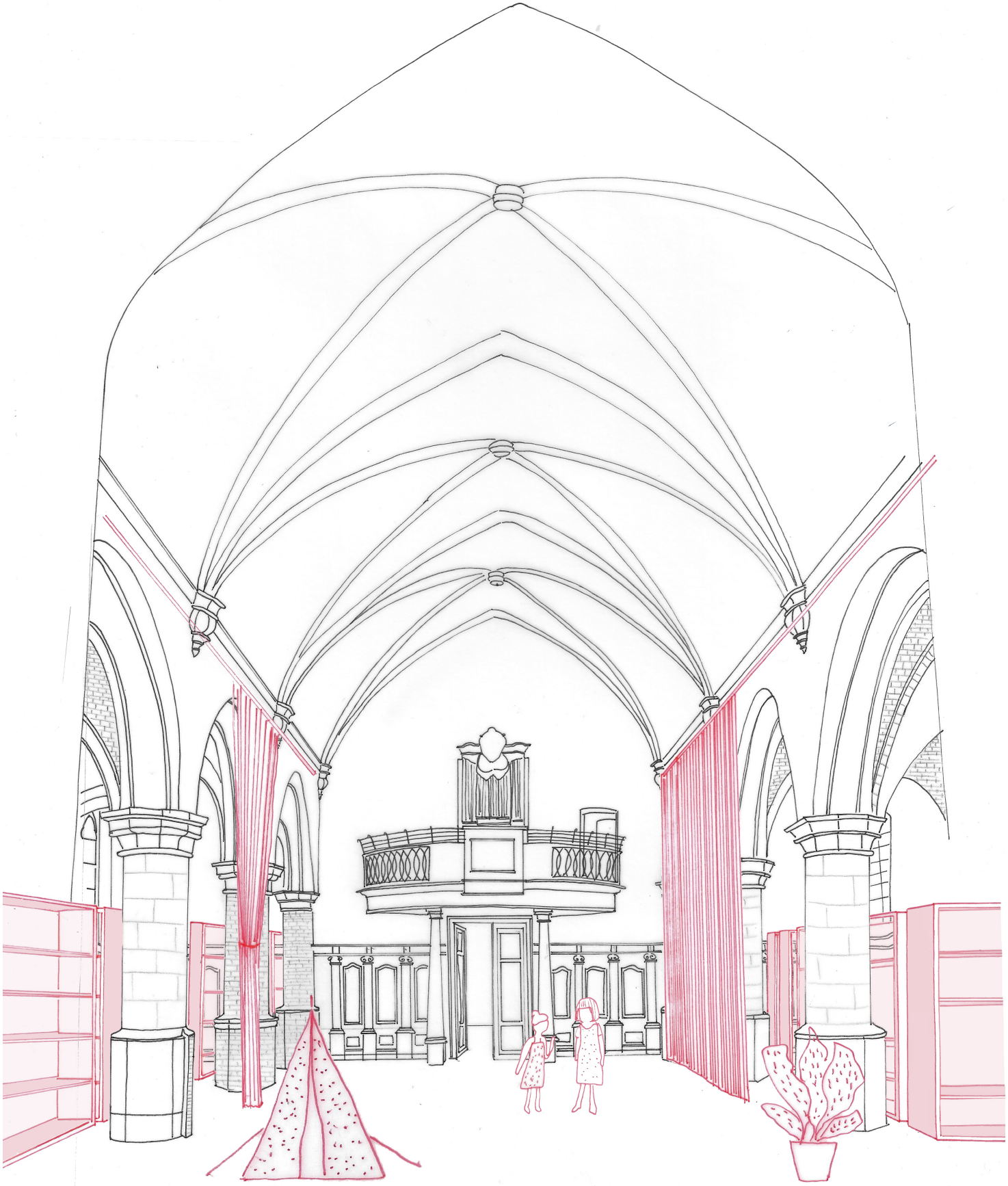

de kerk als liturgische ruimte

in combinatie met tentoonstellingsruimte, plaats voor verenigingen, sanitair, onthaal-, infopunt en uitkijkpunt.

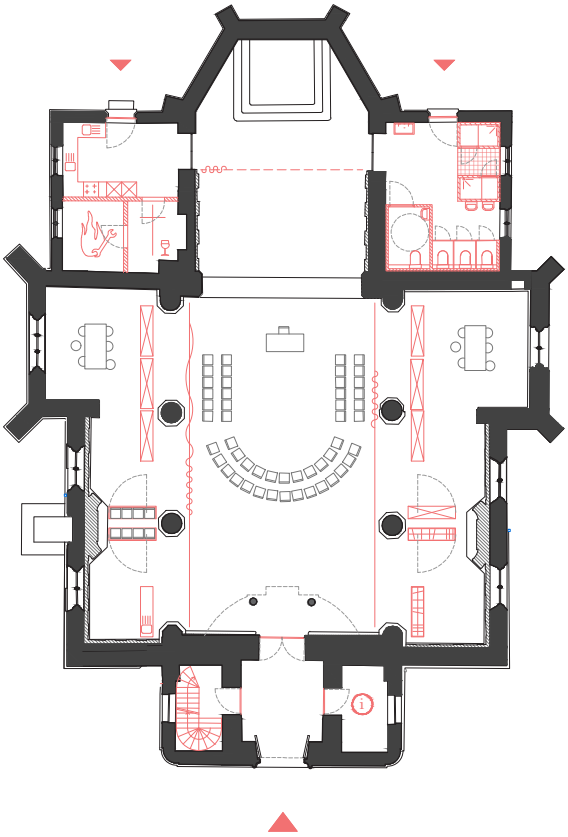

de kerk als polyvalente ruimte

met ruimte voor workshops en andere - als “totaal” onthaal en belevingscentrum

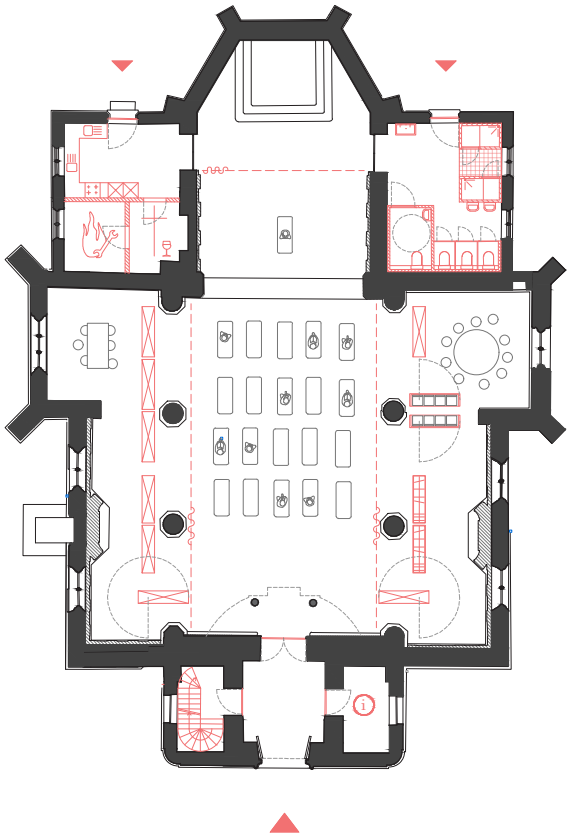

sanitaire ruimte = 26m²
stookruimte + keuken = 28m²
kerk = 274 m²
infopunt = 6.4 m²

4 Kerk en Scenario
scenario 2 - opstellingen

de kerk als “champing”

een toeristische accommodatie, eerder onder de vorm van “glamping” met gemeenschappelijk sanitair en een keuken, en een info- en uitkijkpunt.

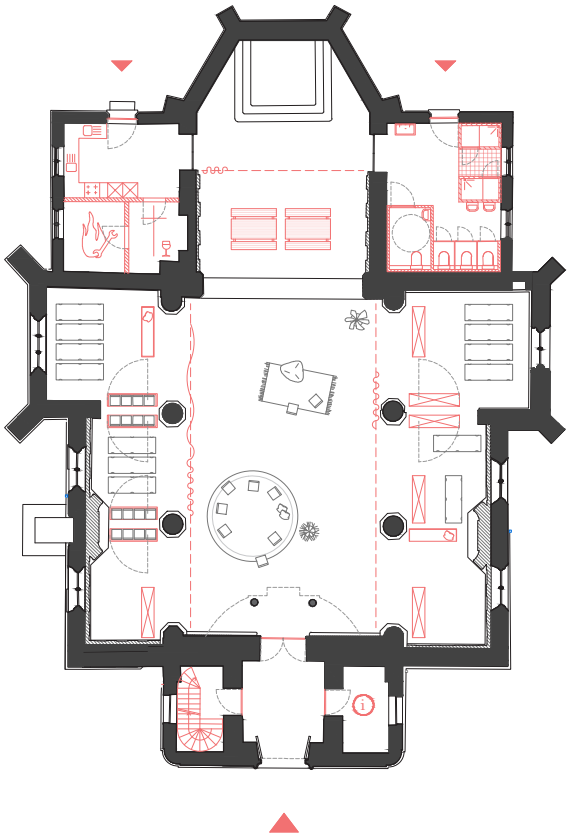

de kerk als concert- of theaterzaal

met ruimte voor vestiaire, bar, opbergruimte en/of tentoonstellingsplek.

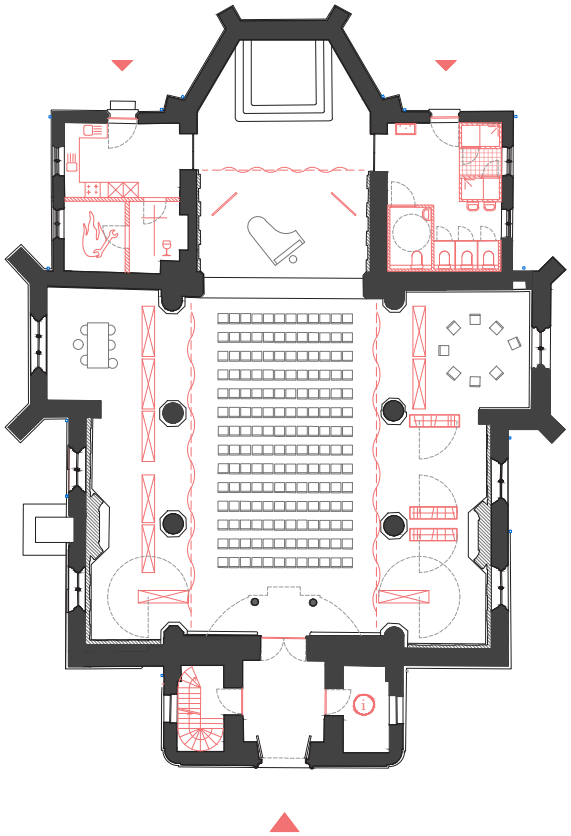

Mediatheque les carmes, Pertuis, Morris & Renaud

Bibliotheek Broederenkerk Zutphen, InVorm architecten.

Inrichting Concertgebouw Brugge, NU-Architectuuratelier.

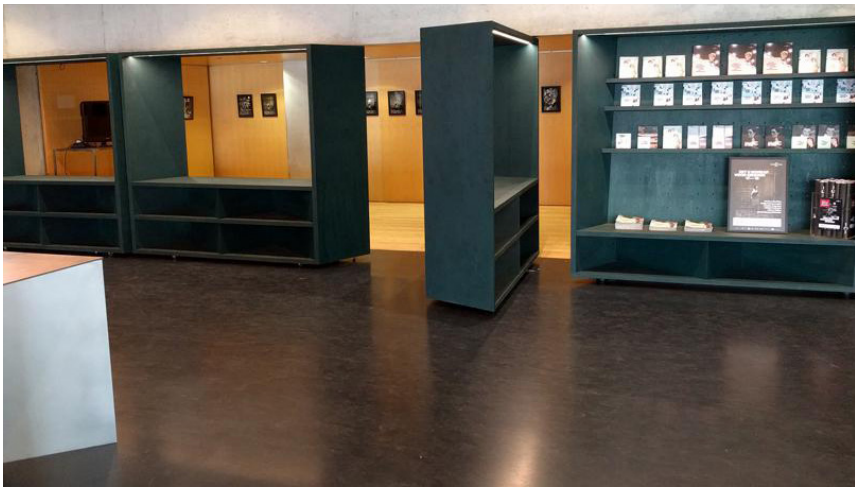

K92, Maarten Vanseveren.

Scenografie Design Museum Gent, Maarten Vanseveren.

Bookstore Van Abbe Museum, Maarten Van Severen.

Bookstore Palais de Tokyo, Parijs, KGDVS.

te Zoersel, DMT architecten

145

stapelbare stoel 0.3 Maarten Van Severen

Sint-Bavo Melle, Welkomshuis het Anker.

Inrichting Museum M Leuven, FELT.

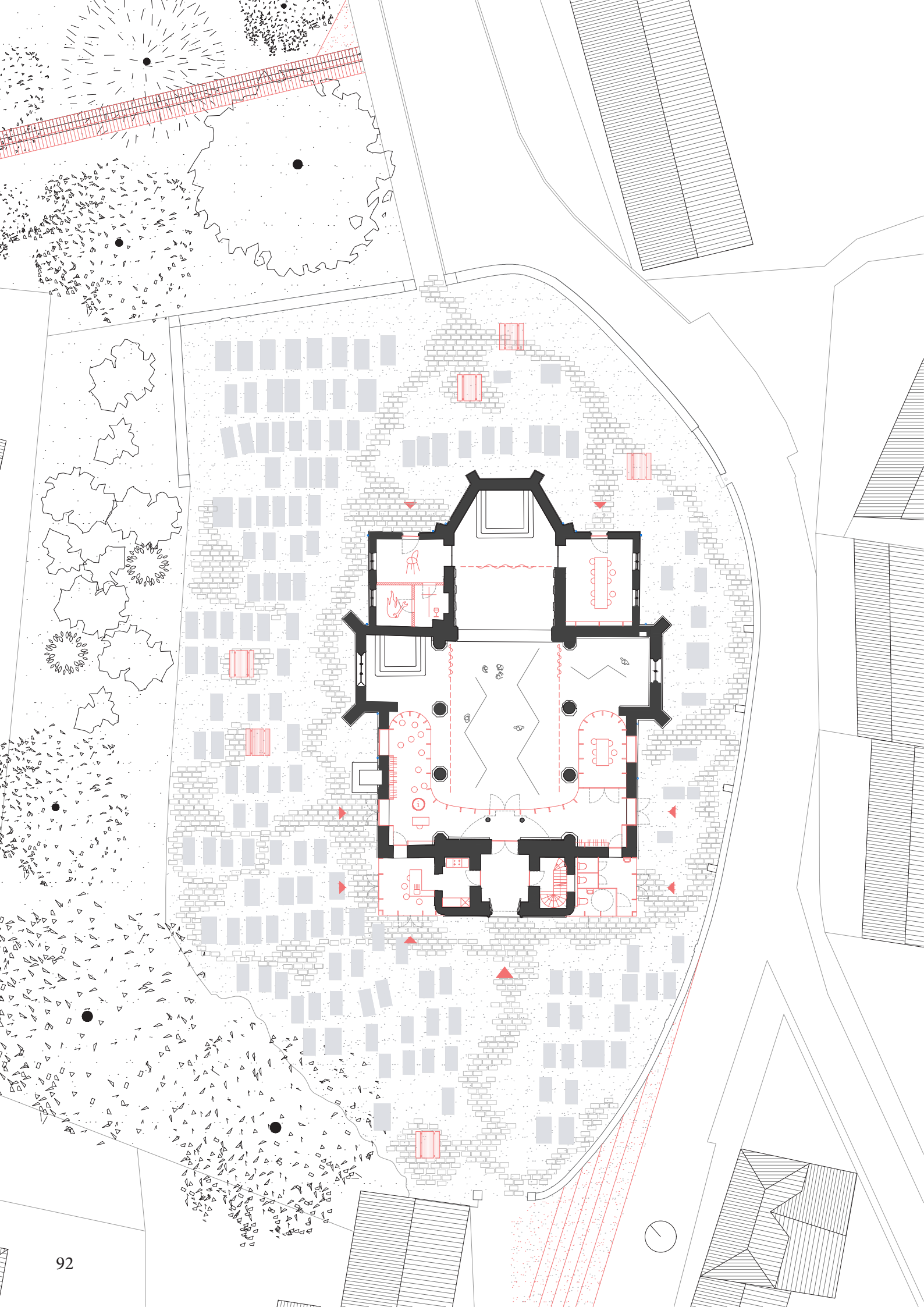

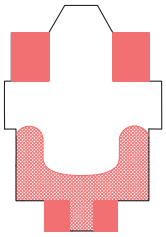

***scenario 3** - foyer als connectie*

De proporties van de kerk worden aangepakt door de lambrisering "letterlijk" om te plooien waardoor de langwerpige ruimte plaats maakt voor een centraal plan met foyer. Het nieuw schrijnwerk vormt een nieuwe contour die de ruimtes in de kerk hertekent en dient als draagstructuur voor een balkon.

Het balkon biedt extra ruimte bij concerten, expo en wordt bereikt via de trap naar de toren, wat de toegankelijkheid van de kerk verzekert, ook al is de kerk zelf niet open –

Door vaste glazen delen te combineren met binnendeuren ontstaan afsluitbare "poché's" voor een vestiaire met balie en bar en een extra vergader- of repetitierumimte. Deze ruimtes richten zich op de foyer die ontstaat aan de inkom, maar kijken via het beglaasde schrijnwerk ook uit op de centrale "kruisvormige" ruimte die in de kerk ontstaat.

De huidige lambrisering verdwijnt, maar wordt opnieuw geinterpreteerd in een nieuwe opstelling door de hoogte over te nemen en voort te bouwen op de geleding van de lambrizering.

Onder de spitsboogramen worden ter hoogte van de foyer twee nieuwe beglaasde deuren voorzien. Op die manier geeft de foyer rechtstreeks uit op de buitenruimte. er ontstaat een uitzicht tussen binnen en buiten en er komt extra natuurlijk licht binnen in de foyer.

Daarnaast geeft de foyer ook rechtstreeks uit op de kerk, het portaal, het (nieuwbouw) sanitair en de (nieuwbouw) keuken. naast het portaal. Hiermee wordt de positie van de foyer versterkt als hub. Een centrale inkom die het mogelijk maakt de omliggende ruimtes autonoom te laten functioneren - onafhankelijk van de kerk zelf.

Het gebruik wordt in dit scenario "geformaliseerd" in de ruimte wat gelijktijdigheid mogelijk maakt. De kerk blijft polyvalent inzetbaar, als een dorpszaal, met een apart te beheren bar/café (vb. voor de kaartersclub op zondag, of een plaatselijke vereniging, zoals de fanfare), terwijl een permanente tentoonstellings-/repetitieruimte voor theater, fanfare (e.a.) apart beheerd kan worden, of als een plek voor yoga in de kerk kan dienen–

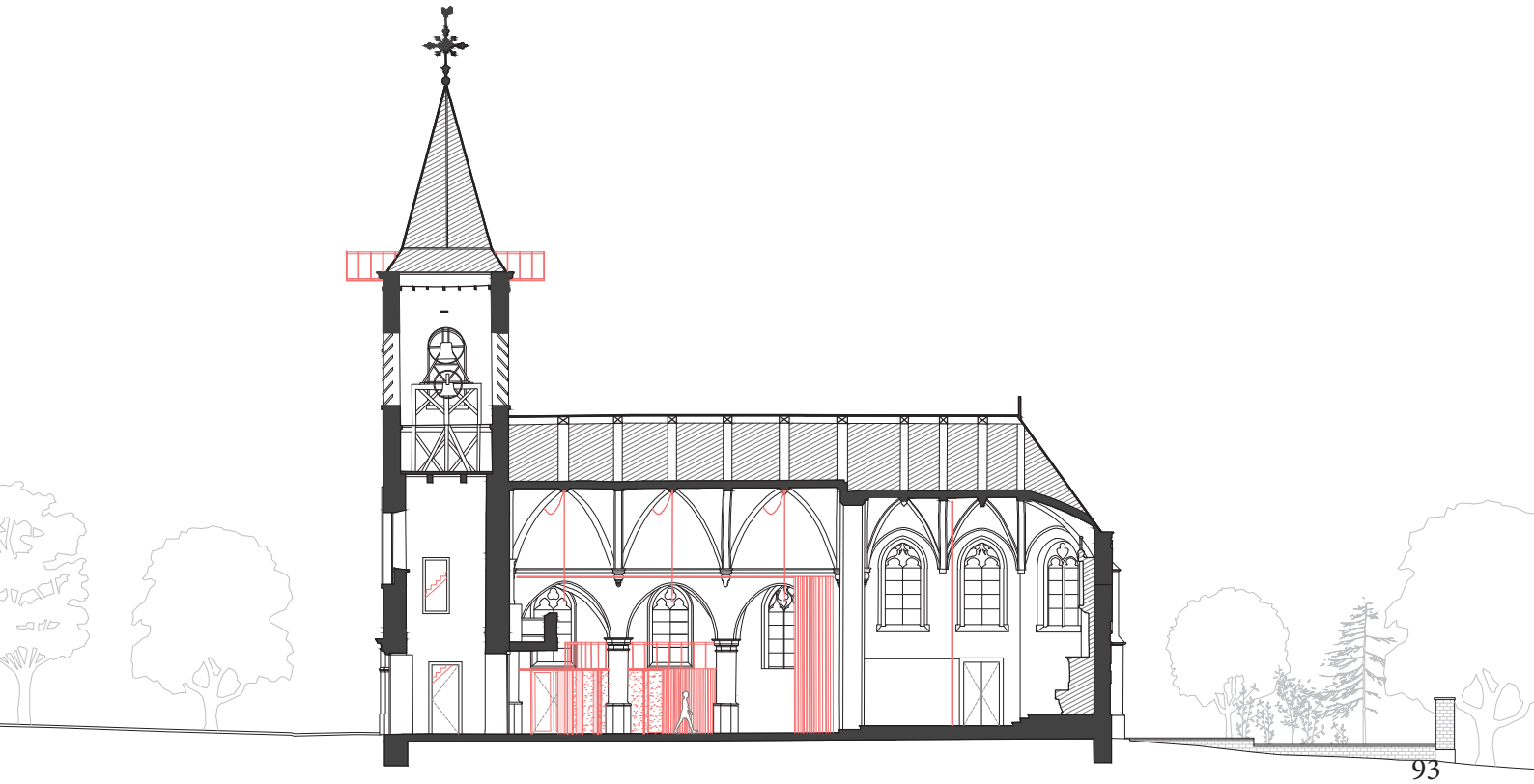

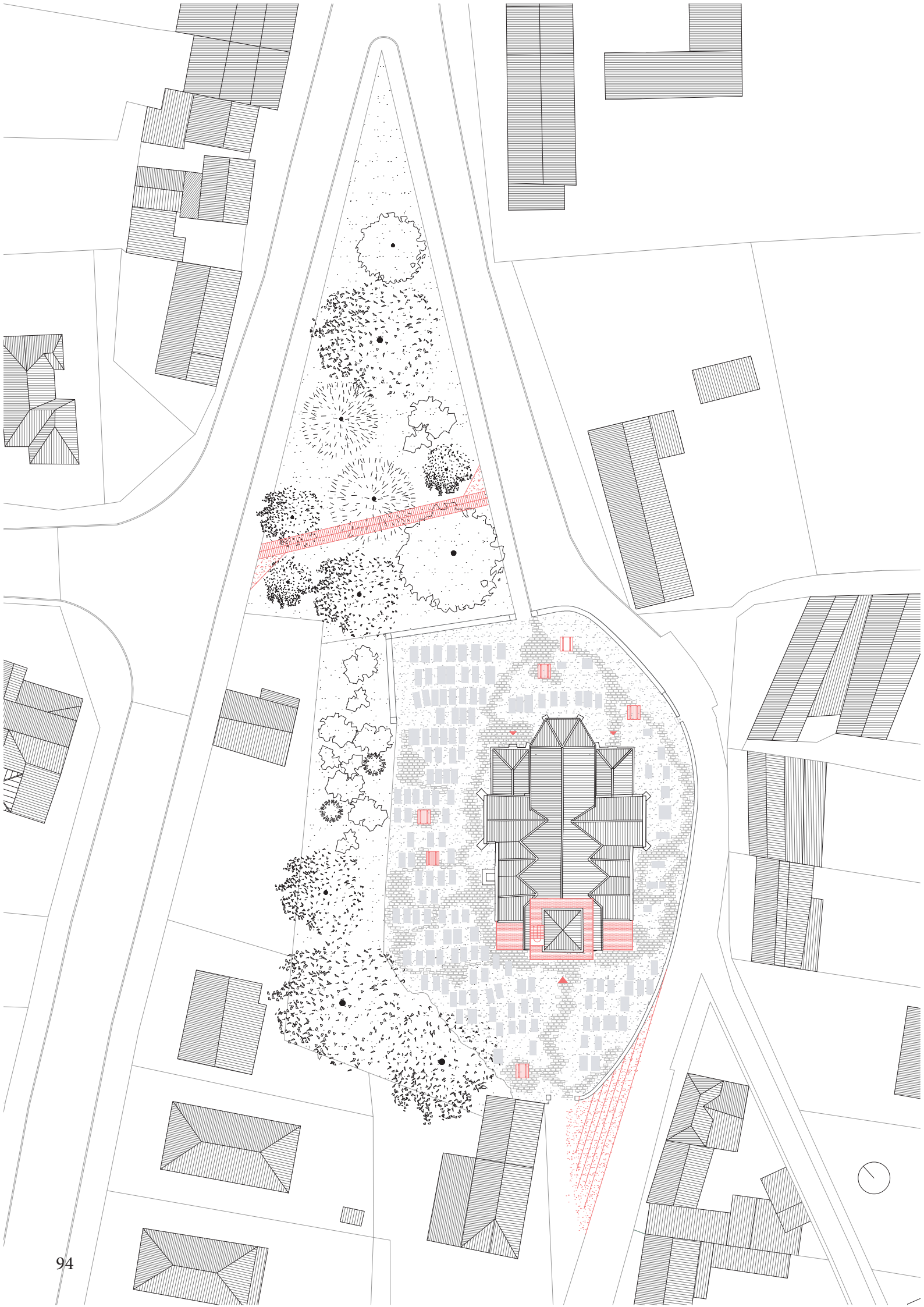

4 Kerk en Scenario
scenario 3 *- planconcept*

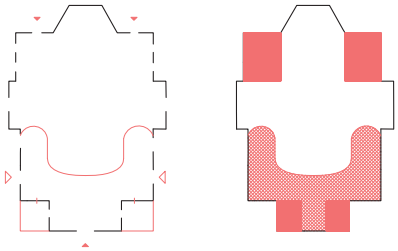

Bij een groter evenement zoals een concert worden alle ruimtes samengevoegd : de foyer bedient de zaal met een vestiaire, een loge of vergaderzaal en wordt op deze manier complementair inzetbaar ten opzicht van de zaal die ontstaat in de kerk.

De verduistering van het koor blijft mogelijk dankzij het overgordijn. Een tweede gordijn op hoogte van de voormalige lambrizering laat toe om de beglaasde foyer visueel af te scheiden van de zaal zonder de kerk volledig te verduisteren.

De kerktoren vormt een baken als uitkijktoren in combinatie met een infopunt in de foyer. Er blijft een ruimte voorzien als sacristie in combinatie met een keuken en een technische ruimte. De uitbreiding naast het portaal laat toe om de sacristie te vrijwaren van functies en in te zetten als extra programmeerbare ruimte voor (lokale) verenigingen of als slaapaccomodatie voor toeristen.

4 Kerk en Scenario
***scenario 3** - beeld*

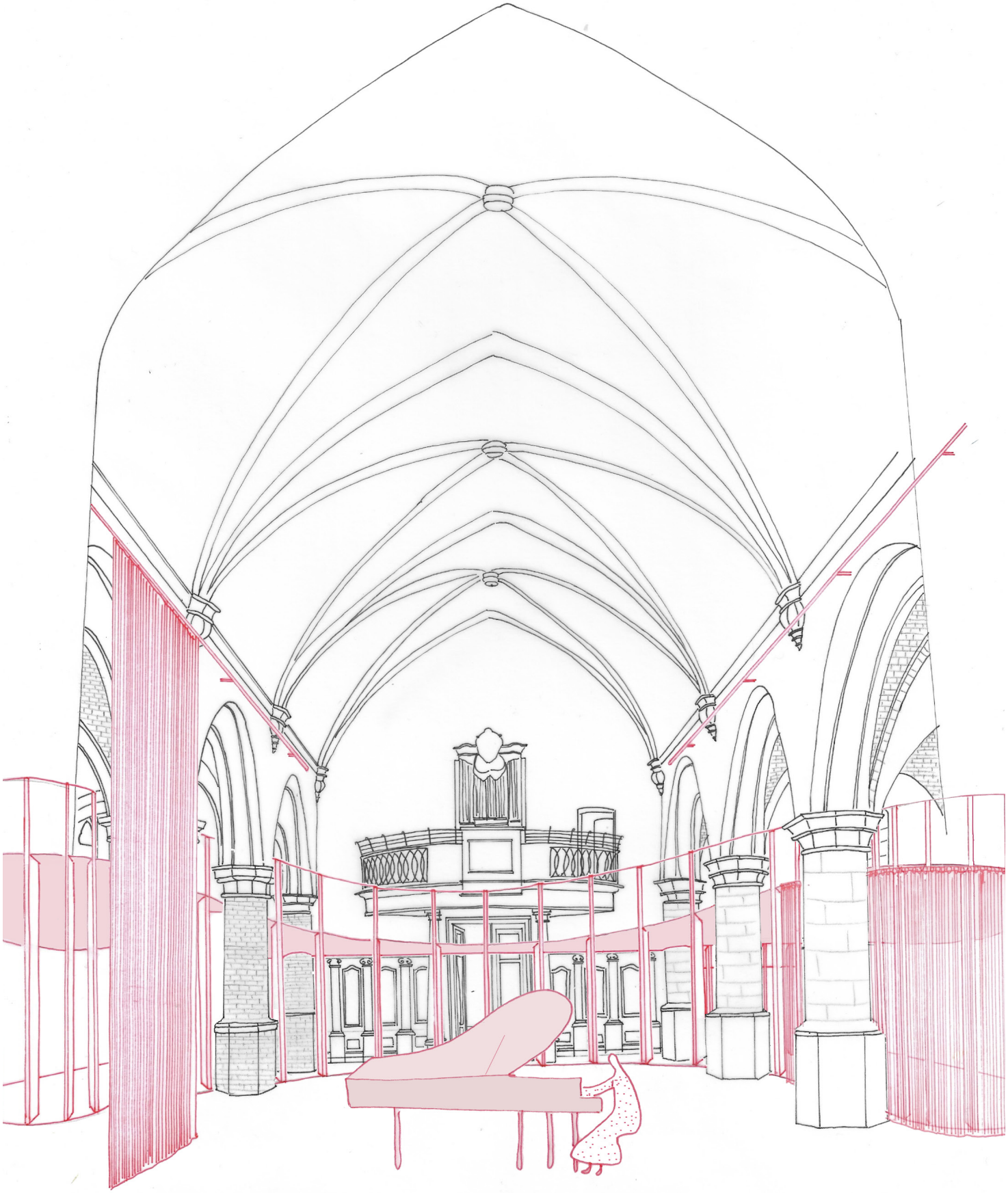

de kerk als liturgische ruimte

met ruimtes voor workshops,
tentoonstellingen, onthaal en infopunt,
kiosk/buurtcafé

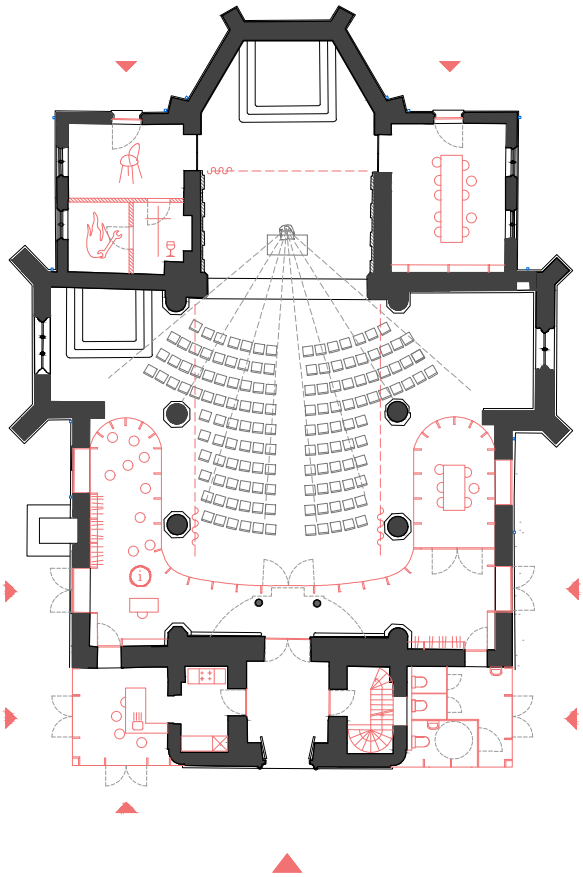

de kerk als polyvalente ruimte

met ruimtes voor workshops,
vergaderruimte voor (lokale) verenigingen,
onthaal en infopunt, kiosk/buurtcafé

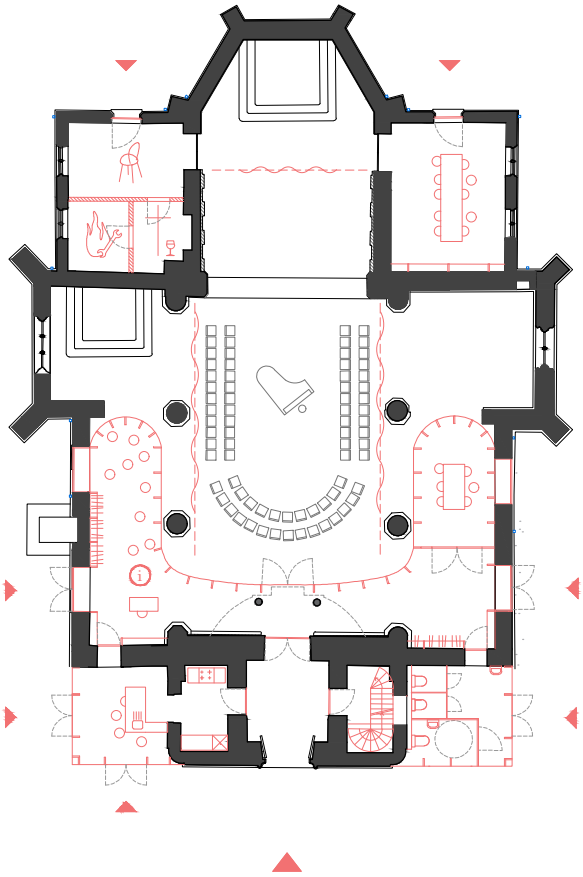

de kerk als buurthuis

met vergader- en repetitieruimtes voor (lokale) verenigingen, onthaal en infopunt, kiosk/buurtcafé

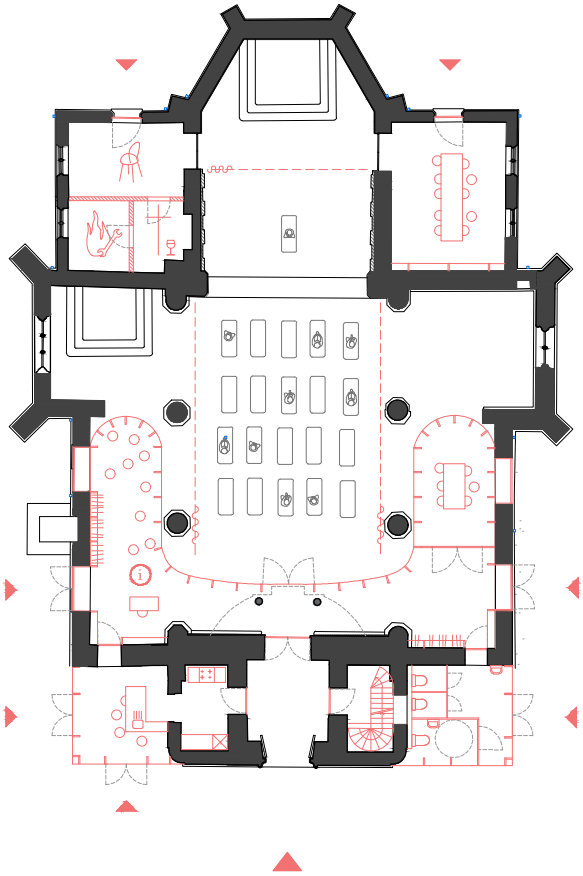

de kerk als buurtzaal

met ruimte voor (lokale) verenigingen, onthaal en infopunt, kiosk/buurtcafé

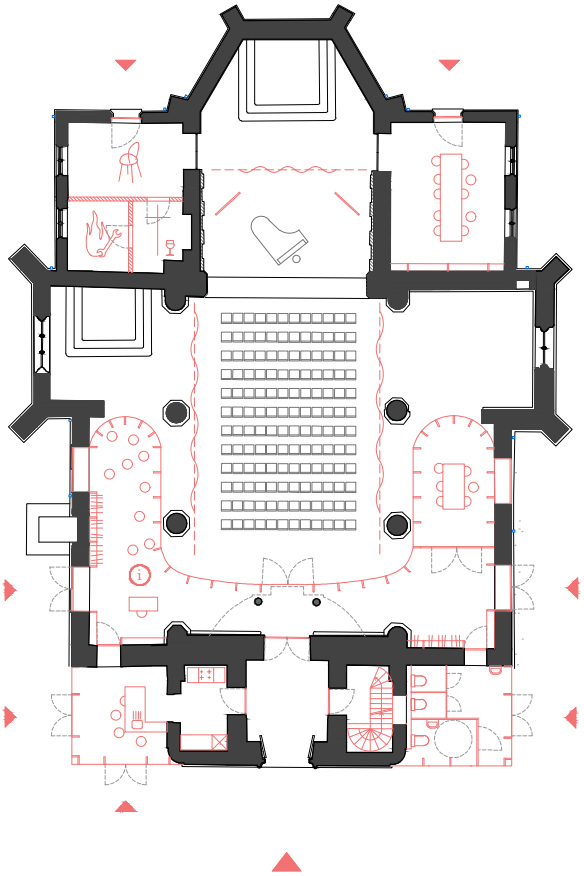

Concertzaal Heilig Kreuz kirche, Berlijn

4 Kerk en Scenario
***scenario 3** - referenties*

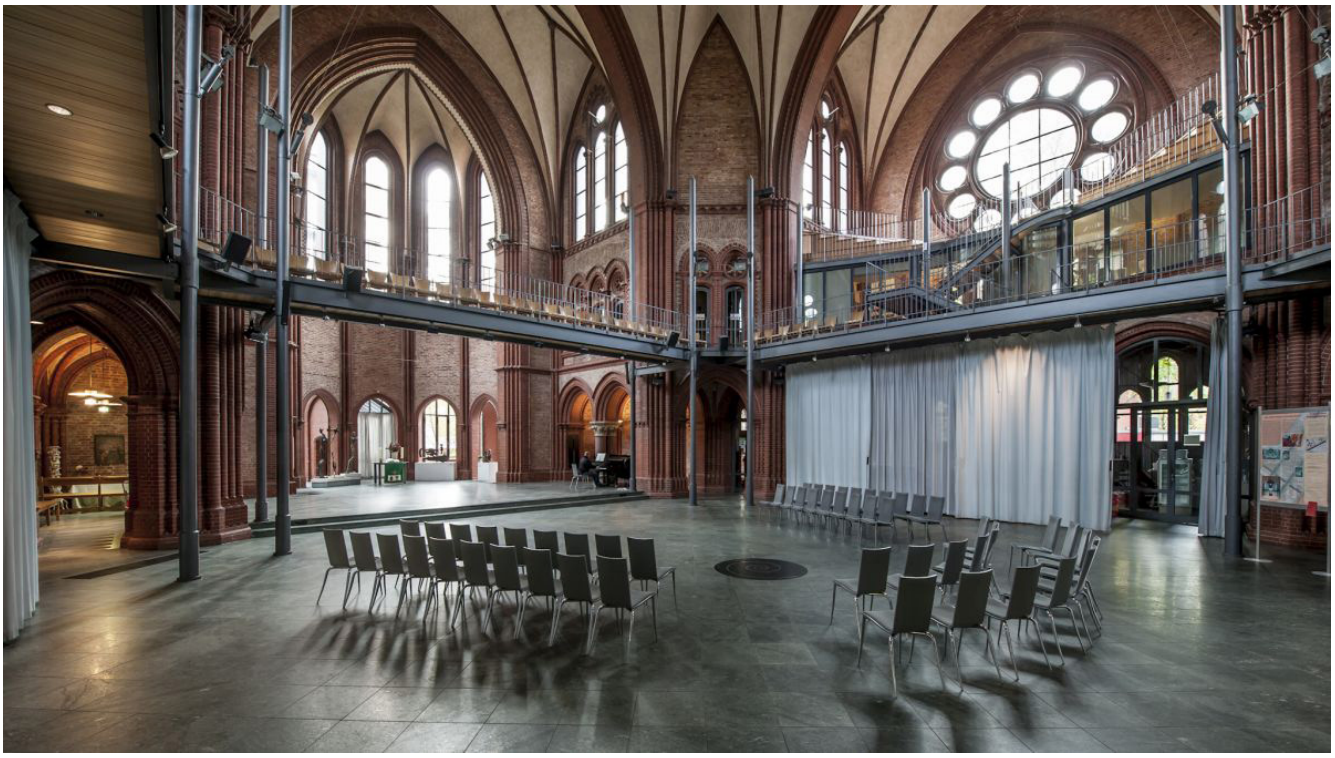

Haus der Kunst Bonn, Petra Blaisse, Inside/Outside.

Shifted Room, Petra Blaisse, Inside/Outside.

Bookshop Palais de Tokyo, Office KGDVS.

Dokterspraktijk RUIS, STUDIOBONT.

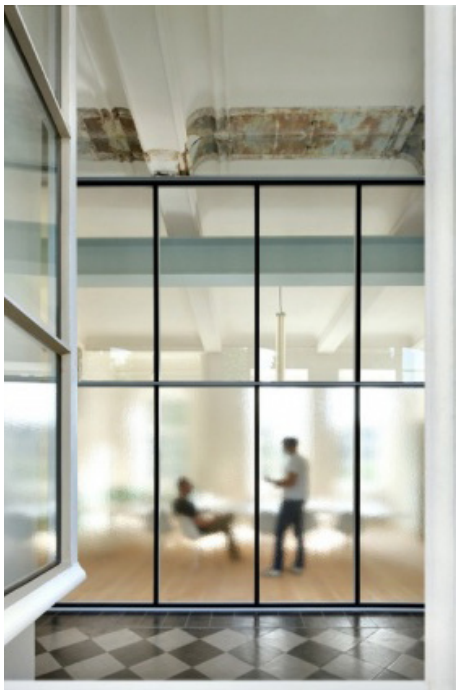

kantoor, DVVT architecten.

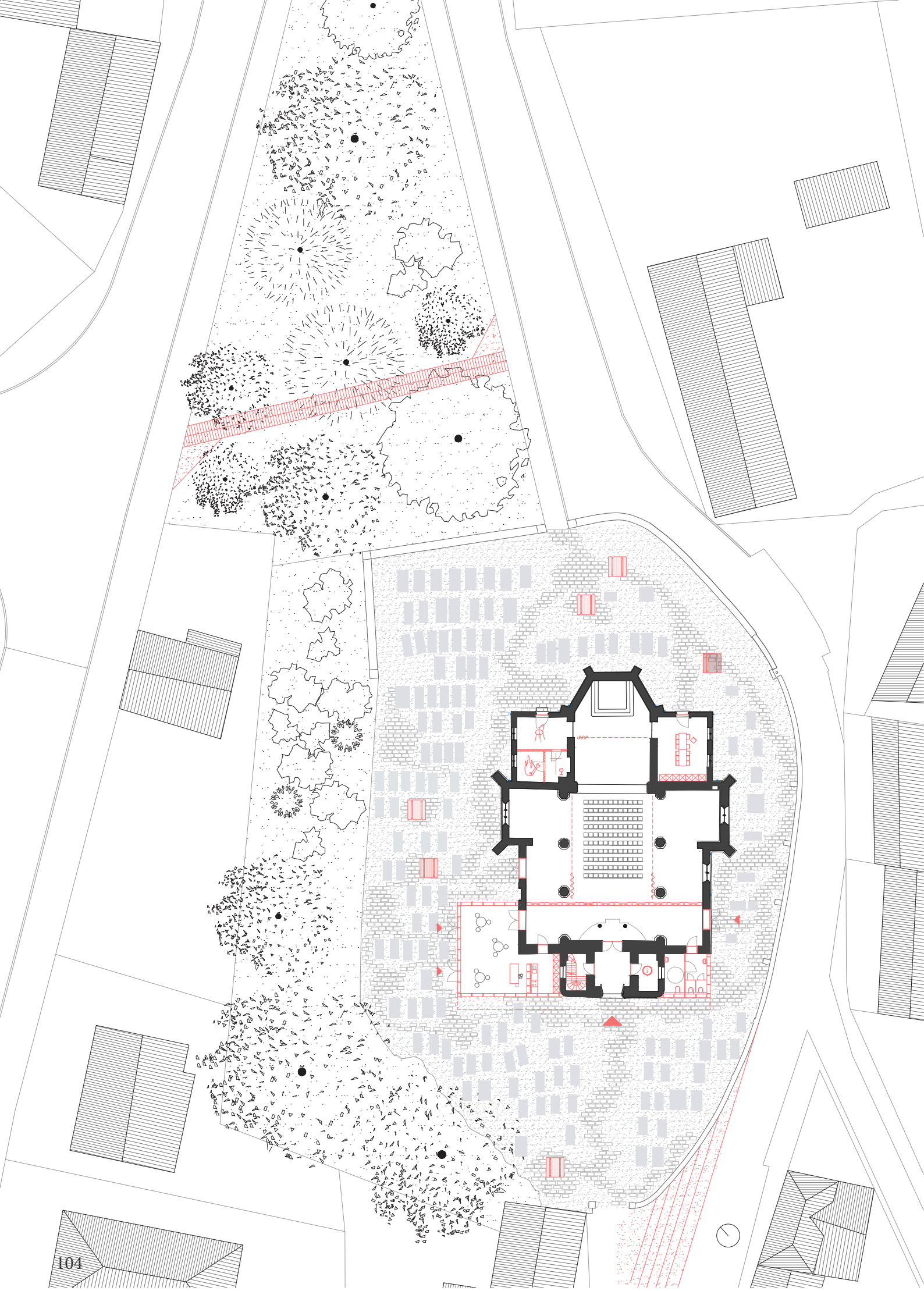

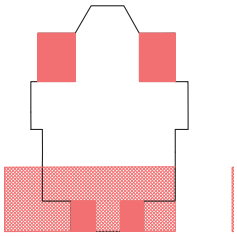

***scenario 4** - de kerk als "dorpshuis"*

Het balkon van scenario 3 wordt hernomen, maar de contour wordt hertekend in combinatie met een nieuwe uitbreiding naast het portaal. Ook de vaste contour op het gelijkvloers blijft achterwege.

Het "vaste" invulschrijnwerk wordt vervangen door pivoterende kastenwanden die de foyer ruimtelijk definiëren. Foyer en uitbreiding lopen op die manier naadloos in elkaar over (van buiten naar binnen) wat de connectie tussen de verschillende binnen- en buitenruimtes versterkt.

De kerk blijft maximaal open en doorwaadbaar, het binnen-balkon biedt een zicht vanbovenaf op de kerk. Dit balkon takt aan op een royaal buitenbalkon. Beide zijn bereikbaar via de trap naar de uitkijktoren.

De kiosk wordt uitgebreid tot een volwaardig paviljoen met een vaste toog en een keuken. Het pavilioen kan onafhankelijk beheerd worden als buurthuis voor lokale verenigingen.

Opnieuw wordt het gebruik van de kerk ruimtelijk geformaliseerd wat gelijktijdigheid mogelijk maakt. De kerk wordt een "dorpshuis" met verschillende programmeerbare plekken en ruimtes. De kerk is polyvalent inzetbaar, als een dorpszaal, met een apart te beheren bar/café (voor bvb. de kaartersclub op zondag, of een plaatselijke vereniging zoals de fanfare), terwijl een permanente tentoonstellings-/repetitieruimte voor theater, fanfare (ea.) apart beheerd kan worden, naast een ruimte voor yoga in de kerk –

Als alle ruimtes samengevoegd worden, dan vervult dit scenario de "droom" van een volwaardige parochiezaal (of "dorpszaal") in Pollare.

Terwijl alle ogen hiervoor op het complex van de voormalige schoolgebouwen in de nabijheid van de kerk gericht zijn, is de optie om de kerk om te vormen tot dorpscentrum een volwaardig alternatief met heel wat troeven - waar het lokale en het bovenlokale (toerisme) elkaar kunnen versterken.

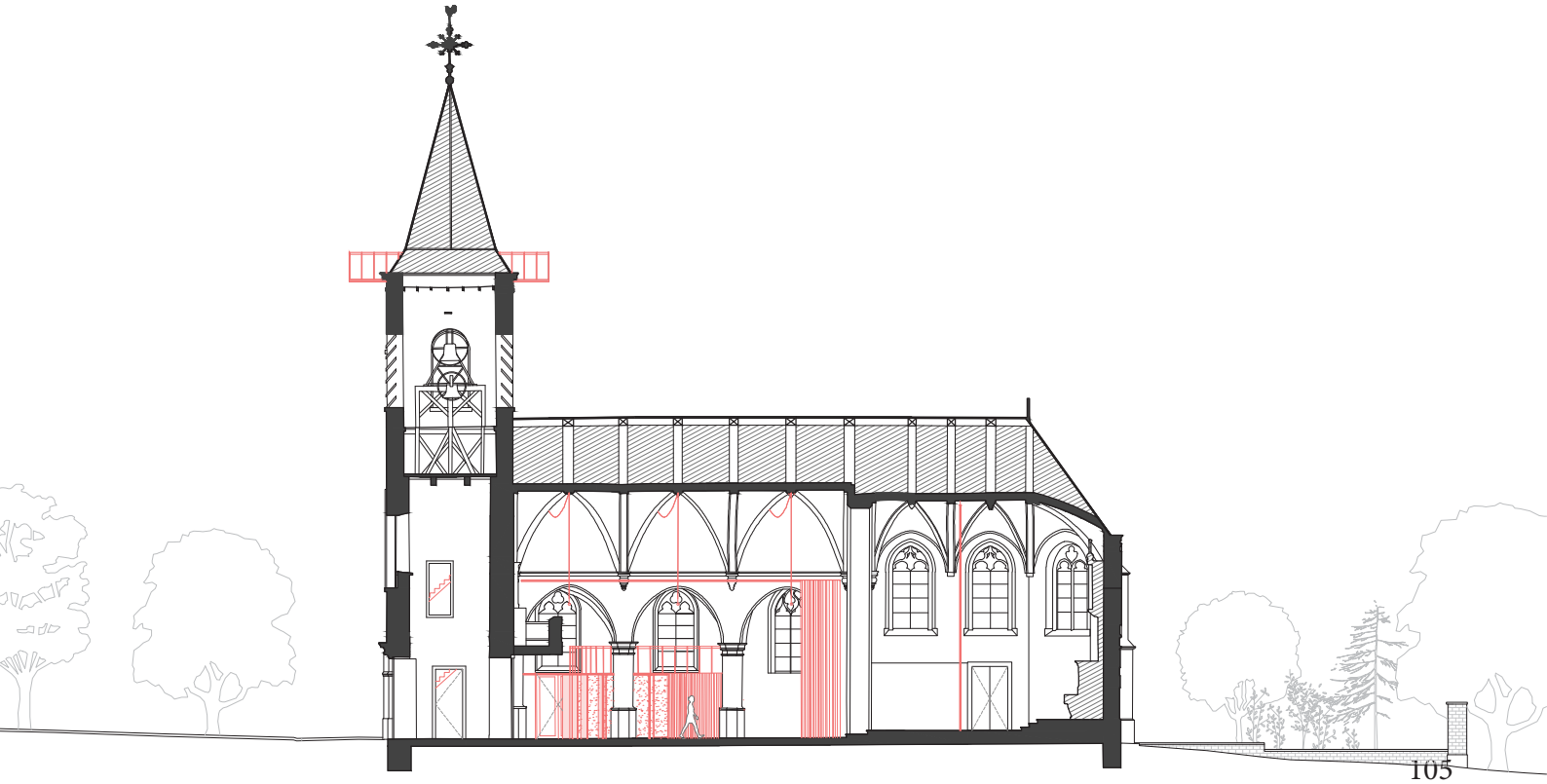

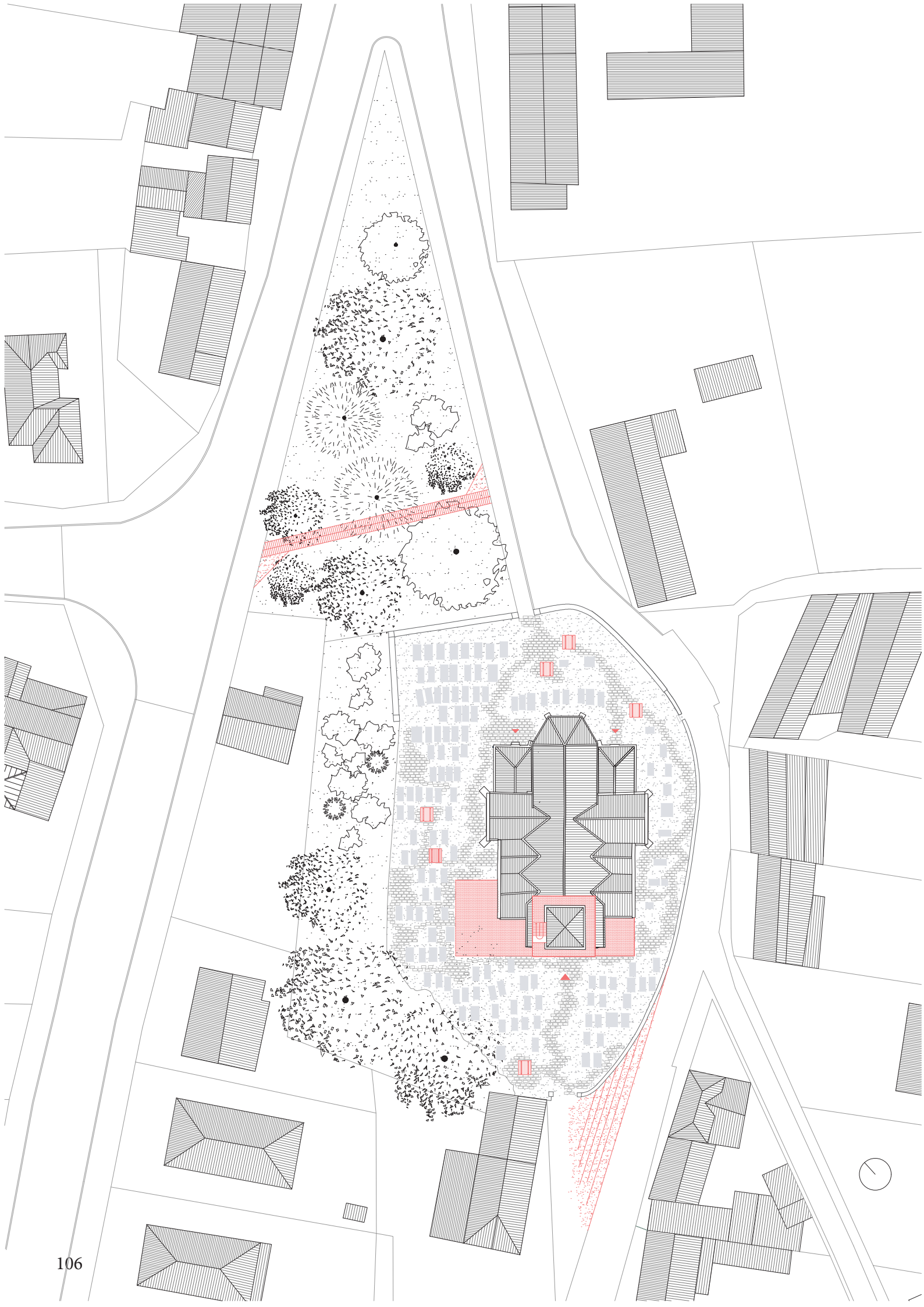

4 Kerk en Scenario
scenario 4 *- planconcept*

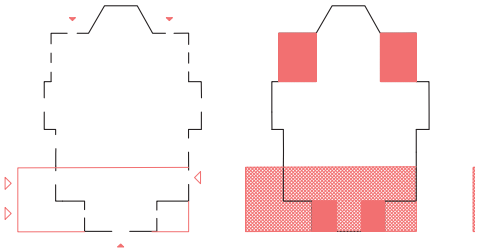

Het dak van het paviljoen vormt een ruim buitenterras dat een eerste blik biedt over de vallei voor je de toren beklimt Onder de spitsboogramen worden ter hoogte van de foyer twee nieuwe beglaasde deuren voorzien die uitgeven op de foyer en zo aansluiten op het paviljoen.

Door de lichte structuur en opbouw en door de verweving van het nieuwe volume in de kerk wordt de relatie tussen binnen en buiten, tussen oud en nieuw en tussen de kerk als zaal met complementaire functies in het paviljoen versterkt.

De kerk wordt een baken van veraf en houdt deze functie ook vast wanneer je binnen de kerkhofmuren komt dankzij de nieuwe toevoeging.

4 Kerk en Scenario
***scenario 4** - beeld*

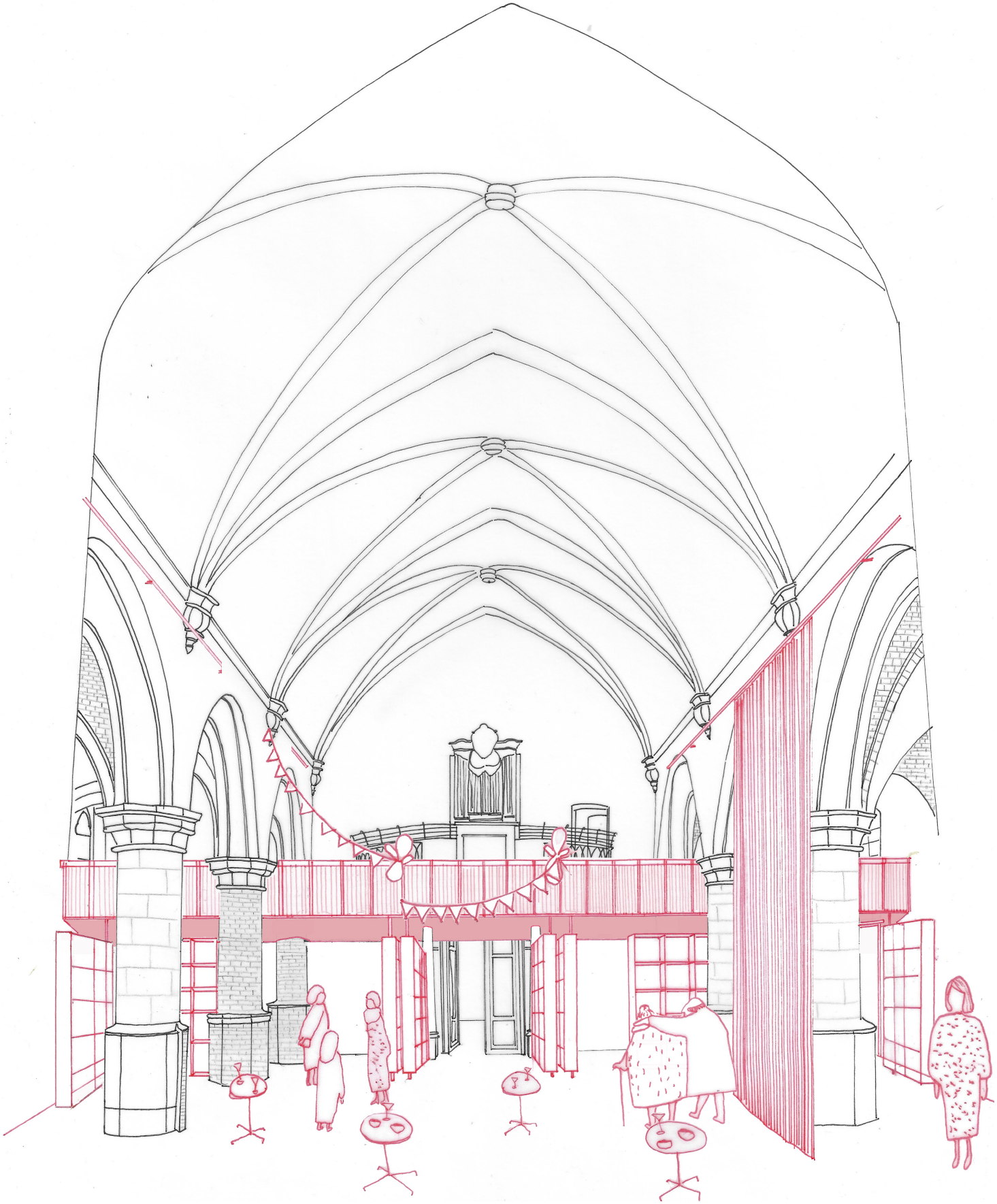

de kerk als liturgische ruimte

met ruimtes voor workshop of tentoonstellingen, onthaal en infopunt, uitkijkpunt en buurthuis

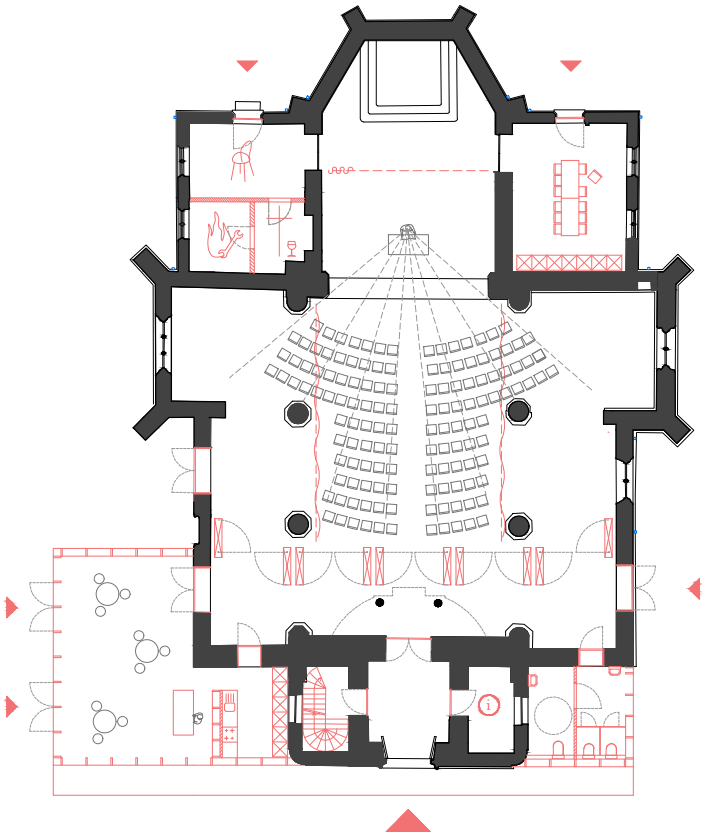

de kerk als polyvalente ruimte(s)

met ruimtes voor workshops, (lokale) verenigingen, onthaal, infopunt, uitkijkpunt en buurthuis

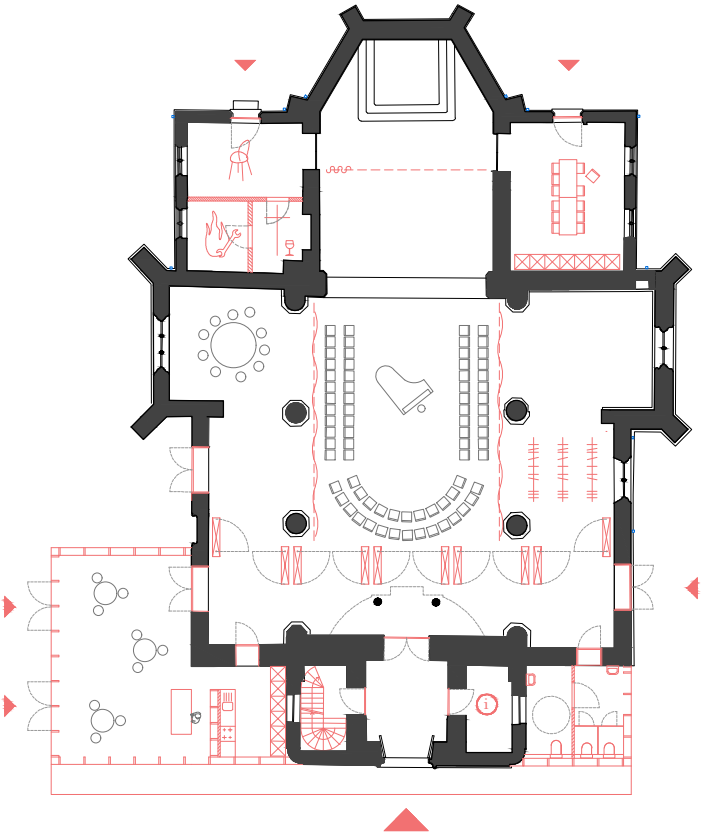

4 Kerk en Scenario
scenario 4 - opstellingen

de kerk als tentoonstellingsruimte

met tentoonstellingsruimte, onthaal , infopunt, uitkijkpunt en buurthuis

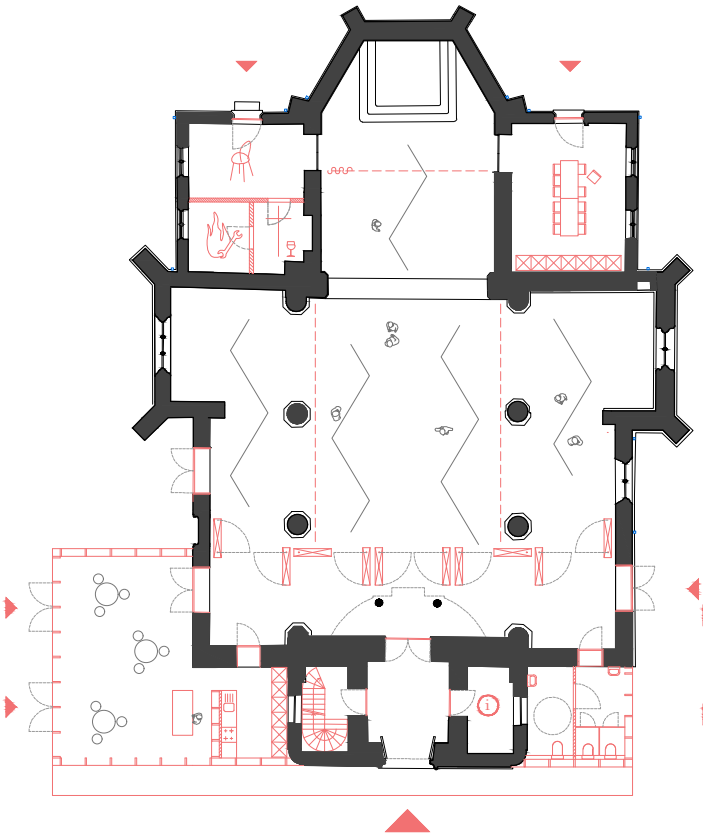

de kerk als dorpszaal

met ruimte voor (lokale) verenigingen, onthaal , infopunt, uitkijkpunt en buurthuis

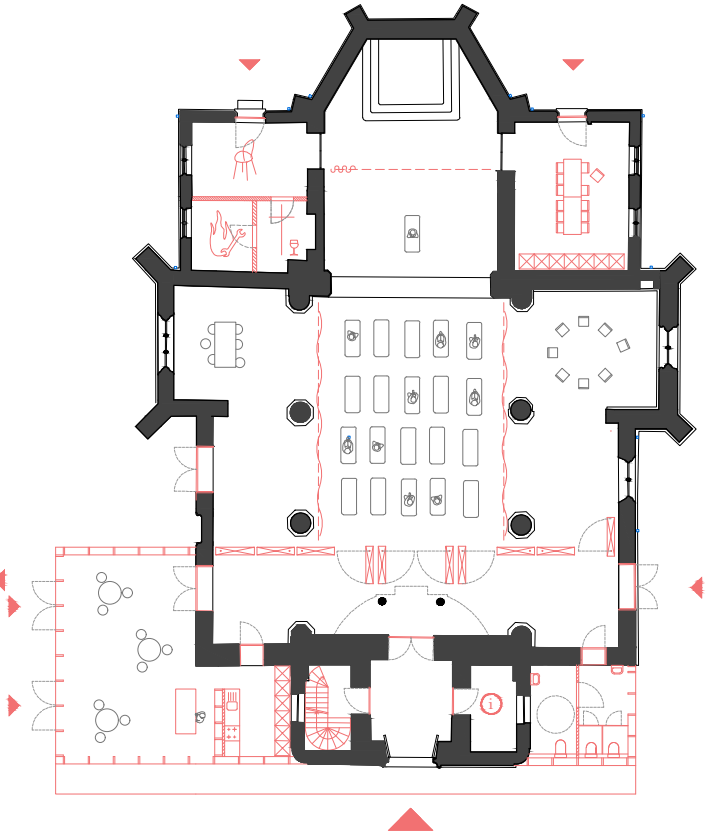

City Hall Aarhus, Arne Jacobsen.

atleir BWMSTR Brussel, Nu Architectuuratelier

Royal Sailing Club Blankenberge, Wim Goes architectuur.

4 Kerk en Scenario
scenario 4*- referenties*

scenario 1 *- veelzijdig gordijn*

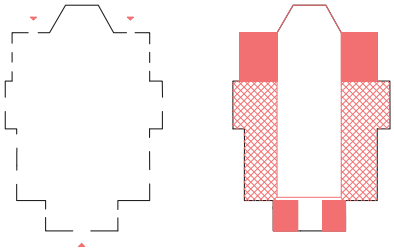

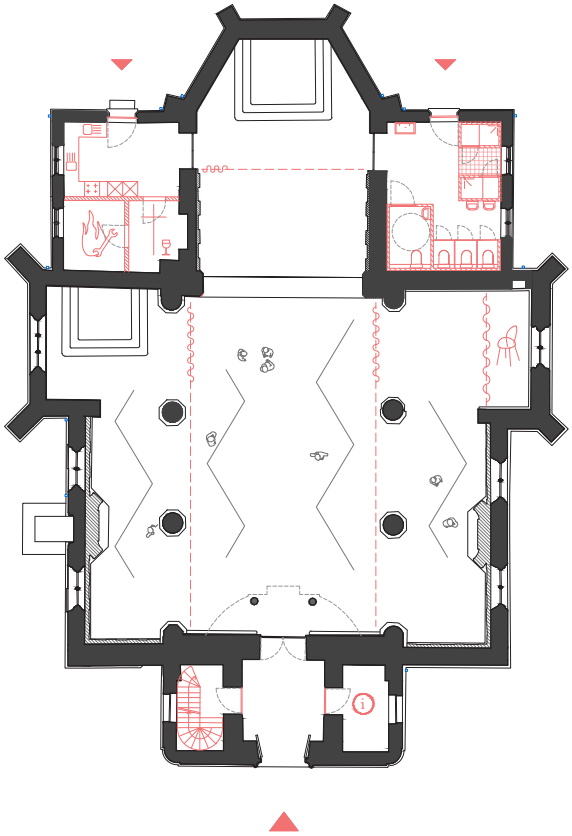

scenario 2 *- mobiele kastenwanden*

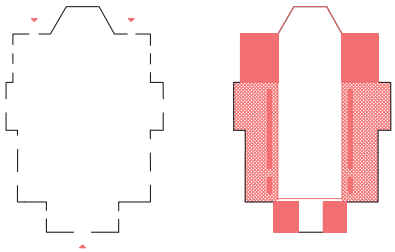

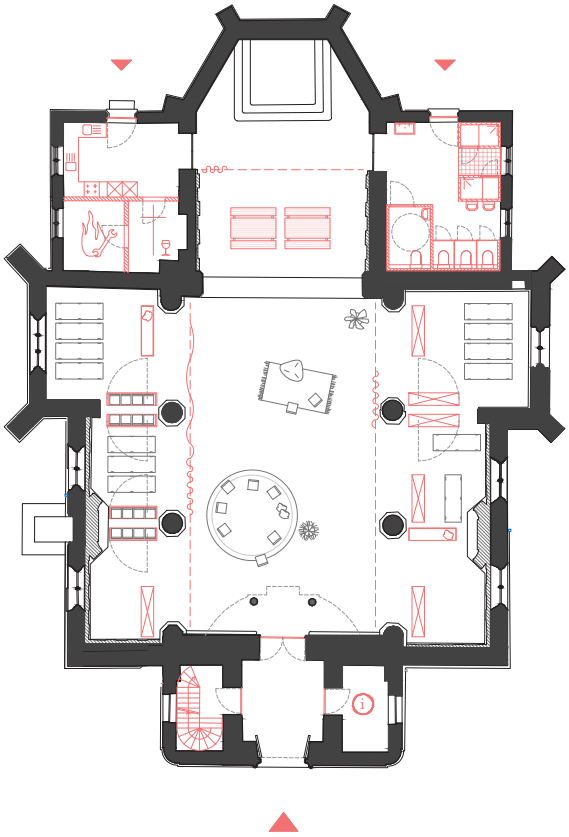

1. driebeukig schip 234 m² **2.** koor 61m² **3.** portaal **4.** sacristie 26m² **5.**berging en technieken 28m² **6.** trap naar de klok 6.5m² **7.** portaal 12m² **8.** ruimte naast portaal 6.5m²

4 Kerk en Scenario
overzicht scenario's

***scenario 3** - foyer als connectie*

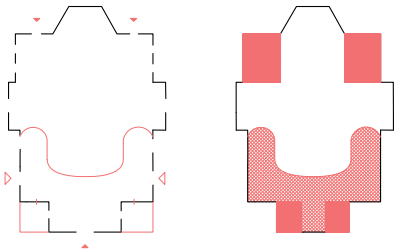

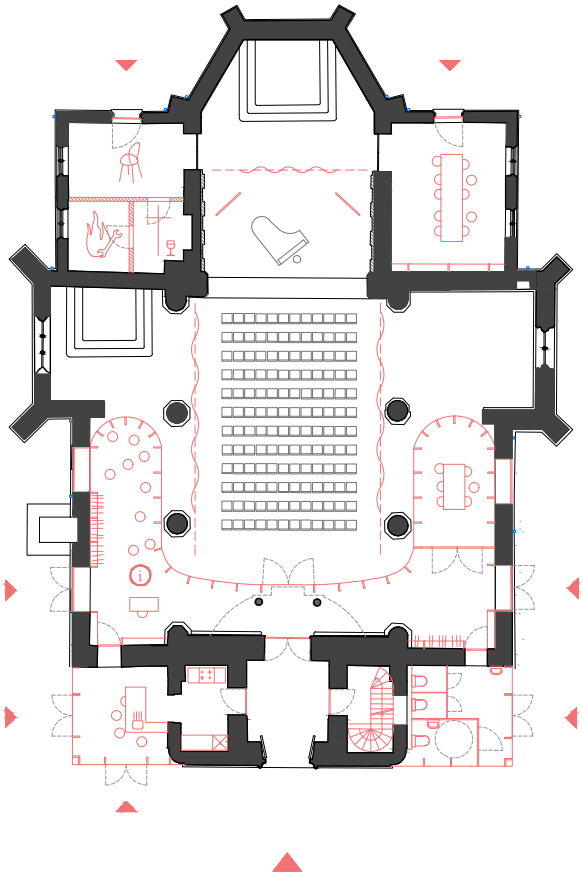

uitbreiding van 2 x 12.5 m² = 25 m² extra

***scenario 4** - de kerk als dorpshuis*

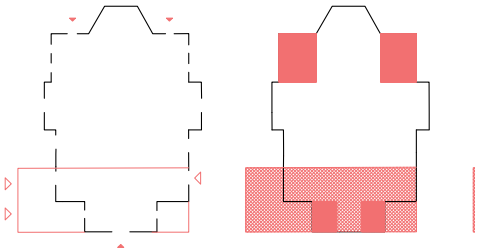

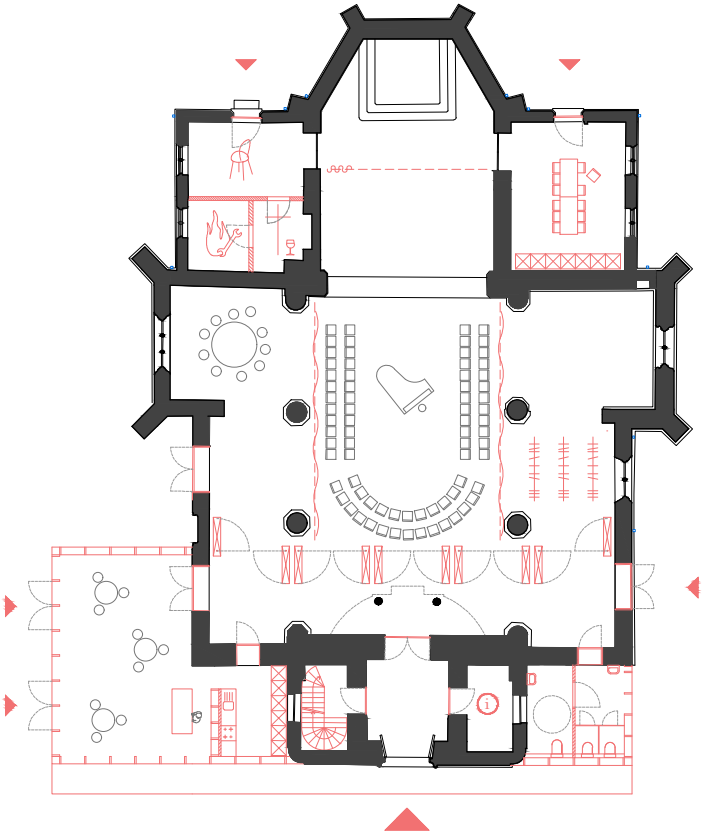

85 m² extra + dakterras à 65 m²

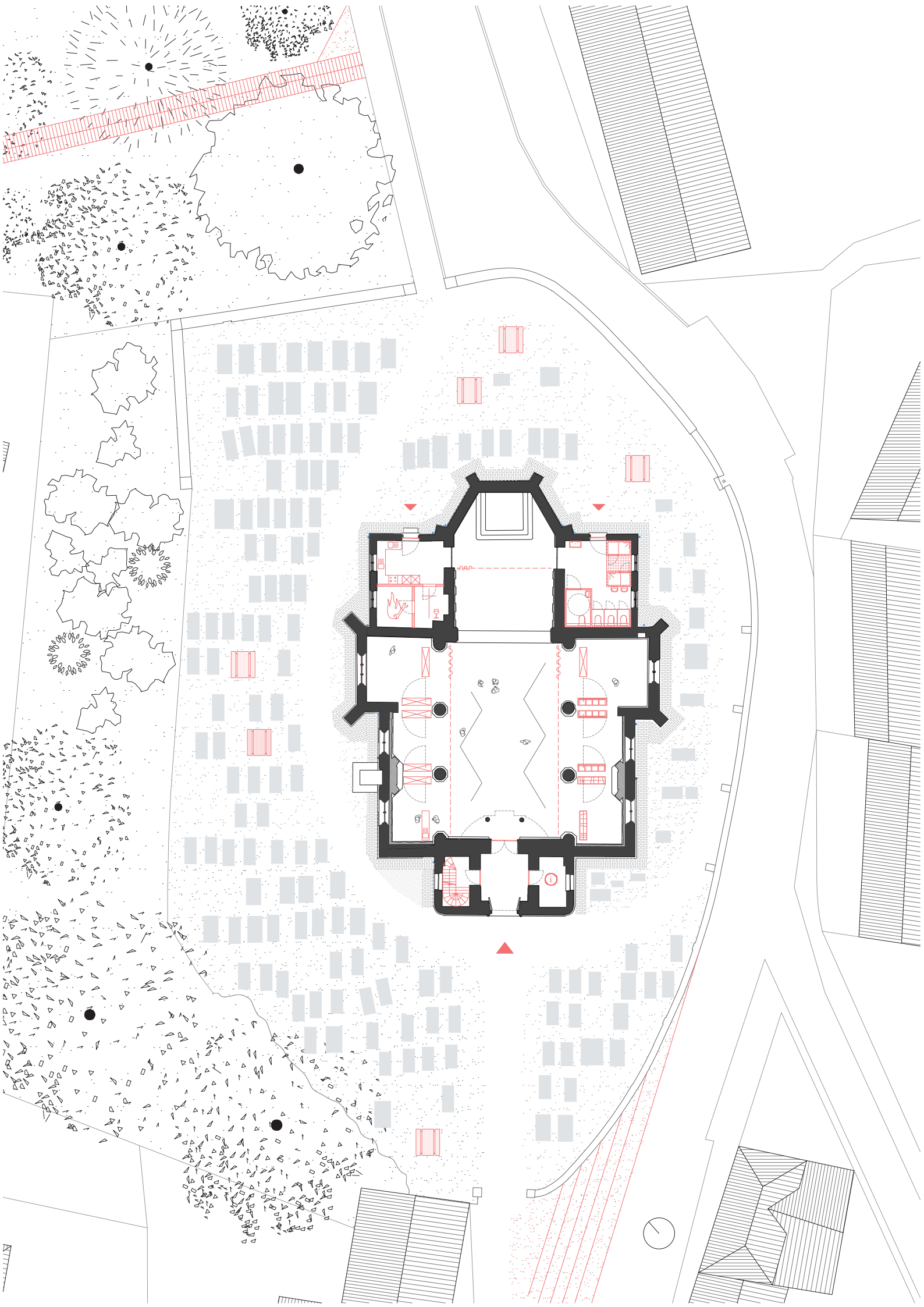

5 Concluderend Model
scenario 2 - feedback

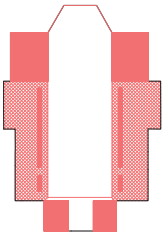

Er wordt geopteerd om scenario 2 met de mobiele kastenwanden verder uit te werken in een concluderend model.

Dankzij het overgordijn kan het middenschip verduisterd worden, ook het koor kan akoestisch, thermisch en visueel afgescheiden worden. Het veelzijdig gordijn wordt in dit scenario gecombineerd met een wand van pivoterende kasten. De mobiele kasten structureren de zijbeuken en bieden functionele mogelijkheden. De kasten nemen de hoogte over van de huidige lambrisering en sluiten de zijbeuken af achter de zuilen. Door de kasten als een visuele herneming van de huidige lambrisering uit te werken, passen ze zich in het interieur van de kerk in.

De kerktoren wordt opgevat als uitkijktoren in combinatie met een infopunt in het portaal. Sanitaire ruimtes zitten in de voormalige sacristie, maar er blijft een beperkte ruimte voor de sacristie voorzien in combinatie met een keuken en een technische ruimte.

Specifiek betreffende de uitwerking van het uitkijkpunt gaf Dhr. Stefan Meijering (erfgoedconsulent AOE) volgend aandachtspunt mee:
Gezien een buitentrap met bijkomende rondgang afbreuk zou doen aan de historische waarde van de bescherming lijkt het niet haalbaar om de uitkijktoren te realiseren in een buitenconstructie naast en rond de toren zoals voorgesteld in de scenariovergadering. Wel haalbaar is een trap in de toren met een aantal kijkopeningen in de spits te maken.

Daarom wordt in deze verdere uitwerking een alternatieve ontsluiting van de toren voorgesteld. Met dit aangepaste voorstel willen we een goed vertrekpunt kunnen aanbieden waarbij in de uiteindelijke ontwerpfase de grootte van kijkopeningen en de precieze plaats van trappen en niveau's en de interactie met de houtconstructie van de torenspits en de klokkenstoel verder verfijnd kan worden worden.

Voorts wordt in het concluderend model ook de werking van de kasten verder uitgediept.

verfijnen uitkijkpunt

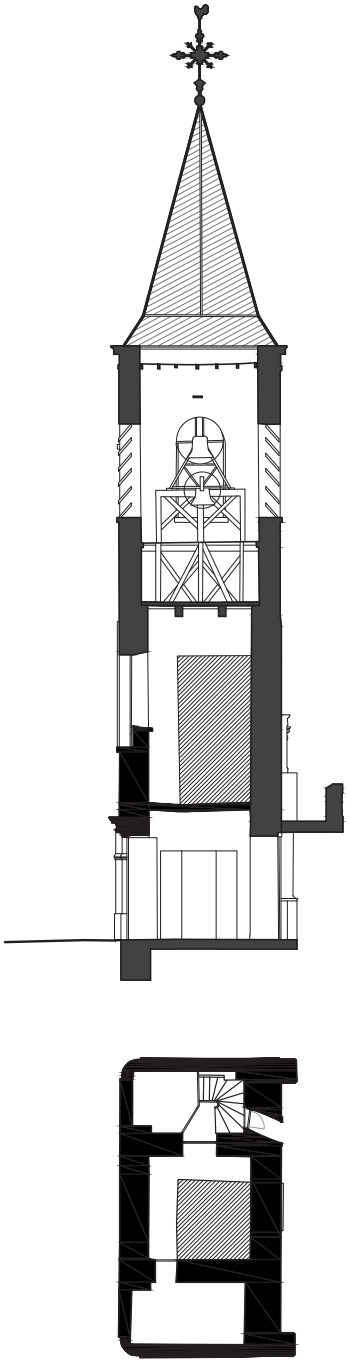

5 Concluderend Model
***scenario 2** - uitwerking*

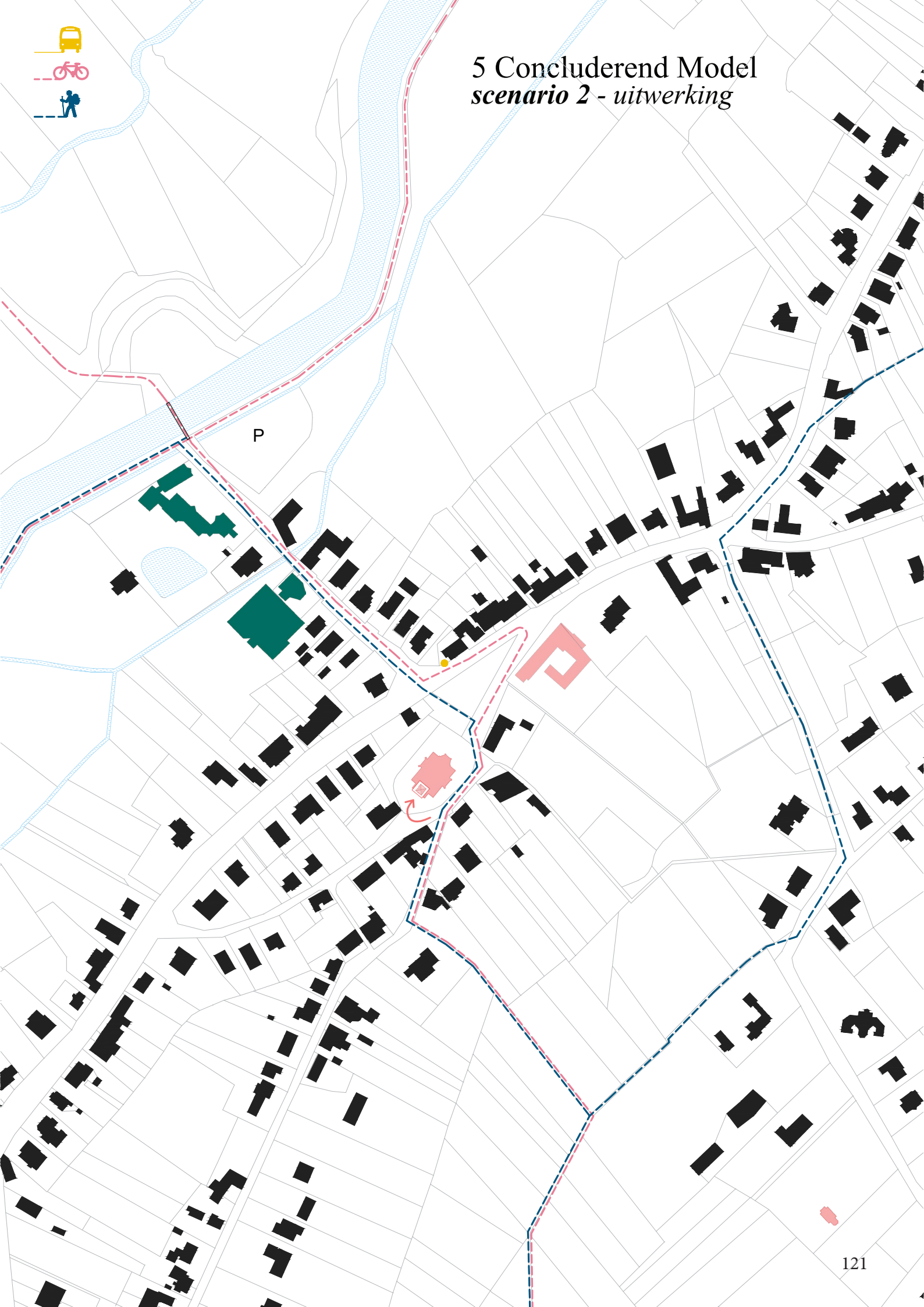

trap in de toren

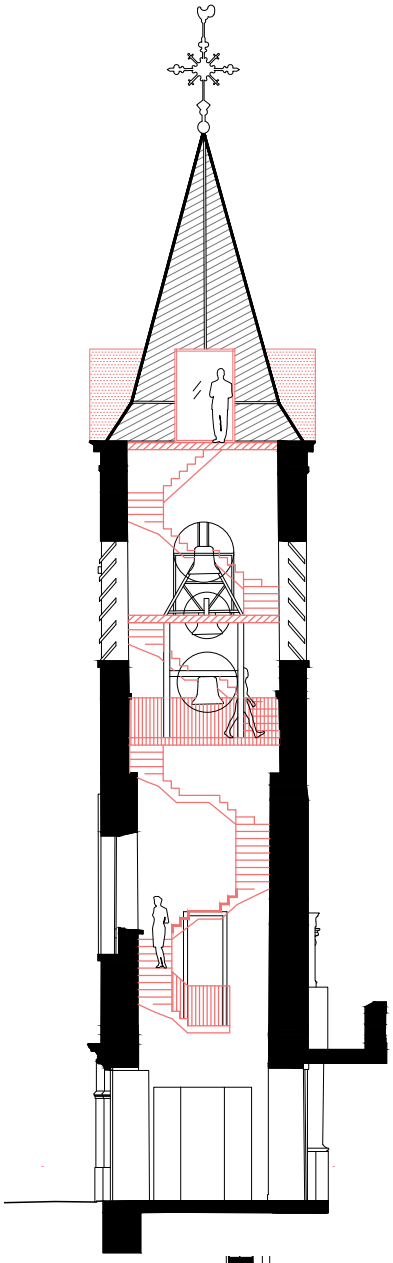

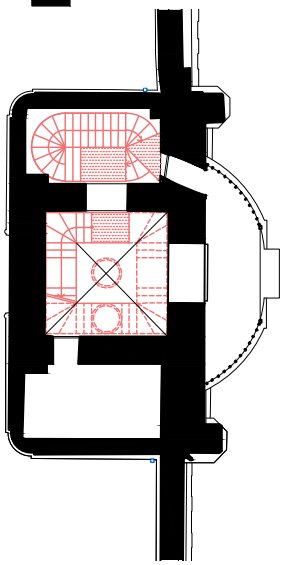

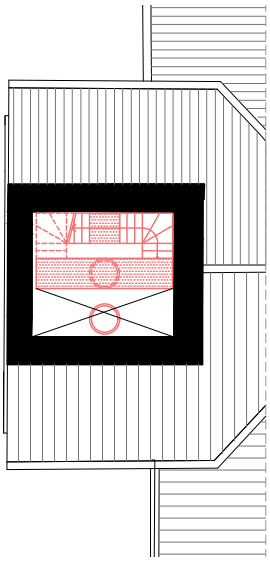

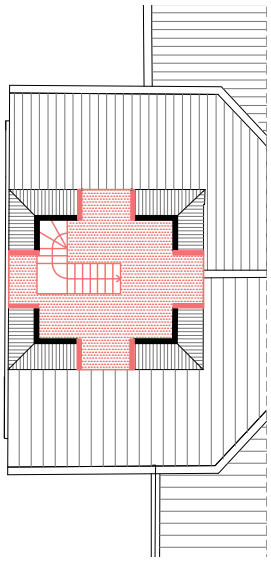

5 Concluderend Model
***scenario 2** - uitwerking*

mobiele kasten

Verdere verfijning - Materiaal en bekleding staan in functie van de vereiste afscherming met het oog op akoestische verbetering.

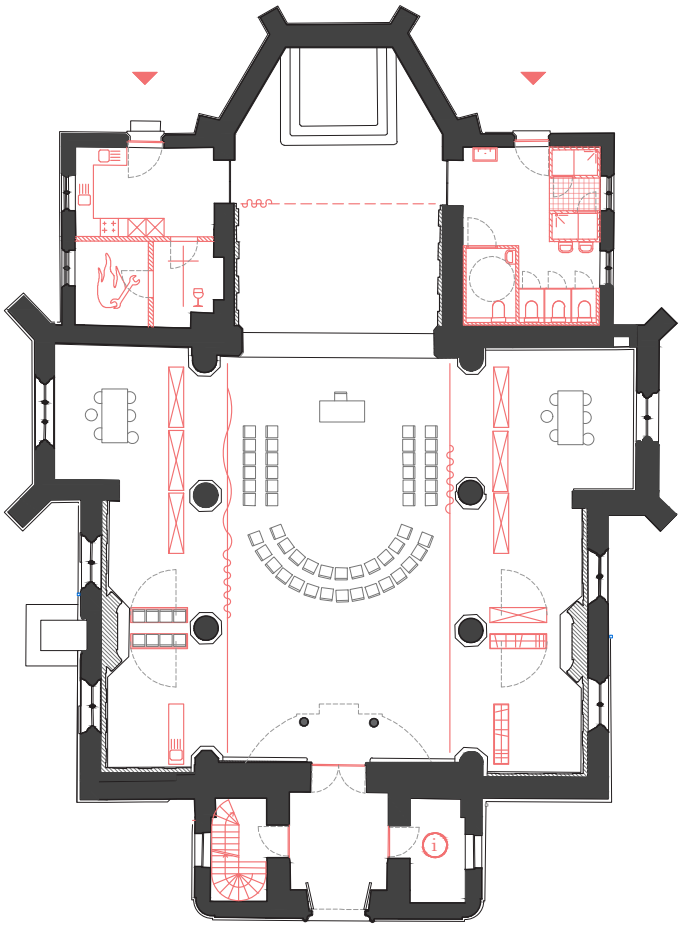

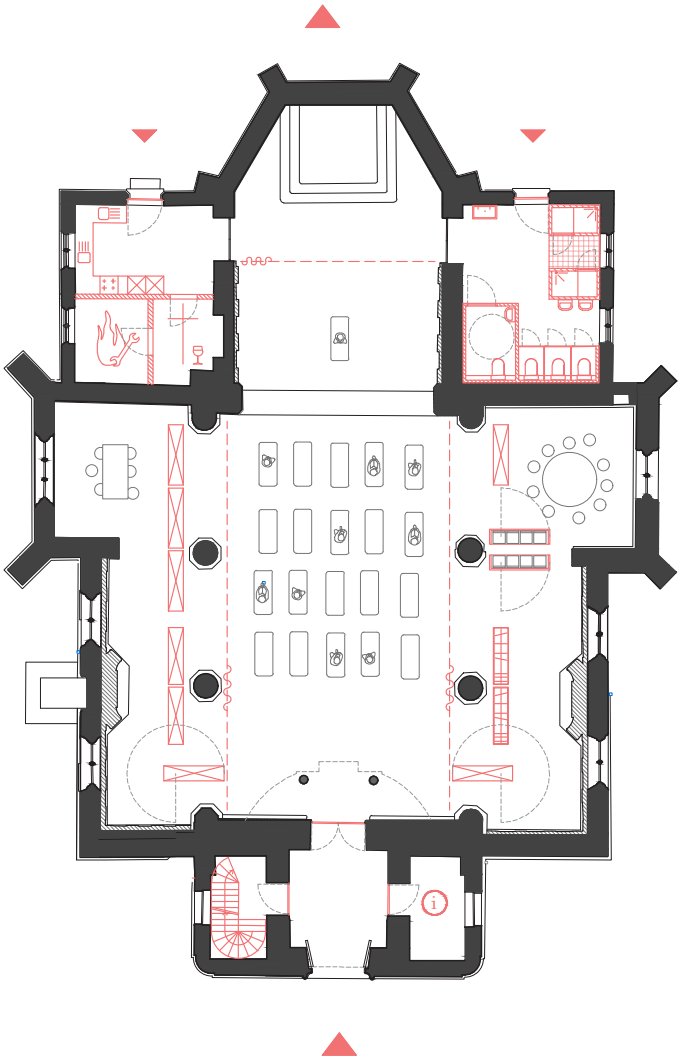

5 Concluderend Model
***scenario 2** - uitwerking*

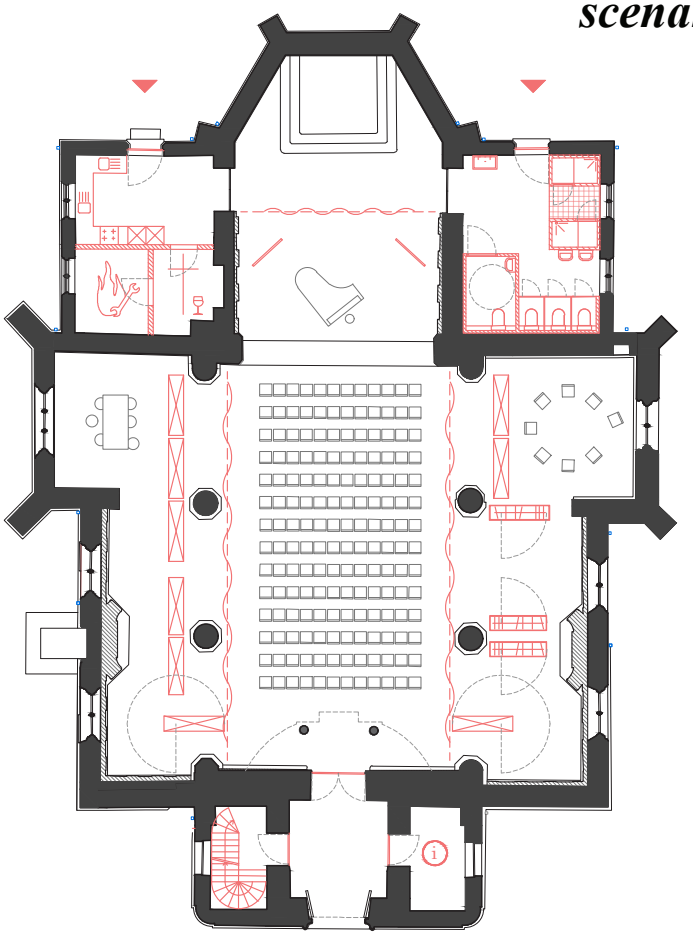

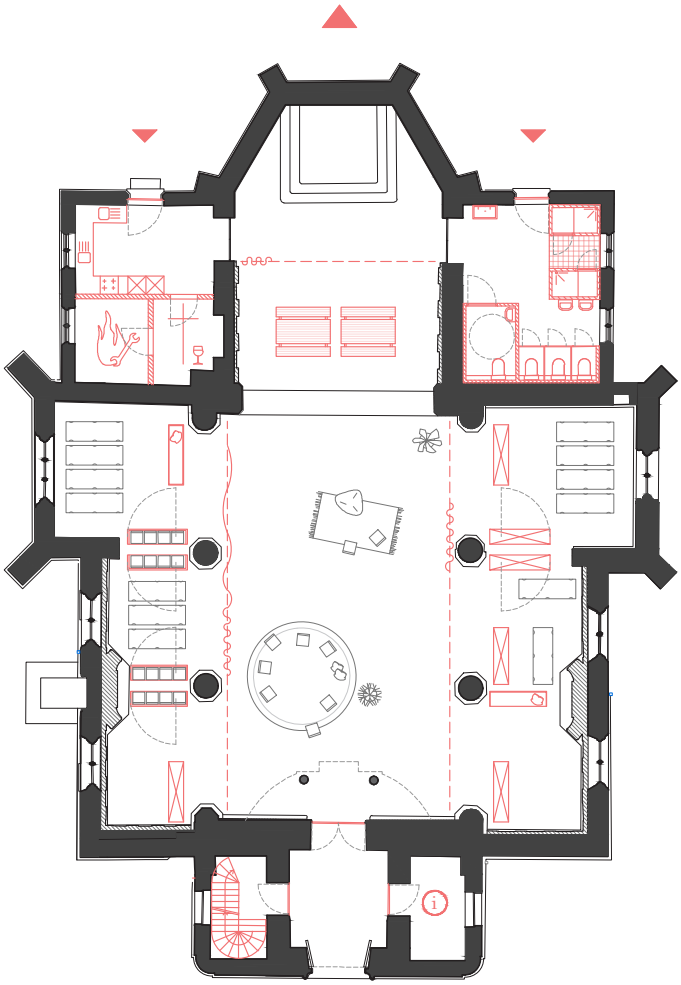

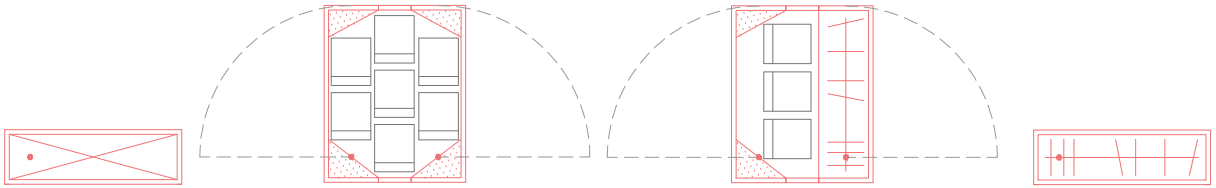

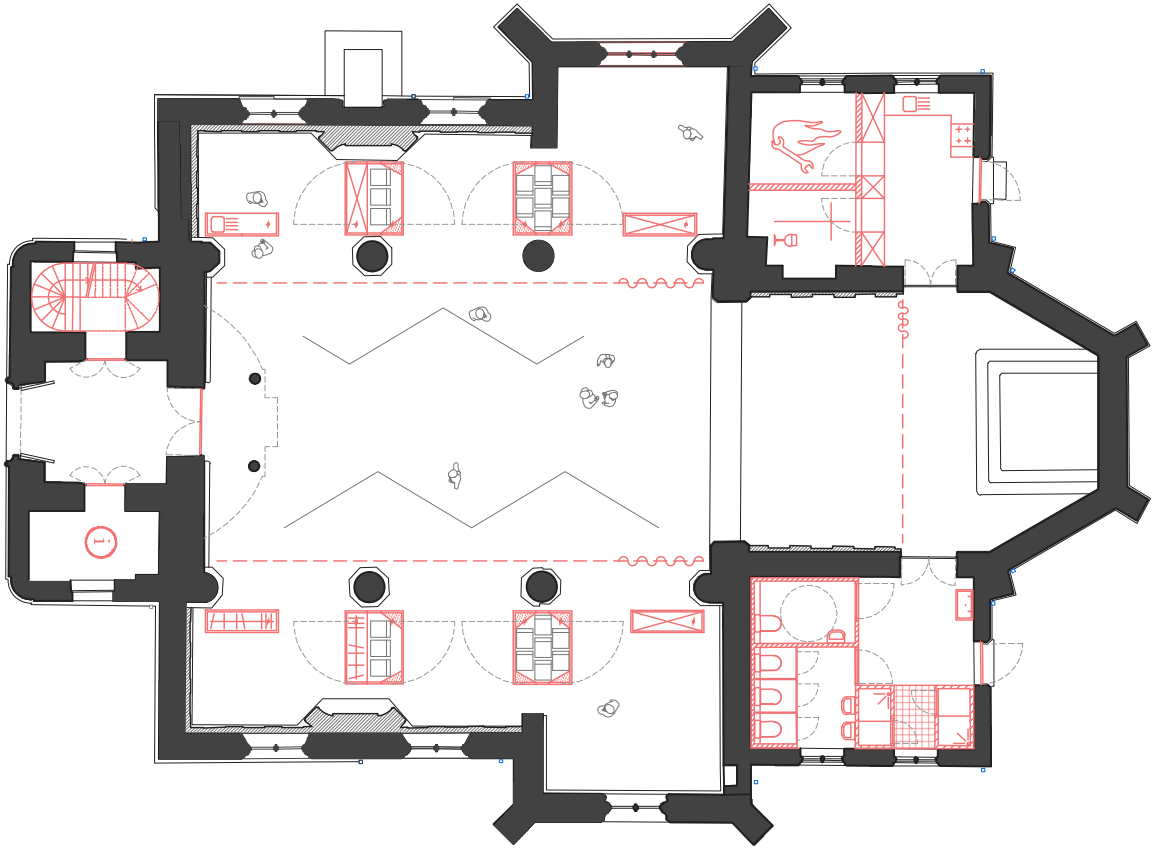

mogelijke toepassingen

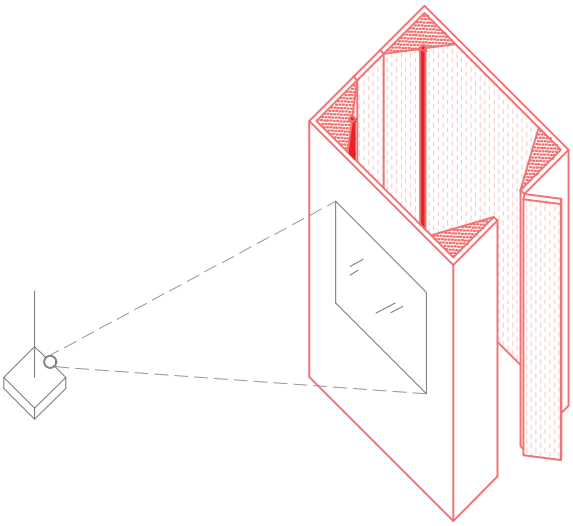

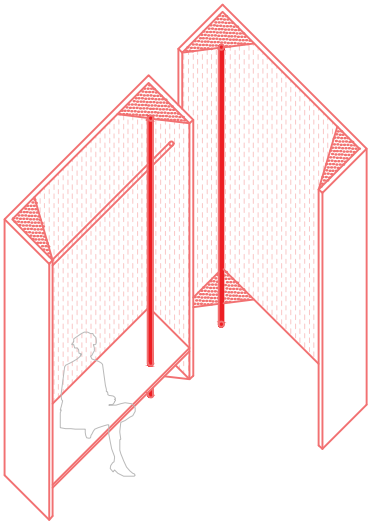

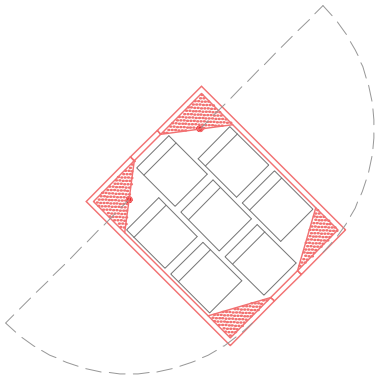

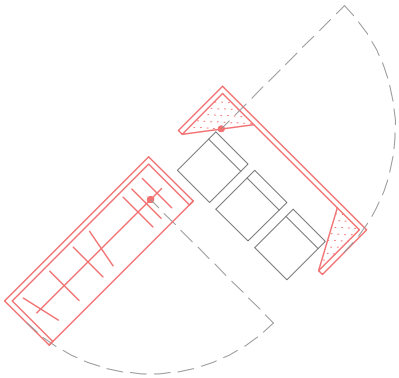

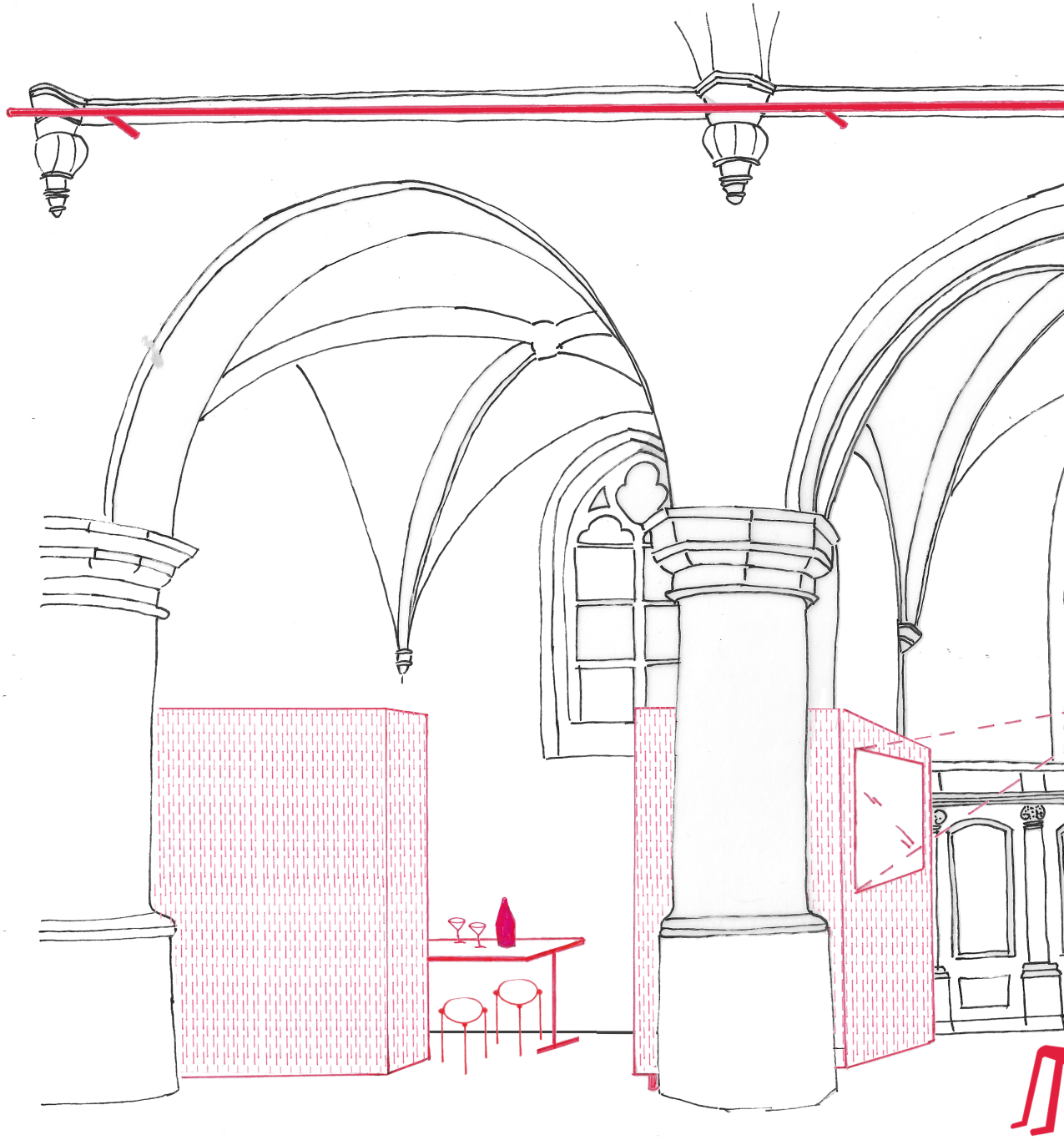

5 Concluderend Model
***scenario 2** - uitwerking*

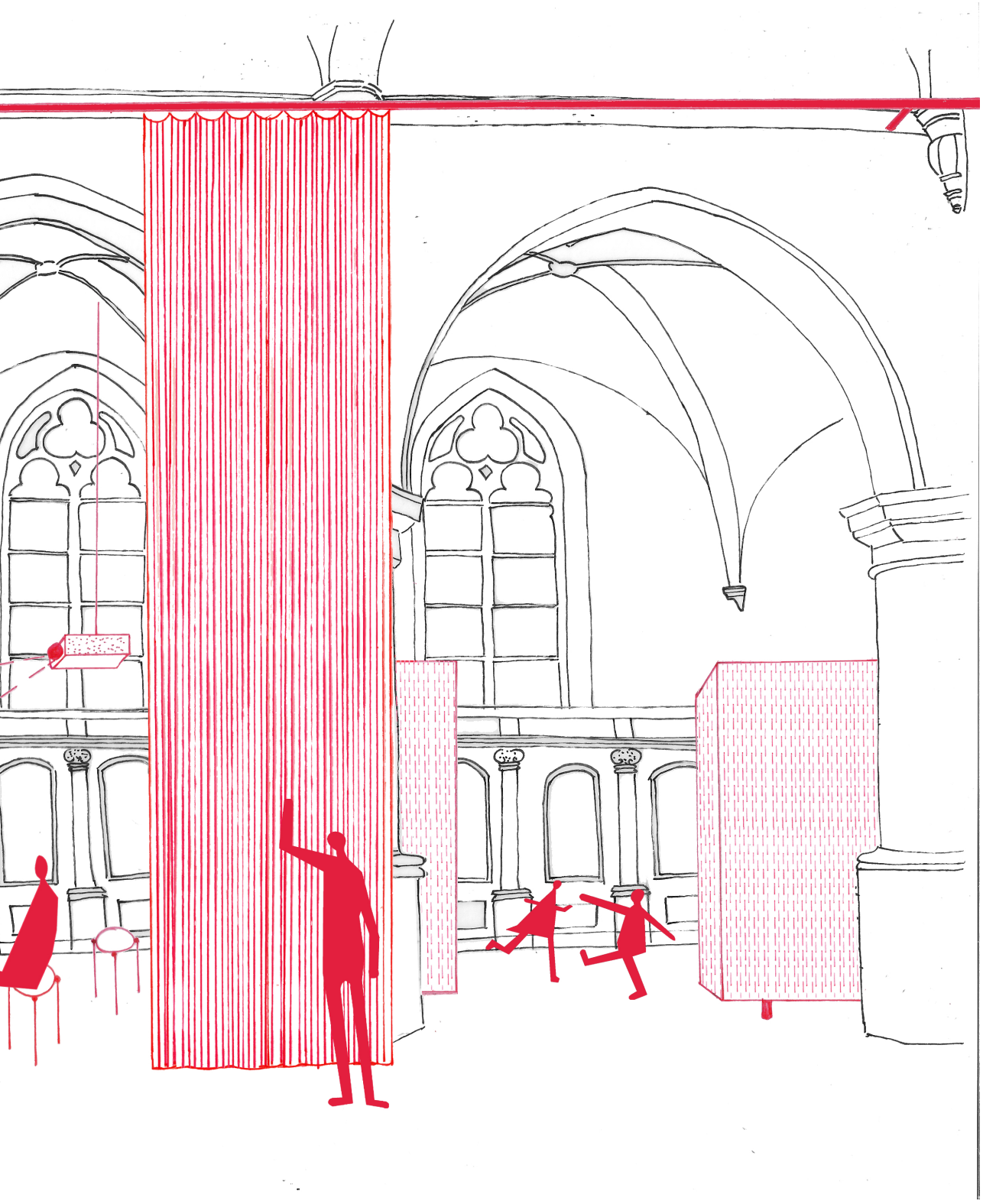

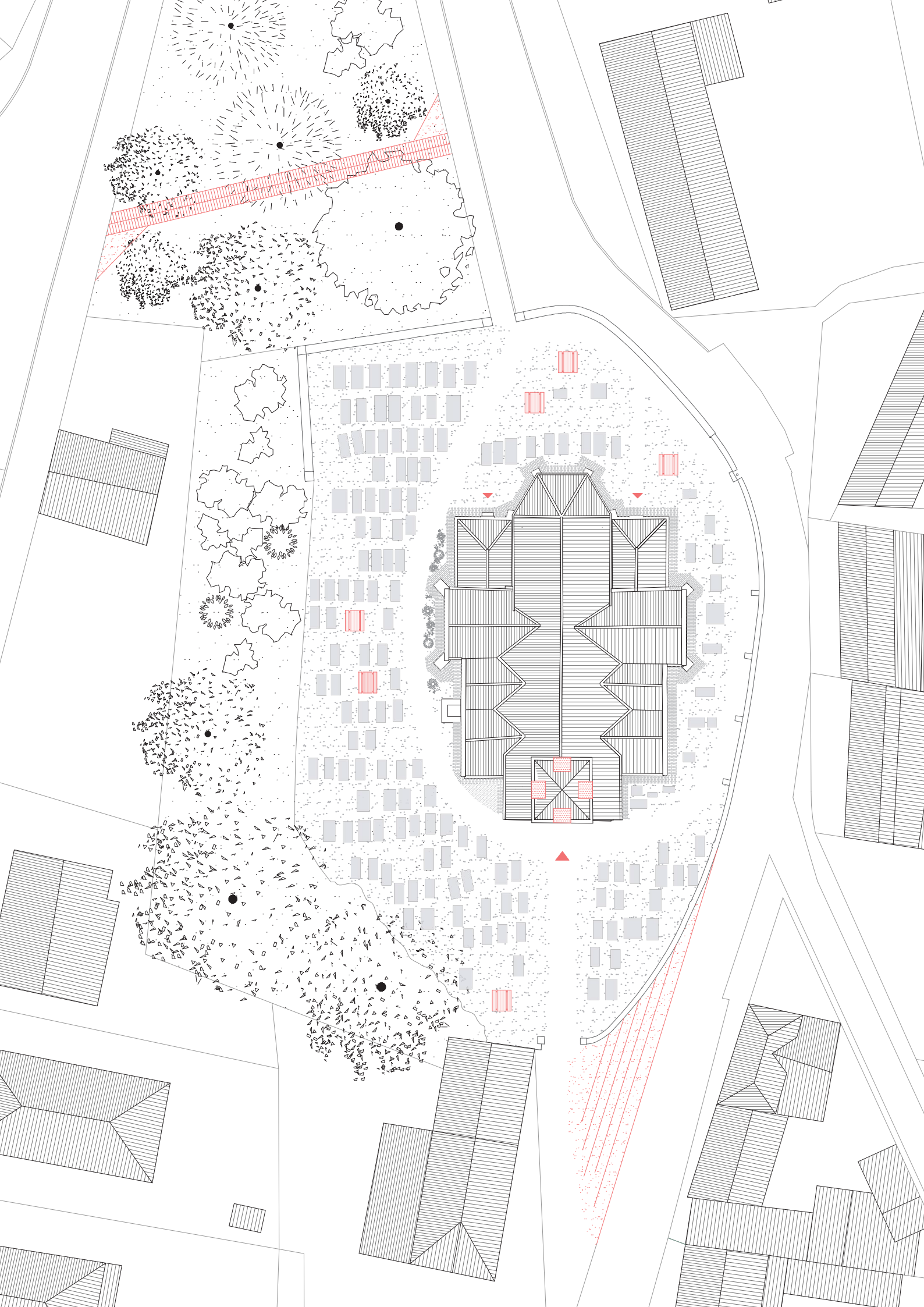

5 Concluderend Model
plan

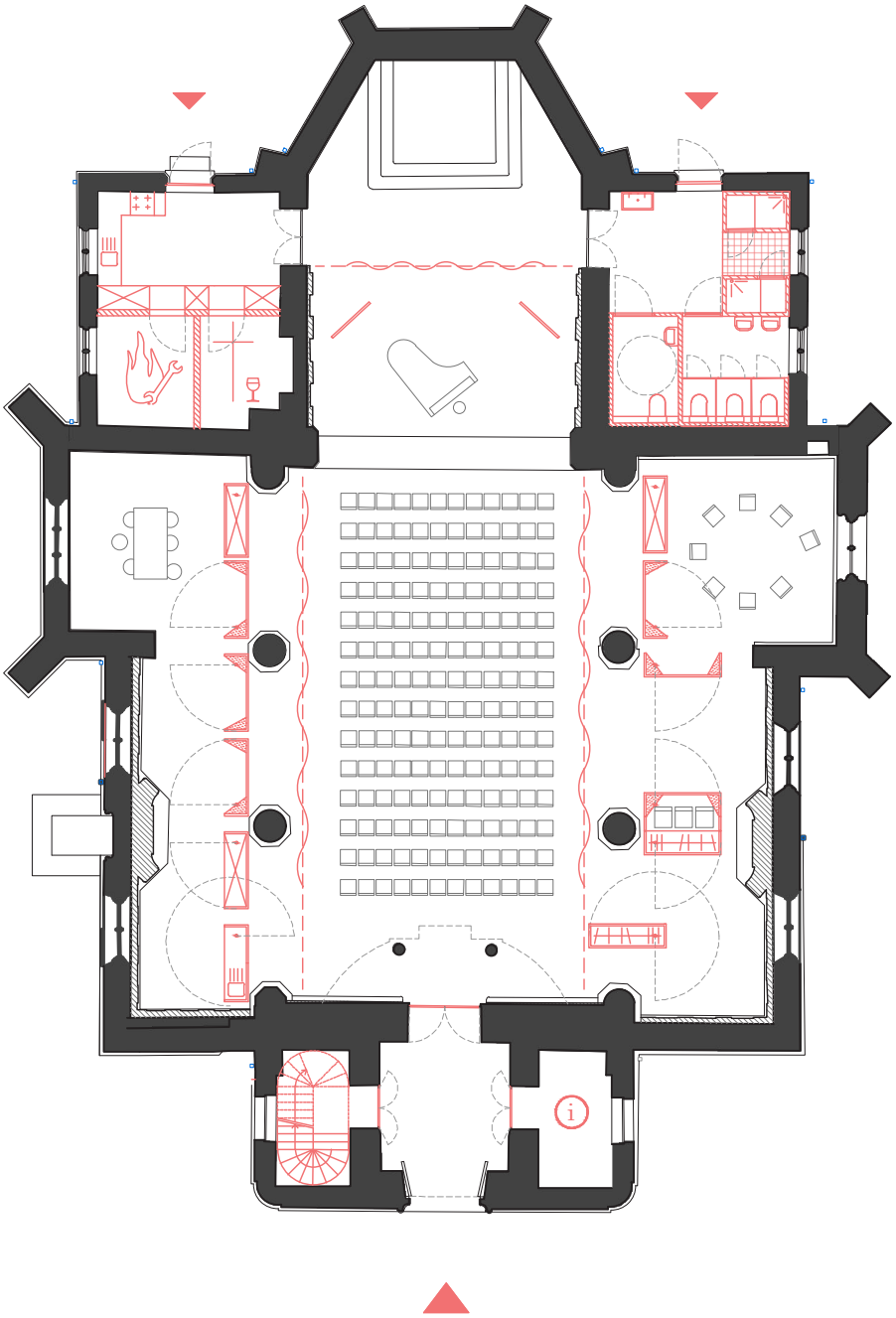

5 Concluderend Model
gevels

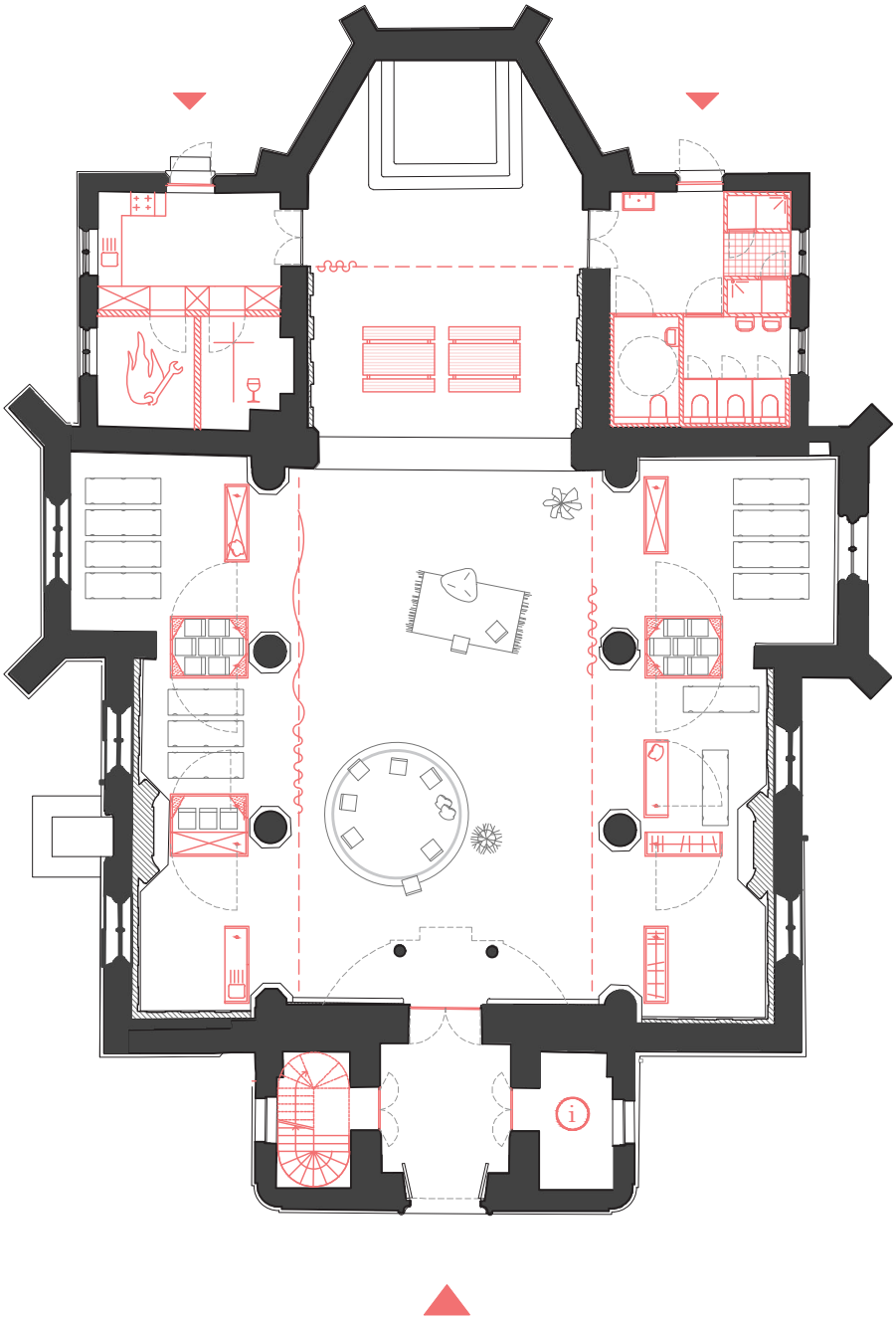

5 Concluderend Model
gebruik

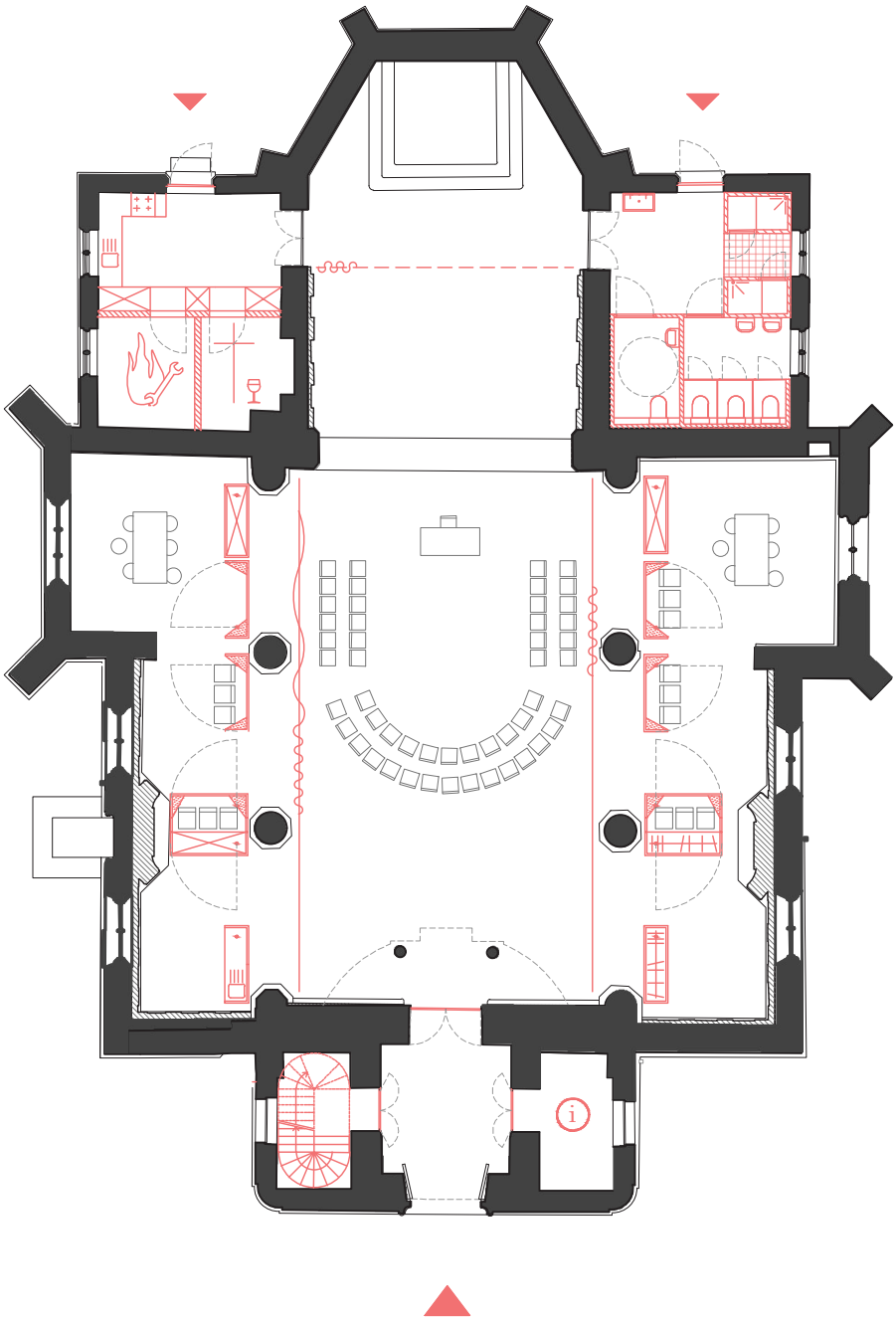

SINT-CHRISTOFFELKERK POLLARE

nr.	omschrijving	hoeveel
01.	Voorbereidende werken voor nevenbestemming	
02.	Bouwkundige werken algemeen	
03.	Los meubilair	
04.	Ontsluiting kerktoren	
05.	Technieken	
06.	Verbetering energieprestatie	
08.	Onvoorziene kosten	
TOTAAL	excl. BTW *erelonen architectuur, technieken, stabiliteit, VC, EPB*	
TOTAAL	incl. BTW *erelonen architectuur, technieken, stabiliteit, VC, EPB*	

heid	EH	EHprijs	subtotaal	TOTAAL
				30 000,00 €
				145 637,50 €
				43 900,00 €
				74 250,00 €
				32 050,00 €
10%				**32 583,75 €**
				358 421,25 €
14%				*50 178,98*
				433 689,71 €
14%				*60 716,56*

SINT-CHRISTOFFELKERK POLLARE

nr.	omschrijving	hoeveel
01.	**Voorbereidende werken voor nevenbestemming**	
01.01.	werfinrichting, organisatie en coördinatie incl. beveiligings- en beschermingswerken	
02.	**Bouwkundige werken algemeen**	
02.01.	afbraak huidige structuren in kerk, sacristie en berging	
02.01.01	afbraak - losse inrichtingen allerhande	
02.01.02	tussenmuren afbreken	
02.01.03	trap naar oksaal ontmantelen en verwijderen	
02.04.	rioleringswerken	
02.04.01	afgravingen rioleringstracée	
02.04.02	ondergrondse leidingen (inschatting)	
02.04.03	RW put (10000l) i.f.v. recuperatie hemelwater	
02.04.04	septische put	
02.08.	nieuwe vloerafwerkingen	
02.08.01	sanitair en berging, kitchenette	
02.10.	binnenschrijnwerk	
02.10.01	huidige binnendeuren ter hoogte van koor behouden	
02.10.02	binnendeuren ter hoogte van portaal naar trap en infopunt	
	binnenschrijnwerk techische berging	
02.10.03	deur (technische) berging	
02.11.	inrichting en afwerking	

heid	EH	EHprijs	subtotaal	TOTAAL
				30 000,00 €
1,00	GP	30 000,00	30 000,00 €	
				145 637,50 €
				13 500,00 €
1,00	st	3 500,00	3 500,00 €	
1,00	st	5 500,00	5 500,00 €	
1,00	st	4 500,00	4 500,00 €	
	pm			5 325,00 €
35,00	m	45,00	1 575,00 €	
1,00	st	2 000,00	2 000,00 €	
1,00	st	1 750,00	1 750,00 €	
				8 120,00 €
56,00	m2	145,00	8 120,00 €	
				1 500,00 €
0,00	st	750,00	0,00 €	
2,00	st	750,00	1 500,00 €	
				1 300,00 €
2,00	st	650,00	1 300,00 €	
				93 792,50 €

02.11.01	(over)gordijn - afh. van type	2
02.11.03	barmeubel	
02.11.04	mobiele kasten	
	inrichting en afwerking faciliterende ruimtes	
02.11.04	keuken (basis)	
02.11.05	(technische) berging	
02.11.06	modulaire sanitaire wanden (wc's en douches)	
02.12.	buitenschrijnwerk	
02.12.01	huidige inkomdeuren te behouden	

03.	**Los meubilair**	
03.01	stapelbare stoelen type MVS.03 vitra	1
03.02	houten picnic banken	

04.	**Ontsluiting kerktoren**	
04.01.	trap inclusief structuur	
	verdiepingshoge wenteltrap + bordes	

05.	**Technieken**	
05.01.	elektriciteit en verlichting (incl. noodverlichting)	
	sanitaire ruimte	
	keuken en (technische) berging	
	portaal	
	trap oksaal	
	infopunt	

253,50	m2	155,00	39 292,50 €	
1,00	st	5 000,00	5 000,00 €	
11,00	st	4 500,00	49 500,00 €	
				22 100,00 €
1,00	st	12 000,00	12 000,00 €	
1,00	st	5 000,00	5 000,00 €	
6,00	st	850,00	5 100,00 €	
				0,00 €
0,00	st	1 250,00	0,00 €	
				43 900,00 €
				43 900,00 €
180,00	st	215,00	38 700,00 €	
8,00	st	650,00	5 200,00 €	
				74 250,00 €
				74 250,00 €
4,50	st	16 500,00	74 250,00 €	
				32 050,00 €
				8 300,00 €
28,00	m2	100,00	2 800,00 €	
28,00	m2	100,00	2 800,00 €	
7,50	m2	100,00	750,00 €	
6,50	m2	100,00	650,00 €	
6,50	m2	100,00	650,00 €	

	torenverlichting
05.02.	verwarming kerk huidige verwarmingsinstallatie te vervangen
05.03	ventilatie extractie keuken en sanitaire ruimtes
05.04	sanitair 4 toiletten, 5 wastafels, 2 douches

06.	**Verbetering energieprestatie**
08.	**Onvoorziene kosten**
TOTAAL	**excl. BTW** *erelonen architectuur, technieken, stabiliteit, VC, EPB*
TOTAAL	**incl. BTW** *erelonen architectuur, technieken, stabiliteit, VC, EPB*

6,50	m3	100,00	650,00 €	
1,00	TP	12 500,00	12500	12 500,00 €
2,00	st	1 500,00	3 000,00 €	3 000,00 €
11,00	st	750,00	8 250,00 €	8 250,00 €
10%				**32 583,75 €**
14%				**358 421,25 €** *50 178,98*
14%				**433 689,71 €** *60 716,56*

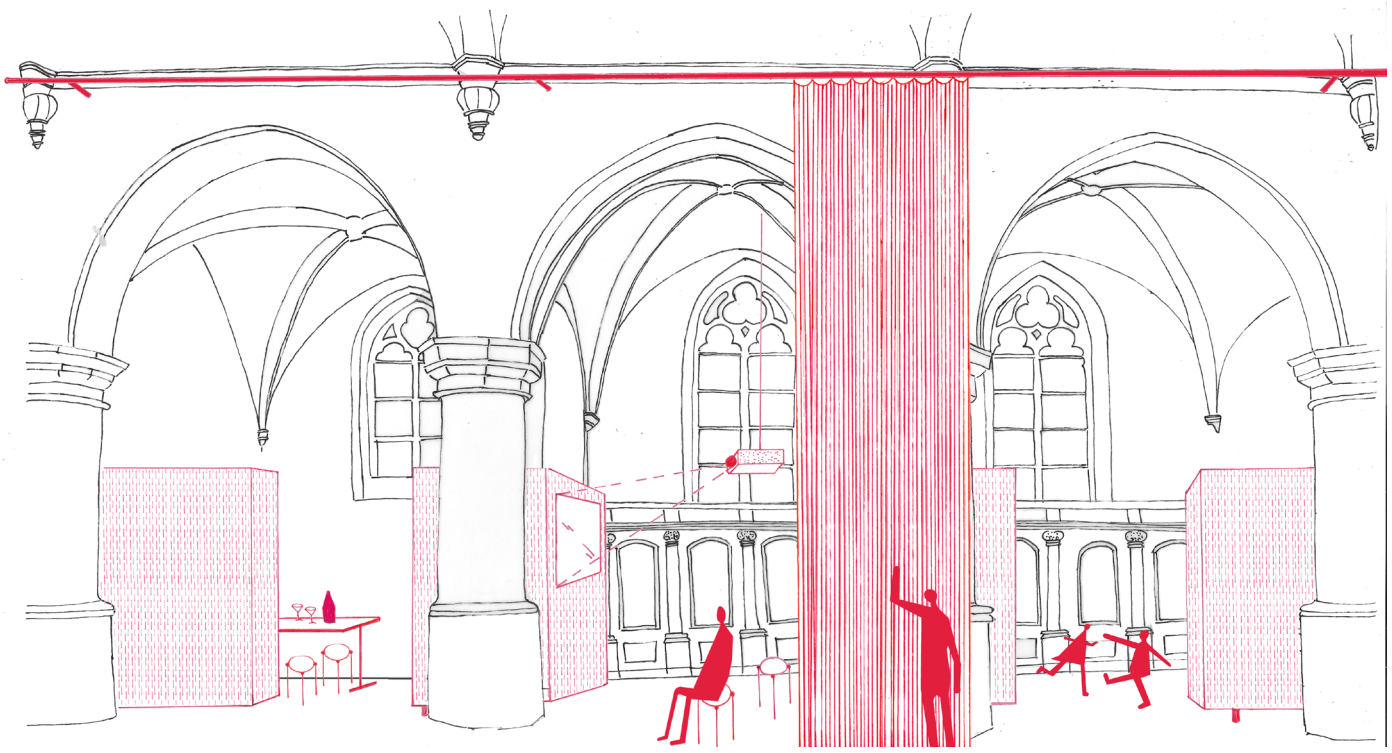

5 Concluderend Model
projectdefinitie

1. OPENEN, VERWONDEREN EN VERBINDEN :

De basis van het concluderend model is het gastvrij maken van de site en het openen van de kerk en het gastvrij maken van de plek. De punctuele ingrepen in en rond de kerk zijn er op gericht om gebruik te stimuleren en de algemene toegankelijkheid van de plek te garanderen. Enkel op die manier wordt de kerk(-site) weer relevanter', immers de kerk verbindt, verrijkt en verwondert.

2. KERK ALS ORIËNTERENDE WAARDE

De volledige site van kerk, tuin en ommuring heeft een wervend vermogen in Pollare. Door de toren te ontsluiten werkt de kerk als uitkijkpunt wat de oriënterende rol van kerk en spits enkel maar versterkt in Pollare en omgeving.

2. KERK EN SITE ALS (DORPS-)ONTHAAL:

De kerk wordt opengesteld, de toren wordt ontsloten en de flankerende noordelijke en zuidelijke sacristie zijn net als het portaal autonoom toegankelijk. Door deze eenvoudige ingrepen spreekt de kerk verschillende gebruikers aan: lokale verenigingen enten hun werking op de kerk, terwijl de plek een trekpleister wordt voor bovenlokale passanten en recreanten.

3. FLEXIBEL GEBRUIK VIA VEELZIJDIGE TOEPASSINGEN :

Bestaande en nieuwe elementen laten een divers gebruik toe van de kerk als ruimte. Naast het sacraal gebruik ontstaan er mogelijkheden voor een breder (spiritueel) gebruik. Het veelzijdige gordijn zorgt voor verduistering en de kasten maken een flexibele opdeling van de ruimte mogelijk

4.AANGEPAST KLIMAAT

De technieken werken hierbij ondersteunend. Zo is een nieuw en goed doordacht verwarmingssysteem van cruciaal belang om verschillende gebruiken mogelijk te maken.

4. HERBESTEMMING VS RESTAURATIE EN ONDERHOUD

Gezien de investering van deze herbestemming los staat van eventuele restauratiekosten wordt aanbevolen om vooreerst zicht te krijgen op de toestand van de kerk. Op basis van de toestandsrapporten van monuentenwacht kan - indien nodig - een restauratie-architect aangesteld worden voor de opmaak van onderhouds- of restauratiedossiers. Dit laat toe om zowel op gebied van onderhoud en restauratie als op vlak van herbestemming stapsgewijs vooruitgang te maken.

Vlaanderen
verbeelding werkt

COLOFON

Sint-Christoffelkerk Pollare

Ontwerpend haalbaarheidsonderzoek inzake de transformatie van het kerkgebouw voor nevenbestemming

In opdracht van:
gemeente Ninove
o.l.v. Ann De Bruyne, waarnemend stadssecretaris
contact : ann.debruyne@ninove.be

Projectbegeleiding:
Projectbureau Herbestemming Kerken
Niek de Roo
Paviljoenstraat 9
1030 Brussel
E: projectbureau@herbestemmingkerken.be

Het projectbureau ´Herbestemming Kerken´ is een initiatief van:
- De minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands beleid en Onroerend Erfgoed.
- De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding.
- De Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG), mede-optredend namens het Kenniscentrum Vlaamse Steden en Vlinter (Koepel Vlaamse Streekontwikkelingsorganisaties)
- Het Team Vlaamse Bouwmeester van het Departement kanselarij en Bestuur
- Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur

Het Projectbureau werkt nauw samen met het Agentschap Binnenlands Bestuur - Team Gesubsidieerde infrastructuur van de Departement Kanselarij en Bestuur.

Dit begeleid haalbaarheidsonderzoek werd mede financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van 30% in toepassing van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst van 20 december 2013.

Ontwerpbureau
TV urbain architectencollectief + studiobont
Zuidstationstraat 38
9000 Gent
E: studiobont@urbain-ac.be

Ontwerp: **Carmen Vandermolen, Fien Vande Maele, Dieter Delbaere, David Claus, Karen Kesteloot en Maarten Baeye,**
Datum: **april 2019**

Alle tekeningen zijn indicatief; de maatvoering is onder voorbehoud en gebaseerd op de gegevens en plannen die aangereikt werden door de opdrachtgever. Alle ramingen zijn indicatief. Alle foto's zijn gemaakt door TV urbain architectencollectief + studiobont behoudens andere bronvermelding.